

Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών

Δημιουργική Γραφή

**Κοινό Διαπανεπιστημιακό Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα
Σπουδών «Δημιουργική Γραφή»**

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

**Ο βιασμός της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον μετά την
πανδημία.**

Μαρία Π. Γεωργίου

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Ελπίδα Κ. Βόγλη

Πάτρα, Ιούλιος, 2024

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του φοιτητή/της φοιτήτριας («συγγραφέας/ δημιουργός») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο/η συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του/της συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του/της συγγραφέα/δημιουργού. Ο/Η συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

Ο βιασμός της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον μετά την πανδημία.

Μαρία Π. Γεωργίου

Επιτροπή Κρίσης

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:

Ελπίδα Κ. Βόγλη

Συντονίστρια ΔΓΡ62

Καθηγήτρια Νεότερης κ' Σύγχρονης

Ελλ. Ιστορίας Δ.Π. Θ.

Συν- Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:

Αντωνοπούλου Παναγιώτα

Καθηγήτρια Τ. Ο.Δ. Α.

Παν/μιο Πελοποννήσου

Πάτρα, Ιούλιος, 2024

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

*Στην επιβλέπουσα καθηγήτρια Ελπίδα Βόγλη για τη συμπαράσταση,
στα παιδιά μου: Δημήτρη Μπαμπίλη και Δανάη Γεωργίου για την υπομονή τους.*

Περίληψη

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται το ζήτημα της προβολής των βιασμών των γυναικών στο μιντιακό περιβάλλον και της σύνδεσης τους με τον βιασμό ως όπλο πολέμου. Ειδικότερα, με αφορμή την αύξηση των καταγγελιών περιστατικών βιασμού στη χώρα μας μετά την πανδημία επιχειρείται αφενός η διερεύνηση των όψεων του βιασμού στα ΜΜΕ και στα ΜΚΔ και αφετέρου η κατανόηση της οπτικής μας απέναντι στη βία ως πολίτες της δυτικής κοινωνίας. Στο θεωρητικό μέρος καταγράφονται οι σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις και η γλώσσα που χρησιμοποιείται στην περιγραφή των περιστατικών. Στη συνέχεια διερευνούμε τον τρόπο παρουσίασης συγκεκριμένων περιστατικών αλλά και τις εναλλακτικές διαστάσεις του βιασμού στην κοινωνία της τεχνολογίας και της τέχνης. Τέλος εξετάζεται ο τρόπος που παρουσιάζονται ή αποσιωπούνται τα περιστατικά βιασμών γυναικών στους πολέμους στην Ουκρανία, στη Γάζα και στη Μικρασιατική Καταστροφή. Στο δημιουργικό μέρος κατατίθεται ένα δοκίμιο κριτικής που συμβάλλει στον προβληματισμό σχετικά με τον τρόπο και τα όρια της οπτικής με την οποία η Δύση βλέπει τη βία.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ

Βία, βιασμός γυναικών, βιασμός ως όπλο πολέμου, γυναικοκτονία, ΜΚΔ, ΜΜΕ.

The rape of the woman in the mass media after the pandemic.

Maria Georgiou

Abstract

This dissertation examines the issue of the visibility of rape of women in the mass media and its association with rape as a weapon of war. Specifically, in light of the increase in the number of reports of rape incidents in our country after the pandemic, the paper aims to explore the portrayal of rape in the media and on social media, as well as our societal perspective on violence as citizens of Western society. The theoretical section discusses contemporary theoretical approaches and the language used to describe these incidents. The paper then delves into how specific incidents are presented and the alternative dimensions of rape in our technologically advanced and artistic society. Finally, the paper examines the presentation or suppression of incidents of rape of women in wars in Ukraine, Gaza, and the Asia Minor Catastrophe. In the creative section, a critical essay is presented that contributes to the reflection on the Western perspective on violence and its limitations.

Keywords

Rape of women, media, social media, rape as a weapon of war, violence, femicide.

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	v
Abstract.....	vi
Περιεχόμενα.....	vii
Συντομογραφίες και Ακρωνύμια	viii
ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο	3
Η θέση του βιασμού από την ελληνική κοινωνία.....	3
1.2.Το Λεξιλόγιο του βιασμού και η χρήση του από τα ΜΜΕ	5
1.3 Τα δεδομένα και το πλαίσιο.....	10
1.4.2 Υπόθεση 24χρονης Γεωργίας από τη Θεσσαλονίκη	16
1.4.3 Υπόθεση καταγγελίας κατά του Ευρωβουλευτή του ΣΥΡΙΖΑ Α. Γεωργούλη	18
1.4.4 Υπόθεση βιασμού Αγγλίδας τουρίστριας στην Πάργα	19
1.4.5 Υπόθεση 19χρονης από την Ηλιούπολη.....	21
1.4.6 Υπόθεση γυναικοκτονίας Κυριακής έξω από το Α.Τ. Αγίων Αναργύρων.....	22
1.5 Το νομικό πλαίσιο στην Ε.Ε.	24
2.1 Ο βιασμός στην κοινωνία της τεχνολογίας.....	26
2.2. Τηλεοπτικές σειρές – Ταινίες	28
2.3. Η αποκαθήλωση ενός τραγουδιού	31
2.4. Ντοκιμαντέρ.....	32
2.5.Η έμφυλη βία μέσα από τα μάτια των ζωγράφων.....	33
Η θέση των βιασμών ως όπλο πολέμου	38
3.2. Ο πόλεμος στην Ουκρανία.....	38
3.3. Ο πόλεμος στη Γάζα.....	42
3.3.1. Βιασμοί από Χαμάς.....	42
3.3.2.Βιασμοί Ισραηλινών γυναικών από τον Ισραηλινό στρατό.....	43
3.3.3. Βιασμοί Παλαιστινίων γυναικών από Ισραηλινούς	43
3.3.4. 2022: «100 χρόνια από τη Μικρασιατική Καταστροφή»	44
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	45
Βιβλιογραφικές αναφορές.....	48
Δημιουργικό μέρος.....	51
Δοκίμιο κριτικής: ΒΙΑ: Φως ή Σκοτάδι;.....	51
Βιβλιογραφικές αναφορές.....	70

Συντομογραφίες και Ακρωνύμια

A. T.	Αστυνομικό Τμήμα
ΕΔΕ	Ένορκη Διοικητική Εξέταση
ΕΚΚΕ	Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών
ΕΛ.ΑΣ.	Ελληνική Αστυνομία
ΕΡΤ	Ελληνική Ραδιοφωνία Τηλεόραση
ΜΑΤ	Μονάδες Αποκατάστασης Τάξης
ΜΚΔ	Μέσα κοινωνικής δικτύωσης
ΜΜΕ	Μέσα μαζικής ενημέρωσης
BIRN	Balkan Investigative Reporting Network

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η μελέτη αυτή συντάσσεται αμέσως μετά την πανδημία και αναφέρεται στις κυρίαρχες προσεγγίσεις του ζητήματος του βιασμού των γυναικών στο μιντιακό περιβάλλον. Ο προβληματισμός αυτός συνδέεται με τις μελέτες που σχετίζονται με την αναπαράσταση των γυναικών στα ΜΜΕ και προβάλλει τα στερεότυπα και τις επιδράσεις τους στην σύγχρονη κοινωνία. Σκοπός της είναι να καταδείξει την καλλιέργεια της κουλτούρας του βιασμού κατά την περίοδο της ειρήνης και τη σχέση της με τους βιασμούς γυναικών που διαδραματίζονται στην περίοδο του πολέμου. Η έλλειψη σύνδεσης μεταξύ των βιασμών, οι οποίοι συμβαίνουν καθημερινά σε βάθος χρόνου, και η σχέση τους με τα στερεότυπα, που καλλιεργούνται στο κοινωνικό περιβάλλον, δημιουργούν τις κατάλληλες συνθήκες για να χρησιμοποιηθεί ο βιασμός ως όπλο πολέμου.

Στην πρώτη ενότητα παρουσιάζονται: η θεωρία της μεταβίβασης, ο καθοριστικός ρόλος του μέσου, κατά τον M.McLuhan, η έννοια της προσομοίωσης, κατά τον Baudrillard, η αναγνωρισιμότητα και η δημιουργία μιας παράλληλης δημοσιογραφίας» από τους χρήστες του διαδικτύου και η σταθεροποίηση των κυρίαρχων ιδεολογιών, κατά την L. Cuclanz. Στη συνέχεια μελετάται το λεξιλόγιο που χρησιμοποιείται στην περιγραφή των βιασμών. Ειδικότερα γίνεται αναφορά στο κίνημα Me Too, στις έννοιες: βιασμός, θύμα, επιζήσασα, γυναικοκτονία, φεμιναζί, stealthing, και σε ψυχιατρικές έννοιες όπως: άρρωστος ή τέρας που αποδίδονται στους βιαστές. Στην τρίτη ενότητα μελετήθηκαν τα δεδομένα της ΕΛΑΣ και του ΕΚΚΕ, σύμφωνα με τα οποία, παρά την αύξηση των καταγγελιών, ο στιγματισμός των γυναικών εξακολουθεί να λειτουργεί ανασταλτικά. Στη συνέχεια παρουσιάστηκαν οι δυο θεμελιώδεις τύποι διαμόρφωσης των ειδήσεων επεισοδιακός και θεματικός και επισημάνθηκε η προτίμηση των ΜΜΕ στον πρώτο τύπο στο πλαίσιο του «κατεπείγοντος». Έπειτα μελετήθηκε η αναπαραγωγή από τα ΜΜΕ κυρίαρχων μύθων, όπως αυτών που αφορούν τις εθνικές μειονότητες και την εμφάνιση των γυναικών. Τέλος, έγινε αναφορά στις ελάχιστες καταγγελίες από γυναίκες δημοσιογράφους στο BIRN.

Στην τέταρτη ενότητα κατά την καταγραφή κάποιων ενδεικτικών παραδειγμάτων υποθέσεων βιασμών προέκυψαν προβλήματα μεθοδολογίας. Αρχικά, επιλέχθηκαν κάποιες υποθέσεις βιασμών, οι οποίες είναι γνωστές στην ελληνική κοινωνία με επίκεντρο το όνομα της γυναίκας. Είναι η Ελένη, η Κυριακή, η Γεωργία, η Αλεξάνδρα και τόσες άλλες που παραμένουν στο συλλογική μνήμη ως οι «βιασμένες». Παρά την αντίθεσή μας σε αυτή την οπτική, κρίθηκε απαραίτητη η αναφορά των ονομάτων, όπως αυτά παρουσιάζονται στα ΜΜΕ. Επιπλέον, επιλέχθηκε η χρήση του όρου «επιζήσασα», αφενός, ώστε να γίνεται διάκριση από το θύμα γυναικοκτονίας μετά τον βιασμό και αφετέρου, επειδή ακολουθούμε

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

τη λογική της αποθυματοποίησης των γυναικών που βιάστηκαν, δίνοντας φυσικά τον απαραίτητο χώρο να επιλέξουν εκείνες τον όρο που προτιμούν. Δεύτερον, προστέθηκαν νέα δεδομένα, καθώς νέα περιστατικά βιασμών και γυναικοκτονιών συνέβησαν κατά τη διάρκεια της συγγραφής. Επιπλέον, παρατηρήθηκε ότι η ίδια είδηση συνεχίζει να παρουσιάζεται με διαφορετικά πρόσωπα, γεγονός που αποτελεί χαρακτηριστικό του δημοσιογραφικού λόγου. Παρά την προσπάθεια να συμπεριληφθούν τα νέα στοιχεία, αναγνωρίζουμε το «πρόσκαιρο» της ερευνητικής μας προσπάθειας.

Στην πέμπτη ενότητα αναδείξαμε το γεγονός πως η Ελλάδα συγκαταλέγεται μεταξύ των χωρών που ακολουθούν τη Συνθήκη της Κωνσταντινούπολης, σύμφωνα με την οποία ο βιασμός ορίζεται στη βάση της απουσίας συναίνεσης. Στην έκτη ενότητα αναφερθήκαμε στη δυναμική της ψηφιακής μας ταυτότητας και στη διαχείρισή της, καθώς και στον βιασμό των avatars και τις στερεοτυπικές αντιδράσεις των ψηφιακών αναγνωστών. Στην έβδομη ενότητα παρουσιάστηκε ο βιασμός στα τηλεοπτικά κανάλια μέσα από σειρές, ταινίες και ντοκιμαντέρ, η προβολή βίντεο στα ΜΚΔ και η δημοσιοποίηση καλλιτεχνικών συλλογών ζωγραφικής με θέμα τον βιασμό.

Τέλος στην τελευταία ενότητα, αφού παρουσιάστηκαν τα ισχύοντα αναφορικά με τον βιασμό στον πόλεμο σύμφωνα με τη διεθνή νομοθεσία, μελετήθηκαν οι ειδήσεις, που αφορούσαν τον πόλεμο στην Ουκρανία, στη Γάζα και τέλος στις εκδηλώσεις μνήμης για τα 100 χρόνια από τη Μικρασιατική Καταστροφή το 2022.

Στο δημιουργικό μέρος της εργασίας, παραθέτουμε ένα δοκίμιο κριτικής που σχετίζεται με τη βία από την οπτική του πολίτη της δυτικής κοινωνίας. Στόχος του δοκιμίου να συνεισφέρει στον προβληματισμό και στην κατανόηση του ερωτήματος «πώς εμείς ως Δύση βλέπουμε τη βία και ποια τα όρια αυτής της οπτικής;» Για πρακτικούς λόγους στη βιβλιογραφία εντάσσονται τα βιβλία και τα επιστημονικά άρθρα μόνον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

Η θέαση του βιασμού από την ελληνική κοινωνία

1.1. Θεωρητικές προσεγγίσεις

Η υπόθεση ότι τα ΜΜΕ παίζουν σημαντικό ρόλο στον καθορισμό της σκέψης και της συμπεριφοράς των πολιτών πηγάζει σε μεγάλο βαθμό από την γραμμική θεωρία της επικοινωνίας. Πρόκειται για τη θεωρία της μεταβίβασης (transmission model of communication), σύμφωνα με την οποία η επικοινωνιακή διαδικασία ερμηνεύεται ως αυτή κατά την οποία μεταβιβάζεται ένα μήνυμα από έναν πομπό σ' έναν «παθητικό» δέκτη, και θεωρείται αποτελεσματική εφόσον επέλθει κάποια «μετρήσιμη» αλλαγή στη συμπεριφορά, στον τρόπο που σκέφτεται, ή στα αισθήματα του δέκτη. Πολλοί μελετητές υποστηρίζουν ότι τα ΜΜΕ σε όλη την πορεία τους δεν ήταν απλοί πομποί μηνυμάτων, αλλά σε σημαντικό βαθμό δόμησαν την πραγματικότητα, συμβάλλοντας στη διαμόρφωση προσωπικοτήτων, οι οποίες λειτουργούν σε συγκεκριμένο κοινωνικό πλαίσιο.¹ Άλλοι μελετητές αμφισβητούν τον καταλυτικό ρόλο ΜΜΕ στον επηρεασμό των ανθρώπων επισημαίνοντας ότι ο τρόπος ερμηνείας και επεξεργασίας της εμφανιζόμενης πραγματικότητας των ΜΜΕ εξαρτάται από το κοινωνικό, οικονομικό, μορφωτικό επίπεδο και την ταξική συνειδητότητα του κάθε δέκτη.²

Στη δεκαετία του 1960 ο Μ. McLuhan υποστήριξε ότι *το μέσο είναι το μήνυμα*.³ Με τη φράση αυτή έδειξε ότι κάθε μέσο επικοινωνίας έχει τα δικά του χαρακτηριστικά στοιχεία, τα οποία καθορίζουν τη διαμόρφωση του μηνύματος, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο γίνεται αντιληπτό από τον αποδέκτη. Έτσι, η τηλεόραση μεταδίδει το μήνυμα μέσω των εικόνων, το ραδιόφωνο ως «ακουστικό μέσο» προωθεί τις συνεντεύξεις με τις μικρότερες απλές απαντήσεις, ώστε να μην υπάρχει χρόνος για σκέψη και τέλος ο έντυπος τύπος ολοένα και περισσότερο προσχωρεί στη λογική του οπτικού μέσου, αφού πλέον υπόκειται στη «δικτατορία του κατεπείγοντος» λόγω κυριαρχίας του διαδικτύου.

¹ Σταυρακάκης, Γ., «Κρίση και εξάρθρωση των κατασκευών της πραγματικότητας και ο ρόλος των ΜΜΕ: Μια εισαγωγή στον ριζοσπαστικό κονστρουκτιβισμό», στο Παναγιωτοπούλου Ρ., Ρηγοπούλου Π., Ρήγου, Μ., Νοτάρης, Σ., (επιμ.). Η «κατασκευή» της πραγματικότητας και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, Αθήνα : Αλεξάνδρεια, 1998, σελ.115

² Ρήγος, Α., «Διεθνικός-επικοινωνιακός καπιταλισμός και βιομηχανία συνείδησης», στο Παναγιωτοπούλου Ρ., Ρηγοπούλου Π., Ρήγου, Μ., Νοτάρης, Σ., (επιμ.). Η «κατασκευή» της πραγματικότητας και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, Αθήνα : Αλεξάνδρεια, 1998, σελ.115 και σελ. 201

³ Marshall McLuhan, *Το μέσο είναι το μήνυμα*. Στο Το μήνυμα του μέσου. Η έκρηξη της μαζικής επικοινωνίας, Συλλογικό, μτφρ. Λυκιαρδοπούλου Αμίκια, Αναγνώστου Λευτέρης, Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 1991.

⁴ Baudrillard, Jean , *Ομοιώματα και Προσομοίωση*, μτφρ. Στ. Ρέγκας, Πλέθρον, Αθήνα 2019, σελ.138.

Ο Baudrillard προχώρησε τη διατύπωση του McLuhan στα όριά της, δείχνοντας ότι «η ρήση “το μέσο είναι το μήνυμα” δεν συνιστά μόνο το τέλος του μηνύματος, αλλά και το τέλος του μέσου».⁴ Εισήγαγε μια νέα έννοια, αυτή της *προσομοίωσης* σύμφωνα με την οποία ο σύγχρονος άνθρωπος δεν βιώνει καμία πραγματικότητα, καθώς ο υπερχώρος των ΜΜΕ εξουσιάζει τον καθημερινό βίο. Κατά τον φιλόσοφο, “Αποκρύπτω [dissimuler] σημαίνει προσποιούμαι ότι δεν έχω αυτό που έχω. Προσομοιώνω [simuler] σημαίνει προσποιούμαι ότι έχω αυτό που δεν έχω. [...] Όμως τα πράγματα είναι πιο περίπλοκα, εφόσον η προσομοίωση δε συνιστά προσποίηση: “Αυτός που προσποιείται τον ασθενή μπορεί να κάτσει στο κρεβάτι και να πείσει για την ασθένειά του. Αυτός που προσομοιώνει μια ασθένεια προξενεί στον εαυτό του κάποια συμπτώματα” (λεξικό Littre). Η προσποίηση και η απόκρυψη αφήνουν την αρχή της πραγματικότητας ανέπαφη: η διαφορά είναι πάντα ξεκάθαρη, δεν καμουφλάρεται. Ενώ η προσομοίωση αμφισβητεί τη διαφορά του “αληθούς” από το “ψευδές”, του “πραγματικού” από το “φανταστικό”».⁵

Στον 21^ο αιώνα, με τον δέκτη να έχει γίνει ταυτόχρονα και ο δημιουργός του μηνύματος ως χρήστης του διαδικτύου, το ζήτημα περιπλέκεται έτι περαιτέρω, καθώς οι μετρήσεις δείχνουν διαφορετικές στάσεις απέναντι σε ένα θέμα ανάλογα με το μέσο πρόσληψης της πληροφορίας.⁶ Κι όμως ακόμη και σήμερα φαίνεται ότι κυριαρχούν τα στερεότυπα. Ως αποτέλεσμα, τα ΜΜΕ με κύριο στόχο την *αναγνωρισιμότητα* υιοθετούν τη στερεοτυπική γλώσσα και προσέγγιση του θέματος του βιασμού παραμερίζοντας τον κοινωνικό τους ρόλο.

Όπως κατέδειξε η πολυετής έρευνα της Lisa Cuclanz, ο τρόπος της μιντιακής προσέγγισης του βιασμού εξακολουθεί να είναι στερεοτυπικός και να εστιάζει στους δράστες και στις «συνταρακτικές» αλλαγές που επήλθαν στη ζωή τους ύστερα από τις καταγγελίες. Παρά την κάποια εξέλιξη που παρατηρείται προς την παρουσίαση ιστοριών που εστιάζουν στη γυναικεία εμπειρία η μεγάλη εικόνα παραμένει ίδια. Η Cuclanz γράφει σε άρθρο της το 2019 πως: «Είναι σημαντικό ότι οι σεξουαλικές επιθέσεις και η κακοποίηση εξακολουθούν να πλαισιώνονται συχνά ακόμη και κατά κύριο λόγο σε διάφορα μέσα ενημέρωσης ως ιστορίες που αφορούν τους άνδρες και την αρρενωπότητα. Η πρόσφατη κάλυψη του κινήματος MeToo αποτελεί ένα άμεσο και αξιοσημείωτο παράδειγμα. Πολλές (αν καμία περίπτωση όλες) οι ιστορίες εστιάζουν την προσοχή τους στους άνδρες που κατηγορούνται, στην τεράστια ή τρομερή δύναμη και θέση που έχουν αποκτήσει αυτοί οι άνδρες και στην απόσταση από την ‘πτώση’ τους μετά τις καταγγελίες για σεξουαλική κακοποίηση. Αυτές οι

⁴Baudrillard, Jean, *Ομοιώματα και Προσομοίωση*, μτφρ. Στ. Ρέγκας, Πλέθρον, Αθήνα 2019, σελ.138.

⁵Στο ίδιο, σελ 30

⁶Ετσι, για παράδειγμα στο ζήτημα της ευθύνης για τη διασπορά εν μέσω της πανδημίας, «Μεταξύ όσων ενημερώνονται καθημερινά από τη τηλεόραση το 57% πιστεύει ότι το μεγαλύτερο ή αποκλειστικό μερίδιο ευθύνης για τη διασπορά του κορωνοϊού φέρουν οι πολίτες ατομικά. Αντίστροφη εικόνα καταγράφεται μεταξύ όσων δεν ενημερώνονται ποτέ από το συγκεκριμένο μέσο, καθώς το 69% αυτών απαντάει πως την αποκλειστική ή μεγαλύτερη ευθύνη φέρει το κράτος.» Ανακτήθηκε από URL <https://www.moved.gr/tv-vs-social-media-opos-kai-na-echei-to-meso-einai-to-minyma/> (τελευταία πρόσβαση 2/6/24)

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

ιστορίες απηχούν τους ίδιους ακριβώς περιορισμούς πολύ παλαιότερων μέσων ενημέρωσης που αναπαριστούσαν τον βιασμό και τη σεξουαλική επίθεση». ⁷ Καταλήγοντας η Cuklanz υπογραμμίζει την ενίσχυση και σταθεροποίηση των κυρίαρχων ιδεολογιών επισημαίνοντας όμως κάποιες «αλλαγές στην επικρατούσα σκέψη που σχετίζονται με τον βιασμό, τη σεξουαλική επίθεση και άλλες μορφές έμφυλης βίας τόσο στις Ηνωμένες Πολιτείες όσο και στο εξωτερικό». ⁸

1.2. Το Λεξιλόγιο του βιασμού και η χρήση του από τα MME

Η ειδησεογραφική κάλυψη διαδραματίζει ισχυρό ρόλο στη διαμόρφωση της αντίληψης του κοινού, αφού η πλειοψηφία των πολιτών δεν έχουν άμεση ή έμμεση έκθεση σε βίαια εγκλήματα, και ως εκ τούτου τα μέσα μαζικής ενημέρωσης αποτελούν την κύρια πηγή για την απόκτηση μιας προοπτικής για τα γεγονότα αυτά. ⁹ Τα τελευταία χρόνια μετά τα τέλη του 2021 ειδησεογραφική κάλυψη τόσο της ενδοοικογενειακής βίας όσο και των βιασμών έχει επεκταθεί συμβάλλοντας στην παρουσίαση αυτού του εγκλήματος στον δημόσιο χώρο. Έτσι, το λεξιλόγιο που χρησιμοποιείται από τα MME καθοδηγεί τη γλώσσα με την οποία το κοινό θα προσεγγίσει τόσο τον εγκληματία όσο και το «θύμα».

Στην Ελλάδα το κίνημα MeToo έγινε γνωστό τον Ιανουάριο του 2021, όταν πλαίσιο της διαδικτυακής ημερίδας «Start to Talk/Σπάσε τη Σιωπή – Μίλησε, Μην Ανέχεσαι» η ολυμπιονίκης Σοφία Μπεκατώρου μίλησε ανοιχτά για τη σεξουαλική κακοποίηση που υπέστη το 1998 από τον τότε αντιπρόεδρο της Ελληνικής Ιστιοπλοϊκής Ομοσπονδίας. Παρά την αρχειοθέτηση της δικογραφίας λόγω παραγραφής του αδικήματος, η δημοσιοποίηση του θέματος «πυροδότησε το κίνημα MeToo που έδωσε “φωνή” σε δεκάδες θύματα έμφυλης βίας και έφερε ένα τσουνάμι καταγγελιών». ¹⁰ Το κίνημα συνδέθηκε με τη φράση “Σπάσε τη σιωπή” που τον Νοέμβριο του 2021 αποτέλεσε καμπάνια της ΓΡΑΜΜΗΣ SOS 15900, η οποία «είναι μια υπηρεσία εθνικής εμβέλειας που δίνει τη δυνατότητα στις γυναίκες θύματα βίας ή σε τρίτα πρόσωπα να επικοινωνήσουν άμεσα με ένα φορέα αντιμετώπισης της έμφυλης βίας.» ¹¹

⁷Lisa Cuklanz, «Representations of Gendered Violence in Mainstream Media» Ανακτήθηκε από URL <https://journals.openedition.org/questionsdecommunication/19487?lang=en> (τελευταία πρόσβαση 22-2-24)

⁸Στο ίδιο.

⁹Chermak, S. (1995). «Victims in the News: Crime and the American News Media», Boulder, CO: Westview. στο Shayovitz, R.S., 2018. 'She knew he would murder her' The role of the media in the reconstruction of intimate femicide [online]. University of Stavanger. Ανακτήθηκε από URL <https://journals.uis.no/index.php/JCSW/article/view/157> [τελευταία πρόσβαση 2/6/24]

¹⁰Ανακτήθηκε από URL <https://www.tanea.gr/2024/03/29/politics/i-sofia-mpekatorou-anoikse-pania-gia-tin-eyrovouli-diekdikei-mia-thesi-sto-eyropsifodeltio-tou-syriza/> (τελευταία πρόσβαση 1/4/24)

¹¹Ανακτήθηκε από URL <https://www.2020mag.gr/themata/3405-spase-ti-siopi-grammi-sos-15900-video> (τελευταία πρόσβαση 1/4/24)

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

Το Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας αναφέρει πως «βία» σημαίνει η υλική ή ψυχική πίεση που ασκεί κάποιος επάνω σε κάποιον άλλο για να του επιβάλει τη δική του θέληση.¹² Ομόρριζο με τη βία, λέει το Λεξικό, είναι το ρήμα «βινέω-ώ», που σημαίνει συνουσιάζομαι, συνενυρίσκομαι και εξηγεί ότι χρησιμοποιείται για παράνομη συνεύρεση στον Αριστοφάνη. Ομόρριζο είναι και το «βιάζω», δηλαδή, εξαναγκάζω κάποια/κάποιον να υποστεί τη σεξουαλική πράξη χωρίς τη θέλησή του.

Στο γλωσσάρι, όμως, της «Διοτίμα» διαβάζουμε μεταξύ άλλων ότι: «Ο βιασμός είναι η σεξουαλική έκφραση της έμφυλης βίας, συχνά και με τη χρήση σωματικής βίας ή/και απειλής, και όχι η βίαιη έκφραση της σεξουαλικότητας. Αποτελεί έγκλημα εξουσίας και επιβολής που προκαλεί διαφόρων ειδών βλάβες στα θύματα, ενώ ταυτόχρονα πλήττει βάνουσα την προσωπικότητα και την αξιοπρέπειά τους».¹³

Φαίνεται ότι βιασμός της γυναίκας συνοδεύεται από ένα αμφιλεγόμενο λεξιλόγιο. Ο όρος *επιζήσασα* έχει ισχυρή έμφυλη διάσταση, καθώς σχετίζεται με τη βία κατά των γυναικών. Αντίθετα ο όρος *θύμα* θεωρείται συμβατικός και χρησιμοποιείται στις ευρωπαϊκές και τις διεθνείς πηγές. Επικρατεί η άποψη ότι ο όρος *επιζήσασα* ίσως είναι παραπλανητικός όταν χρησιμοποιείται για γυναίκα η οποία βιάστηκε, καθώς ενδέχεται να υπονοεί ότι θα μπορούσε να είχε πράξει διαφορετικά ώστε να μην υποστεί βιασμό, και, συνεπώς, μπορεί να εμπεριέχει μομφή κατά του θύματος.¹⁴ Στον αντίποδα διαβάζουμε πως: «Ο όρος “επιζήσασα/ών” προτιμάται σε τομείς όπως η ψυχολογική και η κοινωνική υποστήριξη επειδή υποδηλώνει το ψυχικό σθένος και την ανθεκτικότητα».¹⁵

Οι δημοσιογράφοι ενθαρρύνονται να χρησιμοποιούν τον όρο που προτιμά το άτομο σύμφωνα με το Εγχειρίδιο, το οποίο στοχεύει “το άτομο που θα επιλέξει να εξιστορήσει δημόσια το τραυματικό γεγονός που υπέστη να μην οδηγηθεί σε δευτερογενή θυματοποίηση”.¹⁶ Καθώς κύριες αιτίες της έμφυλης βίας θεωρούνται η κατάχρηση δύναμης, η έλλειψη σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και οι έμφυλες ανισότητες, αντιλαμβανόμαστε ότι τα ΜΜΕ έχουν βασικό ρόλο στην αποδυνάμωση τους, αφού διαμορφώνουν αντιλήψεις.

¹²Μπαμπινιώτης, Γ., (2002) Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, β' έκδοση, Κέντρο Λεξικολογίας, Αθήνα, σελ. 361, Ανακτήθηκε από URL <https://users.sch.gr/galexiad/files/lexika/babiniotis.pdf> (τελευταία πρόσβαση 1/4/24)

¹³Ανακτήθηκε από URL <https://diotima.org.gr/orologies/> (τελευταία πρόσβαση 2/6/24)

¹⁴Ανακτήθηκε από URL https://eige.europa.eu/publicationsresources/thesaurus/terms/1315?language_content_entity=el (τελευταία πρόσβαση 2/6/24)

¹⁵Ανακτήθηκε από URL https://diotima.org.gr/wp-content/uploads/2024/01/Presentation_GBV-Gender-Based-Violence-GREEK_diotima-comments.pdf (τελευταία πρόσβαση 2/6/24)

¹⁶ «Πιο αναλυτικά, η δευτερογενής θυματοποίηση ορίζεται από τον Montada (1994) ως η αρνητική αντίδραση της κοινωνίας προς το θύμα, εφόσον έχει λάβει χώρα η πρώτη μορφή θυματοποίησης, δηλαδή το τραυματικό γεγονός. Η αρνητική αυτή στάση της κοινωνίας προς το θύμα του επιφέρει ψυχολογικό τραύμα για δεύτερη φορά, το οποίο ορίζεται και ως δευτερογενής θυματοποίηση». Ανακτήθηκε από URL <https://www.crimetimes.gr/egxeiridio-gia-tin-orthi-dieksagwi-synteyksewn/> (τελευταία πρόσβαση 2/6/24)

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

Στην κοινωνία των δικτύων, όμως, καθώς κάθε πολίτης γίνεται εν δυνάμει «δημοσιογράφος», τα ΜΜΕ δεν επιδιώκουν πλέον την καθοδήγηση των μαζών, αλλά την αναγνωρισιμότητα. Και η αναγνωρισιμότητα σήμερα μεταφράζεται σε περισσότερα likes. Ως εκ τούτου, πλέον δεν έχει τόση σημασία τι είναι είδηση ή τι είναι μια «καλή» είδηση, όσο ο χρόνος που αυτή θα προβληθεί. Όπως επισημαίνει ο Ramonet «σε ένα σύστημα ενημέρωσης που υπόκειται στη δικτατορία του κατεπείγοντος, και το οποίο έχει γίνει σχεδόν ακαριαίο, λίγοι δημοσιογράφοι έχουν τον απαιτούμενο χρόνο για να κάνουν με συνείδηση τη δουλειά τους [...] οι επιταγές της ποιοτικής δημοσιογραφίας παραβλέπονται τόσο συχνά που αυτή η κατάσταση τείνει να γίνει ο κανόνας».¹⁷ Επιπλέον, καθώς ο αναγνώστης έγινε πλέον και δημιουργός του περιεχομένου της είδησης με τους χρήστες των κοινωνικών δικτύων να αυξάνονται ιλιγγιωδώς, η επικοινωνιακή δύναμη των ιστογράφων γίνεται απρόβλεπτη. Θα μπορούσε να οδηγήσει στη διαμόρφωση ενός είδους συλλογικής σοφίας ή και στο τέλος κάθε συζήτησης.¹⁸ Η τελευταία προοπτική των συζητήσεων εντός του διαδικτύου αν συνδυαστεί με τον καταγισμό των πληροφοριών δημιουργεί ένα έδαφος δύσβατο ως προς την επίλυση των προβλημάτων.

Η νέα πραγματικότητα, που ζούμε, δείχνει ότι αφήνουμε πίσω μας ένα σύστημα μιντιακεντρικό και περνάμε σε ένα νέο σύστημα, όπου ο κάθε χρήστης διαμορφώνει χρησιμοποιώντας όλα τα εργαλεία που του προσφέρει το διαδίκτυο την είδηση συμμετέχοντας στον εκδημοκρατισμό της ενημέρωσης.¹⁹ Επιπλέον, φαίνεται πως προσέγγιση της είδησης εξαρτάται περισσότερο από τις «αναγνώσεις», που κάνουν τόσο οι επίσημες αρχές όσο και τα ιδιωτικά συμφέροντα. Επίσης, ένα ακόμα ζήτημα τίθεται υπό συζήτηση: δικαιούμαστε ή όχι να δημοσιοποιούμε ονόματα των δραστών όταν μάλιστα οι αξιόποινες πράξεις τους έχουν παραγραφεί;²⁰

Στο λεξιλόγιό μας δύο ακόμα λέξεις εμφανίστηκαν τα τελευταία χρόνια: *γυναικοκτονία* και *φεμιναζί*. Η σχέση του βιασμού με τη γυναικοκτονία αναδείχθηκε στην υπόθεση του βιασμού και της δολοφονίας της Ελένης Τοπαλούδη, όπου «Ο όρος “γυναικοκτονία” χρησιμοποιήθηκε ευρέως για την αμεσότερη περιγραφή της δολοφονίας με κύριο σκοπό την ευαισθητοποίηση κατά της έμφυλης βίας εις βάρος των γυναικών.»²¹ Στο εξής, οι δολοφονίες

¹⁷ Ramonet, Ignacio, *Η έκρηξη της Δημοσιογραφίας. Από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης στη Μαζικότητα των Μέσων Ενημέρωσης*, μτφρ. Τσαπακίδης Θεόδωρος, Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου, Αθήνα, 2011, σελ. 24

¹⁸ Στο ίδιο, σελ. 26-27. Σύμφωνα με τον νόμο του Godwin που παραθέτει ο Ραμονέ: «όσο περισσότερο τραβάει σε μάκρος μια συζήτηση στο διαδίκτυο, τόσο αυξάνονται οι πιθανότητες να γίνει παραλληλισμός με τους ναζί ή με τον Χίτλερ» δηλαδή να εκραγεί μια « ρητορική ατομική βόμβα» που σηματοδοτεί και το τέλος κάθε συζήτησης» σελ. 27.

¹⁹ Στο ίδιο, σελ. 30.

²⁰ Στο ίδιο, σελ. 45 και 107.

²¹ Η Ελένη Τοπαλούδη βιάστηκε ομαδικώς και δολοφονήθηκε από δυο άνδρες τον Νοέμβριο του 2018. Ανακτήθηκε από URL <https://www.ertnews.gr/eidiseis/ellada/eleni-topaloydi-to-chroniko-tis-agrias-dolofonias-i-diki-kai-oi-poines/> (τελευταία πρόσβαση 8/4/24)

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

γυναικών, που άλλοτε χαρακτηρίζονταν ως «οικογενειακές τραγωδίες» και «εγκλήματα πάθους», αποδίδονται με τον όρο γυναικοκτονίες.²² Ο όρος στοιχειοθετεί μια νέα κατηγορία εγκλημάτων υπό την οποία υπάγονται οι δολοφονίες γυναικών λόγω φύλου, δηλαδή, επειδή παραβίασαν κοινωνικά επιβεβλημένους κανόνες και προσδοκίες.²³ Εδώ, θα πρέπει να διαχωριστεί η νομική αναγνώριση του όρου από τη χρήση του στη δημόσια σφαίρα για λόγους κοινωνικής ορατότητας. Οι υπερασπιστές του όρου εξειδικεύουν την ανθρωποκτονία που γίνεται εναντίον μιας γυναίκας αναφερόμενοι στην ύπαρξη έμφυλης διάκρισης και βίας στα κίνητρα του δράστη. Όπως υποστηρίζει η Πολυζωίδου «πριν τη γυναικοκτονία έχει υπάρξει ενδοοικογενειακή βία, παρενόχληση, σεξουαλική επίθεση, βιασμός, απειλές· έχουμε λοιπόν μία σειρά εγκλημάτων που μπορούν να σωρευθούν στο ίδιο το έγκλημα της ανθρωποκτονίας, σπάζοντας τα όρια της ισόβιας κάθειρξης με τους κανόνες της συρροής».²⁴ Από την άλλη πλευρά, όσοι εναντιώνονται στη χρήση του όρου προβάλλουν το επιχείρημα πως ο όρος γυναικοκτονία υποτιμά τη γυναίκα, αφού της στερεί την ανθρώπινη ιδιότητα και ταυτόχρονα δεν στέκεται νομικά καθώς προσκρούει σε τρεις συνταγματικά κατοχυρωμένες αρχές: στην αρχή της καθολικότητας των νόμων, στην αρχή της ισότητας ενώπιον του νόμου και στην αρχή της απαγόρευσης διακρίσεων λόγω φύλου. Η κοινωνική ανάγκη χρήσης του όρου πάντως καταδεικνύεται από το γεγονός ότι χρησιμοποιείται εκτενώς πλέον τόσο από τα ΜΜΕ όσο και στο καθημερινό μας λεξιλόγιο. Επιπλέον, στον κόσμο των κοινωνικών δικτύων χρησιμοποιείται αρκετά ο όρος φεμιναζί.²⁵ Πρόκειται για τις φεμινίστριες, που εκφράζουν σκληρά τις απόψεις τους. Θεωρούν ότι η δολοφονία των γυναικών είναι δολοφονία ιδιαίτερου βάρους, αφού αποτελεί έμφυλη βία και το αντεπιχείρημα, «πως και οι γυναίκες δολοφονούν άντρες», δεν συνιστά συγκρίσιμο μέγεθος όπως δείχνουν οι αριθμοί. Η

²² Στην παρούσα μελέτη δεν θα συμπεριλάβουμε τις τραγικές γυναίκες, όχι γιατί αρνούμαστε την συμπερίληψή τους, αλλά επειδή η βία που δέχονται λόγω του φύλου τους είναι υπερ-πολλαπλάσια, γεγονός που πιστεύουμε πως χρήζει ιδιαίτερης έρευνας.

²³Μαροπούλου, Μαρίνα, Γυναικοκτονία: Όρια και όροι αποδοχής ενός νέου νομικού όρου Ανακτήθηκε από URL

<https://diotima.org.gr/wp-content/uploads/2021/01/%CE%9C-%CE%9C%CE%B1%CF%81%CE%BF%CF%80%CE%BF%CF%8D%CE%BB%CE%BF%CF%85-%CE%93%CF%85%CE%BD%CE%B1%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BA%CF%84%CE%BF%CE%BD%CE%AF%CE%B1-%CE%BF%CE%B9-%CF%8C%CF%81%CE%BF%CE%B9-%CE%B3%CE%AD%CE%BD%CE%B5%CF%83%CE%B7%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B1%CF%80%CE%BF%CE%B4%CE%BF%CF%87%CE%AE%CF%82-%CE%B5%CE%BD%CF%8C%CF%82-%CE%BD%CE%AD%CE%BF%CF%85-%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%8D-%CF%8C%CF%81%CE%BF%CF%85.pdf> (τελευταία πρόσβαση 8/4/24)

²⁴Βάγια Πολυζωίδου, «Έχει θέση η γυναικοκτονία στον Ποινικό μας Κώδικα;», «Υπ.2 Ο όρος “femicidio” (από το αγγλικό «femicide», ήτοι γυναικοκτονία) χρησιμοποιείται εκτενώς στη Λατινική Αμερική ως χρήσιμο εργαλείο για την αντιμετώπιση της ανησυχητικής κλιμάκωσης των πολύ βίαιων δολοφονιών γυναικών και κοριτσιών. Εισήχθη παράλληλα η λέξη «feminiicidio» προκειμένου να αποτυπωθεί το στοιχείο της ατιμωρησίας και της θεσμικής βίας λόγω έλλειψης λογοδοσίας και επαρκούς ανταπόκρισης από την πλευρά του κράτους, όταν διαπράττονται τέτοιες δολοφονίες. Ο δεύτερος όρος χρησιμοποιείται όταν διακυβεύεται η ευθύνη του κράτους». Ανακτήθηκε από URL <https://www.syntagmawatch.gr/trending-issues/exei-thesh-h-gynaikoktonia-ston-poiniko-mas-kwdika/> (τελευταία πρόσβαση 8/4/24)

²⁵Εδώ, θα πρέπει να σημειωθεί ότι πρόκειται για δυο ιδεολογικά ρεύματα (φεμινισμός – ναζισμός) που βρίσκονται σε πλήρη αντιπαράθεση μεταξύ τους, ο συγκερασμός των οποίων οδήγησε στον όρο φεμιναζί.

Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.

χρήση του όρου «φεμιναζίζ» τίθεται υπό τη συζήτηση σχετικά με την «πολιτική ορθότητά» της, αφού ως έννοια παραμένει ασαφής.

Υπό συζήτηση βρίσκεται και το ζήτημα του *stealthing* ή *stealth-breeding*. Πρόκειται για τη χωρίς συναίνεση αφαίρεση ή και καταστροφή με δόλιο τρόπο του προφυλακτικού και παρόλο που δεν είναι κατοχυρωμένο στην ελληνική νομοθεσία και δεν υπάρχει καταγεγραμμένο το ποσοστό των θυμάτων του, συγκαταλέγεται στα σεξουαλικά εγκλήματα.²⁶ Σύμφωνα με τη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης, η συναίνεση πρέπει να παρέχεται ακούσια και να είναι αποτέλεσμα ελεύθερης επιλογής.²⁷ Επιπλέον, η εγκυρότητά της συναίνεσης προϋποθέτει το άτομο που συναινεί να μην έχει παραπλανηθεί, εξαπατηθεί ή απειληθεί. Είναι γεγονός ότι η πράξη αυτή έχει πάντα δράστη έναν άνδρα και οι συνέπειες της αφορούν τόσο μια ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη όσο και την υγεία της συντρόφου.²⁸ Τέλος, θα πρέπει να επισημανθεί ότι η έλλειψη ορατότητας στον δημόσιο λόγο της πρακτικής του *stealthing* οδηγεί αρχικά κάποιες φορές και στη μη αναγνώρισή του ως σεξουαλική επίθεση και προσβολή της σεξουαλικής αυτονομίας από την ίδια την επιζήσασα.

Κλείνοντας το ζήτημα του λεξιλογίου που χρησιμοποιείται στα θέματα του βιασμού θα σημειώσουμε πως η σύνδεση του βιασμού με το λεξιλόγιο των ψυχικών ασθενειών συσκοτίζει περισσότερο το τοπίο. Η συζήτηση περί των εγγενών ψυχοσωματικών χαρακτηριστικών ή/ και βιολογικών λειτουργιών στην αιτιολόγηση των κινήτρων των δραστών δείχνουν αφενός την αυθαιρέσια των εμπειρικών μας παρατηρήσεων, που θεωρούνται «αντικειμενικά κριτήρια» και αφετέρου την εμμονή μέρους των ΜΜΕ αλλά και των social media να αποδίδονται τα κίνητρα των εγκλημάτων της έμφυλης βίας στα ψυχολογικά προβλήματα των δραστών. Λέξεις όπως: «ανώμαλος», «τέρας», «άρρωστος» επιχειρούν να συγκαλύψουν, αλλά και να κατασκευάσουν ένα πλαίσιο μέσα στο οποίο η κοινωνία παρουσιάζεται ως «υγιής» και τα όποια κίνητρα βρίσκονται εκτός αυτής.²⁹ Το γεγονός αυτό έχει έγχρονο χαρακτήρα τόσο στην καθημερινή όσο και στην επιστημονική γλώσσα αφού, όπως έδειξε ο Wittgenstein χρησιμοποιούμε λέξεις για να περιγράψουμε τι συμβαίνει στον άλλον, επειδή φανταζόμαστε τις εσωτερικές διεργασίες που συμβαίνουν στον εγκέφαλό του. Έτσι, οδηγούμαστε σε αυθαίρετα συμπεράσματα, ενώ αγνοούμε τι πραγματικά συμβαίνει.³⁰ Επιπλέον, μελέτη ψυχιάτρων «έδειξε ότι κάθε κοινωνία διαθέτει

²⁶Η γνωμοδότηση του Αρείου Πάγου, κατά το σκεπτικό του αρμόδιου Εισαγγελέα, καταλήγει πως η αφαίρεση του προφυλακτικού με δόλιο τρόπο και συνεπώς η παραπλάνηση του άλλου ερωτικού συντρόφου δεν συνιστά ακύρωση της δοθείσας συναίνεσης. Ανακτήθηκε από UR <https://www.lawspot.gr/nomika-nea/synista-stealthing-viasmo-gnomodotisi-tis-eisaggelias-areioy-pagoy> (τελευταία πρόσβαση 10/4/24)

²⁷Ανακτήθηκε από URL https://isotita.gr/wp-content/uploads/2017/04/Convention_violence-against_women_2011_el_edited.pdf (τελευταία πρόσβαση 10/4/24)

²⁸Το ζήτημα αφορά ασφαλώς και τα άλλα φύλα, αλλά δεν είναι θέμα της παρούσας μελέτης.

²⁹Φυσικά, το γεγονός αυτό καταδεικνύει και τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζεται ο ψυχικά ασθενής από την κοινωνία μας.

³⁰Wittgenstein, L., *Το Μπλε και το Καφέ Βιβλίο: Προεισαγωγές Μελέτες για τις «Φιλοσοφικές Έρευνες»*, μτφρ. Κωβαίος Κωστής, εκδ. Καρδαμίτσα, Αθήνα, 1984. Ο συγγραφέας έδειξε ότι χρησιμοποιούμε λέξεις για διανοητικές λειτουργίες (πχ διαβάζω) οι οποίες συμβαίνουν στον εγκέφαλο του άλλου και φανταζόμαστε

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

διαφορετικά κριτήρια για τη κανονικότητα, την παρέκκλιση, την αντικανονικότητα, το σεβασμό, την ανθρώπινη συμπεριφορά...».³¹

Σύμφωνα με αυτό που ο Foucault αποκαλεί «μικροφυσική της εξουσίας», δηλαδή, ότι μέσω της εκπαίδευσης, της πειθαρχίας και του πλέγματος των δυνάμεων που βιώνουμε στο σχολείο, στον στρατό, στην εργασία κ.ο.κ. εθιζόμαστε στο τι θεωρείται «κανονικό» ή επιτρεπτό και τι μη, και οδηγούμαστε σε ένα «δεσμοποιητικό συνεχές» (continuum carceral), που έρχεται σε σύγκρουση με την ποικιλία «κανονικοτήτων» άλλων κοινωνιών.³² Υπό αυτή την οπτική, θεωρούμε ότι ο δυτικός πολιτισμός και οι «δυτικές ανοχές» υπερέχουν των άλλων κοινωνιών.

Κι όμως το ερώτημα παραμένει ανοιχτό: Πώς να μιλήσουμε για τον βιασμό;

1.3 Τα δεδομένα και το πλαίσιο

Σύμφωνα με τη βάση δεδομένων της ΕΛΑΣ ο ετήσιος αριθμός θυμάτων σεξουαλικής βίας (προσβολή γενετήσιας αξιοπρέπειας) ήταν 69 το 2020, 147 το 2021 και 542 το 2022. Ο ετήσιος αριθμός γυναικών θυμάτων που καταγγέλλουν βιασμό ήταν 126 το 2020, 226 το 2021 και 303 το 2022.³³

Η συζήτηση των περιστατικών στον δημόσιο χώρο οδήγησε σε αύξηση των καταγγελιών, αφού σύμφωνα με την *Έκθεση για τη Βία κατά των Γυναικών: «το διάστημα 2012-2020 η αύξηση των καταγγελιών κυμαίνονταν από 1-26%. Το 2021 σημειώθηκε ραγδαία αύξηση των καταγγελιών, της τάξης του 72,9%. Έτσι, σε σχέση με το 2020 ο αριθμός των γυναικών που κατήγγειλαν ενδοοικογενειακή βία το 2022 στην αστυνομία υπερδιπλασιάστηκε, φτάνοντας σε ποσοστό το 137,6%, καθώς το 2020 4.264 γυναίκες είχαν προχωρήσει σε καταγγελία, ενώ το 2022 ο αριθμός τους ανήλθε σε 10.131.»*³⁴ Επιπλέον, όπως δείχνει ο ετήσιος αριθμός γυναικών θυμάτων σεξουαλικής ενδοοικογενειακής βίας από άνδρες σε σχέση με το 2021, το 2022 οι καταγγελίες στην αστυνομία υπερτριπλασιάστηκαν καθώς από 141 ανήλθαν σε 542 (αύξηση 284,4%).³⁵

εσωτερικές διεργασίες, που συμβαίνουν στον εγκέφαλό του παρατηρώντας απλά ότι κάνει κάποιες κινήσεις (πχ. το σκύψιμο του πάνω σε ένα βιβλίο), που μας οδηγούν σε μη ασφαλή συμπεράσματα.

³¹Γούναρης, Άλκης, Διαγνωστικά Κριτήρια και Ψυχιατρική Ηθική (19-12-2018)

Αναρτήθηκε από URL <https://alkisgounaris.gr/gr/archives/diagnostic-criteria-and-psychiatry-ethics/> (τελευταία πρόσβαση 6/4/24)

³²Foucault, Μ. *Επιτήρηση και Τιμωρία, Η γέννηση της φυλακής*, μτφρ. Μπέτζελος Τάσος εκδ. Ράππα., Αθήνα, 2004.

³³Ανακτήθηκε από URL <https://isotita.gr/wp-content/uploads/2023/11/4h-ethsia-ekthesi-gia-ti-Via-kata-twn-gynaikwn.pdf> (τελευταία πρόσβαση 11/2/2224)

³⁴Στο ίδιο σελ. 119

³⁵Στο ίδιο σελ. 124, «Η γενικότερη αύξηση των καταγγελιών στην αστυνομία αναφορικά με τα εγκλήματα έμφυλης βίας καταγράφεται και στον αριθμό των γυναικών που κατήγγειλαν βιασμό. Ο πολλαπλασιασμός των υποθέσεων που καταγράφηκαν μετά το 2020 ερμηνεύεται και εκείνος ως αποτέλεσμα της ορατότητας που

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

Τα στοιχεία που δημοσίευσε το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ) για την περίοδο 2022-2023 σε έρευνα που διενεργήθηκε σε γυναίκες ηλικίας 18-74 ετών, δείχνουν ότι το «29,6% των γυναικών δηλώνουν ότι έχουν υποστεί σωματική βία, 18,1% δηλώνει ότι έχει υποστεί σεξουαλική βία, και 36,5% δηλώνει ότι έχει υποστεί σωματική ή σεξουαλική βία από οποιοδήποτε δράστη/ δράστιδα.»³⁶ Θα πρέπει να επισημανθεί πως σύμφωνα με την έρευνα: «23,49% των γυναικών ηλικίας 18-29 ετών και περίπου 2 στις 10 γυναίκες ηλικίας 30-44 ετών δηλώνουν ότι έχουν υποστεί σεξουαλική βία που αφορά την ανεπιθύμητη σεξουαλική συμπεριφορά που επιβάλλεται συμπεριλαμβανομένου του βιασμού και της απόπειρας βιασμού [...] Επιχειρώντας αναγωγή στο σύνολο του πληθυσμού των γυναικών, προκύπτει ότι το συνολικό ποσοστό των γυναικών του δείγματος που έχει υποστεί σεξουαλική βία (18,09%) αντιστοιχεί σε περίπου 683.000 γυναίκες»³⁷

Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός πως, ενώ η δημοσιότητα της έρευνας κρίθηκε ως μη επωφελής, «καθώς προκαλούσε σε κάποιες περιπτώσεις αντιδράσεις και αποθάρρυνε τις ερωτώμενες να λάβουν μέρος», εν τούτοις χρησιμοποιήθηκαν ιστοσελίδες και Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης (ΜΚΔ) για την προώθηση της ενημερωτικής εκστρατείας.³⁸ Τέλος, η προσέγγιση των γυναικών της ομάδας στόχου μεταξύ άλλων έγινε και μέσω των ΜΚΔ, αλλά και διαφημίσεων ιστοσελίδων (Google Ads), γεγονός που καταδεικνύει τον ρόλο που έχουν πλέον στην καθημερινή ζωή.

Τα παραπάνω στοιχεία παρουσιάζουν τα αποτελέσματα της ορατότητας του βιασμού στη δημόσια σφαίρα και της ανάγκης να απεγκλωβιστεί η κοινωνία μας από τα στερεότυπα της ντροπής, του στίγματος και κυρίως της σιωπής που έχουν «φυσικοποιηθεί». Στο πλαίσιο του «κατεπείγοντος» οι ειδήσεις για το έγκλημα είναι ένα κυρίαρχο και αγαπημένο θέμα των μέσων ενημέρωσης. Τα ΜΜΕ προτιμούν να καλύπτουν εγκληματικά γεγονότα, δεδομένου ότι αυτό το είδος αποτελεί «βολική» ειδησεογραφική κάλυψη και συμβάλλει στις πωλήσεις, ενώ το κοινό απαιτεί αυτές τις αναφορές, προκειμένου να αποκτήσει άποψη για το πρόβλημα. Με αυτά τα δεδομένα η κάλυψη ειδήσεων που αφορούν βιασμούς γυναικών βρίσκεται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος, πολύ περισσότερο δε, όταν τα εμπλεκόμενα πρόσωπα ανήκουν στη δημόσια σφαίρα ή τα χαρακτηριστικά του εγκλήματος ακολουθούν τα ήδη υπάρχοντα κοινωνικά, εθνοτικά, ταξικά και οικονομικά στερεότυπα.

Ο εγχώριος τύπος δημοσιοποίησε τα παραπάνω στοιχεία όπως αυτά παρουσιάστηκαν στην *Εκθεση* παρουσιάζοντας το φαινόμενο ως αύξηση των κρουσμάτων και όχι ως αύξηση των καταγγελιών.³⁹ Ως εκ τούτου, διαχέεται η εντύπωση πως παρατηρείται αύξηση της βίας μετά

έλαβε το φαινόμενο μέσα από την ανάδειξή του στη δημόσια σφαίρα κατά τη διάρκεια της πανδημίας.» σελ. 125. (Δική μας η επισήμανση)

³⁶ Ανακτήθηκε από URL <https://www.ekke.gr/research/outcomes/deliverables-files/42> σελ. 64, 65 (τελευταία πρόσβαση 27/4/24)

³⁷ Στο ίδιο σελ. 66

³⁸ «Πέραν του οπτικοακουστικού υλικού (video) που διαμορφώθηκε για τις ανάγκες της προώθησης (content marketing) διαμορφώθηκαν και κατάλληλα αρχεία για την αξιοποίηση των εργαλείων (φωτογραφίες, οπτικοακουστικό υλικό, leads και story advertising) σε τόπους κοινωνικής δικτύωσης όπως Instagram, το Facebook και το YouTube.» Στο ίδιο σελ.22

³⁹ «Υψηλός παρέμεινε για άλλη μια χρονιά ο αριθμός των γυναικών που δολοφονήθηκαν από κάποιο μέλος της οικογένειάς τους, ενώ τα κρούσματα ενδοκοινογενειακής βίας με θύματα τις γυναίκες συνεχίζουν το ανοδικό κρεσέντο τους.» (Δική μας η επισήμανση) Ανακτήθηκε από URL

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

την πανδημία, με τα αίτια να αποδίδονται και σε αυτή την πρωτόγνωρη για τους πολίτες κατάσταση. Εξυπηρετείται έτσι το στερεότυπο που θέλει το παρελθόν να είναι καλύτερο του παρόντος και «η ζωή πριν» να εμφανίζεται ως ηθικότερη, αγνότερη και πιο αθώα. Επιπλέον, οι δημοσιογράφοι φαίνεται ότι συνήθως βασίζονται σε επίσημες πηγές, και ιδίως στην αστυνομία από την οποία αντλούν πληροφορίες, γεγονός που μπορεί να εισάγει μεροληψία στην κάλυψη.⁴⁰

Θα φανταζόταν κανείς ότι τουλάχιστον στην κρατική ραδιοφωνία-τηλεόραση το τοπίο θα ήταν διαφορετικό. Καθώς ο δημόσιος κοινωφελής χαρακτήρας θεωρείται ως το στοιχείο που τη διαφοροποιεί από τα ιδιωτικά μέσα και ο σκοπός είναι η υψηλής ποιότητας ενημέρωση, η πολυφωνία και η αντικειμενικότητα θεωρούνται δεδομένες.⁴¹ Σύμφωνα με την Σεραφετινίδου, η αντίληψη αυτή αποτελεί κοινωνικό μύθο που δημιουργεί μια εικόνα η οποία δεν ανταποκρίνεται στην ιστορική πραγματικότητα. Η ίδια εξηγεί: «Σε όλες ανεξαιρέτως τις σύγχρονες κοινωνίες, οι κρατικοί ραδιοτηλεοπτικοί οργανισμοί και φορείς πολύ απείχαν, και απέχουν, από το να λειτουργούν σύμφωνα με το «γενικό συμφέρον».⁴² Η μάχη για την ακροαματικότητα/τηλεθέαση οδήγησε σε απορύθμιση που όμως «δεν εξάλειψε την παρουσία του κράτους στο ραδιοτηλεοπτικό πεδίο, αλλά τουναντίον στις περισσότερες περιπτώσεις αύξησε την κρατική παρεμβατικότητα, αλλάζοντας ταυτόχρονα τη μορφή της.»⁴³ Συνεπώς, και στην περίπτωση των κρατικών ΜΜΕ το τοπίο παραμένει το ίδιο. Και εδώ ακολουθούνται οι ίδιες μέθοδοι στην «κατασκευή» και διαχείριση της ειδήσης.

Σύμφωνα με τον S. Iyengar υπάρχουν δύο θεμελιώδεις τύποι διαμόρφωσης ειδήσεων, οι οποίοι μπορούν να επηρεάσουν την κοινή γνώμη για ένα γεγονός. Το *επεισοδιακό πλαίσιο* επικεντρώνεται στο άμεσο, μεμονωμένο ειδησεογραφικό γεγονός, ενώ το *θεματικό πλαίσιο* απευθύνεται στο γενικότερο θέμα και παρουσιάζει τις τάσεις σε βάθος χρόνου προκειμένου να δώσει ένα ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο. Με αυτόν τον τρόπο το θεματικό πλαίσιο συμβάλλει στην ευαισθητοποίηση του κοινού και μπορεί να προωθήσει την κοινωνική αντίδραση. Ωστόσο, οι μελέτες δείχνουν ότι η κάλυψη των εγκληματικών ειδήσεων παρουσιάζει κυρίως το επεισοδιακό πλαίσιο.⁴⁴

Μια άλλη σημαντική πτυχή του ζητήματος σχετίζεται με τον ρόλο των ΜΜΕ στην αναπαραγωγή της κυρίαρχης κοινωνικής δομής. Όπως δείχνουν διάφορες μελέτες, τα ΜΜΕ

<https://www.tanea.gr/2023/11/25/woman/gynaikes-sto-apospasma-ti-deixnoun-ta-nea-stoixeia-gia-tis-gynaikoktonies-sti-xora-mas/> (τελευταία πρόσβαση 11/2/2024)

⁴⁰Richards, T., Gillespie, L., & Smith, D. (2014). An Examination of the Media Portrayal of Femicide-Suicides: An Exploratory Frame Analysis. *Feminist Criminology*, 9(1), 24-44. Ανακτήθηκε από URL https://scholarworks.boisestate.edu/crimjust_facpubs/151/ (τελευταία πρόσβαση 11/2/2024)

⁴¹Σύμφωνα με το άρθρο 15, παράγραφο 2 του Συντάγματος που έχει αναθεωρηθεί το 2001 «Η ραδιοφωνία και η τηλεόραση υπάγονται στον άμεσο έλεγχο του Κράτους» με σκοπό "την αντικειμενική και με ίσους όρους μετάδοση πληροφοριών και ειδήσεων, καθώς και προϊόντων του λόγου και της τέχνης, την εξασφάλιση της ποιοτικής στάθμης των προγραμμάτων που επιβάλλει η κοινωνική αποστολή της ραδιοφωνίας και της τηλεόρασης». Ανακτήθηκε από URL <https://www.lawspot.gr/nomikes-plierofories/nomothesia/syntagma-tis-ellados/arthro-15-syntagma-tis-ellados-kinimatografos> (τελευταία πρόσβαση 11/2/2024)

⁴²Σεραφετινίδου, Μ., Ο ρόλος του κράτους στα ραδιοτηλεοπτικά μέσα επικοινωνίας: Μύθος και πραγματικότητα, *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, 16, (2017), σελ. 115, Ανακτήθηκε από URL <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/hpsa/article/view/15189/13662> (τελευταία πρόσβαση 9/4/24)

⁴³Στο ίδιο σελ. 145

⁴⁴Iyengar, S. (1991). *Is Anyone Responsible? How Television Frames Political Issues*. Chicago, IL: The University of Chicago Press στο Shayovitz, R.S., 2018. σελ 5, όπ. π.

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

παίζουν καθοριστικό ρόλο στην προβολή των εθνοτικών μειονοτήτων ως εγκληματιών και ως "κοινωνική απειλή" για τη δημόσια τάξη. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με έρευνα που παρουσιάστηκε το 2023 στο Πανεπιστήμιο της Τουλούζης, «τα ελληνικά ΜΜΕ [...] αναπαράγουν συστηματικά και άκριτα την κυρίαρχη ατζέντα και την πλαισίωση των σχετικών ζητημάτων από θεσμικούς φορείς (αστυνομία, κυβέρνηση κλπ.) χωρίς να δίνουν λόγο στην κοινωνία των πολιτών (ΜΚΟ, ακτιβιστές κλπ.) ή στις μειονότητες», ενώ αναφορικά με το διαδίκτυο «τα στερεότυπα που συνδέονται με την πατριαρχία [...] και μια μορφή μυθολογικής αντίληψης της ελληνικής εθνικής ταυτότητας βρίσκονται στο επίκεντρο των ακροδεξιών δικτύων και του ακροδεξιού λόγου».⁴⁵ Έτσι, ενώ παρουσιάζεται αποσπασματικά το γεγονός ότι μετανάστριες και ανάμεσά τους μικρά κορίτσια πέφτουν θύματα σεξουαλικής κακοποίησης και βιασμού ακόμα και σε κέντρα φιλοξενία, ρεπορτάζ του Newsweek το 2018 στη Μόρια αποκάλυπτε στοιχεία για το θέμα.⁴⁶ Η παρουσίαση, ωστόσο, του ζητήματος από τα ΜΜΕ ακολούθησε και σε αυτήν την περίπτωση τη συνήθη πρακτική ανάγοντας το θέμα σε προϊόν πολιτικής αντιπαράθεσης και όχι ως κοινωνικό φαινόμενο, το οποίο χρήζει περαιτέρω διερεύνησης. Επιπλέον, γεγονός παραμένει ότι, καθώς πολλές από τις μετανάστριες δεν διαθέτουν τα απαιτούμενα νόμιμα έγγραφα, η καταγγελία βιασμού καθίσταται δυσκολότερη. Αφετέρου, τα ΜΜΕ χρησιμοποιούν ιδιαίτερα επιθετικό λεξιλόγιο για περιστατικά στα οποία ο εμπλεκόμενος δράστης είναι μετανάστης. Λέξεις που προσδιορίζουν τον τόπο καταγωγής όπως: «Αλβανός», «Αφγανός» κλπ. και φράσεις όπως: «φρίκη σε... », «σοκ στην κοινωνία», «εφιαλτικές στιγμές», «40χρονος Αλβανός βίασε αγρίως», επιφορτίζουν το κάθε περιστατικό συνδέοντας τον βιασμό με τα εθνικά χαρακτηριστικά των αλλοεθνών.⁴⁷

Στα παραπάνω πρέπει να προστεθεί το γεγονός ότι κυρίαρχοι μύθοι, που βρίσκονται βαθιά ριζωμένοι στην κοινωνία, συντηρούνται από τον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζουν τη σεξουαλική βία οι δημοσιογράφοι. Ένας από τους κυρίαρχους μύθους σύμφωνα με την Cucianz είναι ότι η γυναίκα προκαλεί τον άνδρα με την εμφάνισή της, ενώ άλλος κοινός μύθος είναι ότι η ενδοοικογενειακή βία εμφανίζεται κυρίως στις κατώτερες τάξεις. Επιπλέον, επειδή θεωρείται πως η σεξουαλική βία δεν σχετίζεται με τον «ιερό» θεσμό της οικογένειας, οι δημοσιογράφοι συχνά χρησιμοποιούν τόσο άμεσες όσο και έμμεσες τακτικές, προκειμένου να μεταθέσουν την ευθύνη από τον δράστη στο θύμα. Έτσι, για παράδειγμα, εστιάζουν στην άρνηση του «θύματος» να εγκαταλείψει τον σύντροφό του ή υπαινίσσονται αρνητικούς χαρακτηρισμούς που αφορούν τη σεξουαλική του ζωή. Επιπρόσθετα, στις περιπτώσεις που υπάρχει και γυναικοκτονία μετά τον βιασμό, μια έμμεση επίρριψη ευθυνών στο θύμα θα μπορούσε να είναι ο υπαινιγμός των λόγων εξαιτίας των οποίων διαπράχθηκε το έγκλημα, όπως η απώλεια ελέγχου του δράστη ή η κατάσταση κατάθλιψης λόγω της επιθυμίας του

⁴⁵Νίκος Σμυρναίος, Δημήτρης Ελαφρόπουλος, Πάνος Τσιμπούκης, Κατερίνα Μνιέστη και Ματθαίος Τσιμιτάκης, *Βουβό Κύμα: Διερευνώντας το λόγο και τα δίκτυα της ακροδεξιάς στην ψηφιακή δημόσια σφαίρα*, Ανακτήθηκε από URL <https://www.documentonews.gr/article/ereyna-gia-tin-akrodexia-stin-ellada-apo-to-voyno-kyma-stin-kanonikopoiisi-sto-dimosio-logo/>

⁴⁶Ανακτήθηκε από URL <https://www.iefimerida.gr/news/451235/reportaz-sok-toy-newsweek-apo-ti-moria-kathe-evdomada-kai-enas-viasmos> (τελευταία πρόσβαση 10/4/24)

⁴⁷Ανακτήθηκε από URL <https://www.newsbomb.gr/kosmos/story/1173400/marios> , <https://www.rodiki.gr/article/495682/sok-sthn-koinwnia-ths-patmoy-27xronos-albanos-biase-70xronh-gynaika-sto-spiti-ths>, <https://www.defence-point.gr/news/eyvoia-40chronos-alvanos-viase-agrios-66chroni> (τελευταία πρόσβαση 10/4/24)

θύματος να χωρίσει από τον δράστη, λόγοι που διαχέονται μέσω των κοινωνικών δικτύων στη δημόσια σφαίρα.⁴⁸

Μια πτυχή, που φωτίζει περισσότερο την κατάσταση που επικρατεί, είναι αυτή της κακοποίησης των γυναικών δημοσιογράφων. Όπως φαίνεται από τις αφηγήσεις που δόθηκαν στο BIRN τον Δεκέμβριο του 2022, αν και πολλές έχουν αντιμετωπίσει παρενόχληση και κακοποίηση στην εργασία τους, εν τούτοις «μια κουλτούρα σιωπής, στίγματος και φόβου τις εμποδίζει να υποβάλουν καταγγελίες. [...] Στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, τρεις γυναίκες δημοσιογράφοι άρχισαν να μοιράζονται τις δικές τους ιστορίες σεξουαλικής παρενόχλησης και κακοποίησης, μερικές από τις οποίες τόλμησαν να κατονομάσουν τους δράστες. Ωστόσο, στην περίπτωση των μέσων ενημέρωσης, κανείς δεν έχει κατηγορηθεί για κάποιο έγκλημα».⁴⁹ Καθώς σύμφωνα με την έρευνα της BIRN μόνο το 29,7% των ερωτηθέντων ήταν σε θέση να αναφέρουν τι τους συνέβη, είναι φανερό πως ο χώρος κυριαρχείται από τον φόβο και την έλλειψη «λόγου» που αφορά αυτή τη συζήτηση.⁵⁰ Συνεπώς, εγείρονται ερωτήματα σχετικά με το πλαίσιο εντός του οποίου ο δημοσιογραφικός κόσμος προβάλλει τα θέματα βιασμού.

1. 4 Τρόποι απεικόνισης και συγκρότησης του βιασμού στο μιντιακό περιβάλλον

Δύο ερωτήματα θα ερευνηθούν στη συνέχεια μέσα από επιλεγμένα περιστατικά βιασμών:

- α) Ποιος είναι ο τρόπος με τον οποίο αντιμετωπίζονται τα περιστατικά βιασμού όσον αφορά την καταγωγή και την κοινωνικοοικονομική κατάσταση του θύτη ή και του «θύματος»;
- β) Ποια είναι η στάση των ΜΜΕ απέναντι σε υποθέσεις στις οποίες τα πρόσωπα σχετίζονται με τον πολιτικό χώρο;

Για το σκοπό αυτό εξετάστηκαν περιστατικά που επιλέχθηκαν με κριτήρια:

- α) τη διάρκεια και την επανάληψή τους τόσο στα ΜΜΕ, όσο και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης διαμέσου μια άτυπης «δημοσιογραφίας» που υπενθυμίζει τις ειδήσεις, και
- β) τη γλώσσα και τη στάση των παραπάνω μέσων απέναντι στις υποθέσεις αυτές.

1.4.1 Υπόθεση 12χρονης από τον Κολωνό

Η πρώτη υπόθεση βιασμού αποκαλύφθηκε στις 7/10/ 2022 και αφορούσε ένα ανήλικο κορίτσι με θύτες, πρόσωπα που θεωρούνταν ευπόληπτοι πολίτες. Παρά το γεγονός ότι επρόκειτο για 12χρονη, κρίθηκε σκόπιμο να διερευνηθεί ο τρόπος προσέγγισης της είδησης,

⁴⁸Richards, T., Gillespie, L., & Smith, D. (2011). Exploring News Coverage of Femicide: Does Reporting the News Add Insult to Injury? *Feminist Criminology*, 6(3), σελ. 178-202

⁴⁹ Stamatoukou, Eleni, « Code of Silence: Fear, Stigma Surrounding Abuse of Greek Women Journalists» BIRN, Athens 2022 Ανακτήθηκε από URL <https://balkaninsight.com/2022/12/12/code-of-silence-fear-stigma-surrounding-abuse-of-greek-women-journalists/> (Δική μου μετάφραση) (τελευταία πρόσβαση 10/4/24/).

⁵⁰Στο ίδιο, « “There is a system in which nobody talks about these incidents; there is a social system as well that has normalised gender violence and harassment,” Soulele. “A woman may not understand that she is being harassed because we have not learned to talk about this. We have learned that relationships could be like this. We have in mind that gender-based violence is femicide and sexual violence, but there is also verbal and psychological violence, which is a form of gender-based violence and equally important.”».(sic)

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

καθώς ακριβώς εξαιτίας του ευαίσθητου της ηλικίας της αναμενόταν να τηρηθούν όλοι οι κανόνες δεοντολογίας και η ισχύουσα νομοθεσία. Τόσο η Αστυνομία, όσο και τα ΜΜΕ δεν ακολούθησαν τα ισχύοντα, όπως κατήγγειλε με έκθεση ο Συνήγορος του Πολίτη.⁵¹ Επιπλέον, η δημοσιοποίηση φωτογραφιών της ανήλικης με καλυμμένο, αλλά αναγνωρίσιμο από τους οικείους της πρόσωπο, οι λεπτομερείς καταθέσεις της και τα στοιχεία, που για μέρες δημοσιοποιούνταν, οδήγησαν στον ευτελισμό του θέματος.⁵² Τόσο τα τηλεοπτικά κανάλια όσο και ο τύπος, έντυπος και ηλεκτρονικός, παρουσίασαν την υπόθεση εστιάζοντας αφενός στην κακή οικονομική κατάσταση της οικογένειας της ανήλικης και αφετέρου στο κοινωνικοοικονομικό στάτους των κατηγορουμένων. Οι λεπτομέρειες, που γίνονταν καθημερινά γνωστές, έδειχναν τη σύνδεση μεταξύ των δύο φορέων εξουσίας, Αστυνομίας και ΜΜΕ, για την οποία διατάχθηκε εισαγγελική έρευνα στις 18/10/22.⁵³ Στις 20/10/ 2022 ζητήθηκε η παρέμβαση του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης από τον Γενικό Γραμματέα του Υπουργείου Εργασίας, ο οποίος με επιστολή του τόνιζε ότι «ουσιαστικά δεν λαμβάνονται υπόψη τα κατάλληλα μέτρα για την προστασία της ίδιας από την εκτεταμένη προβολή του θέματος αλλά και όλων των ανηλίκων που εκτίθενται στην προβολή σχετικών ειδήσεων, πληροφοριών, ενημερώσεων και αναλύσεων».⁵⁴ Έντονες αντιπαραθέσεις σχετικά με την πρόταση της Εισαγγελέως για απαλλαγή του κατηγορουμένου για βιασμό και μαστροπεία Ηλία Μίχου έγιναν επανειλημμένως και στη Βουλή και προβλήθηκαν από τα ΜΜΕ.⁵⁵ Αξιοσημείωτη επίσης είναι η προβολή του αριθμού των κατηγορουμένων και η αναφορά στην εθνικότητά τους, όπως και η σύνδεσή τους με τον έναν ή τον άλλον πολιτικό χώρο.⁵⁶

⁵¹ «[...]η διαρροή στοιχείων του φακέλου της υπόθεσης (κατά παράβαση της μυστικότητας της διαδικασίας) και η επί μακρόν συντήρηση της είδησης στην επικαιρότητα, με την προβολή «νέων στοιχείων» που προκύπτουν, τα οποία εμπλοτίζονται από επαναλήψεις συγκεκριμένων πλάνων, καθώς και με αξιολογήσεις ή συνεντεύξεις με συγγενείς και τρίτους, δηλώσεις και συστάσεις αρμόδιων και μη φορέων. Κατ' αποτέλεσμα, [...] η ταυτοποίηση είναι αναπόφευκτη, και τα στοιχεία και οι χαρακτηρισμοί, που το συνοδεύουν, το ακολουθούν εφ' όρου ζωής» (Οι υπογραμμίσεις δικές μας.) Ανακτήθηκε από URL <https://www.lawspot.gr/nomika-nea/prosvoliton-dikaiomaton-ton-paidion-sta-mme-kai-ta-social-media-stp> (τελευταία πρόσβαση 28/5/24)

⁵² Ανακτήθηκε από URL <https://www.news247.gr/gnomes/ta-kanalia-viazoun-xana-ti-dodekaxroni/> (τελευταία πρόσβαση 10/5/24)

⁵³ Ανακτήθηκε από URL <https://www.dikastiko.gr/eidhsh/kolonos-eisaggeliki-ereyna-gia-ti-diarroi-tis-dikografias-stin-ypothesi-tis-12chronis-epistoles-vervesoy-gia-na-mpei-fragmos-se-tetoiia-fainomena/> (τελευταία πρόσβαση 29/5/24)

⁵⁴ Ανακτήθηκε από URL <https://www.newsbeast.gr/media/arthro/9080011/ypothesi-viasmou-12chronis-ziteitai-paremvasi-tou-ethnikou-symvouliou-radioteleorasis-gia-tin-prostasia-tis-anilikis> (τελευταία πρόσβαση 29/5/24)

⁵⁵ Ανακτήθηκε από URL <https://www.protothema.gr/politics/article/1477306/vouli-sfodri-sugrousi-floridi-adipoliteusis-ston-apoiho-tis-eisaggelikis-protasis-gia-tin-upothesi-tou-kolonou/> (τελευταία πρόσβαση 29/5/24)

⁵⁶ «Πρόκειται για συνολικά 18 άνδρες, στην πλειονότητά τους αλλοδαποί» Ανακτήθηκε από URL <https://www.protothema.gr/greece/article/1499049/kolonos-erhetai-nea-diki-gia-tin-upothesi-ebloki-tou-mihou-kai-se-auti-ti-dikografia-ereunoun-oi-arhes/> και «Πρώτα, ένα στέλεχος του ΣΥΡΙΖΑ φέρεται να ανήκει στους 213 που μιλούσαν με την 12χρονη. Μετά, ένα στέλεχος του ΠΑΣΟΚ φαίνεται πως εμπλεκόταν στην υπόθεση της 12χρονης». Ανακτήθηκε από URL <https://www.intronews.gr/stiles/opinion/ypothesi-12chronis-ston-kolonokai-oi-213-kaipoio-komma-psifizoun/> (τελευταία πρόσβαση 28/5/24)

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

Η κριτική απέναντι στις μεθόδους αυτές έγινε από μια μικρή μερίδα του τύπου και από τα κοινωνικά δίκτυα. Διοργανώθηκαν συγκεντρώσεις συμπαράστασης από όσους πολίτες αντέδρασαν στην επανειλημμένη «κακοποίηση» της ανήλικης. Η δημιουργία επιτροπής αλληλεγγύης για την 12χρονη και την οικογένειά της ύστερα από την φυλάκιση της μητέρας της έγινε γνωστή και από τη δημιουργία σελίδας στα ΜΚΔ και από δημοσιεύματα που επέκριναν και τη στάση της ΕΛ.ΑΣ., αλλά και της εισαγγελέως της δίκης και προέτρεπαν την κοινωνία να σταθεί στο πλευρό της οικογένειας λαμβάνοντας ως δεδομένο πως πλέον είναι αναγνωρίσιμη.⁵⁷

1.4.2 Υπόθεση 24χρονης Γεωργίας από τη Θεσσαλονίκη

Από τις αρχές του 2022 έως σήμερα η υπόθεση της Γεωργίας Μπίκα συνεχίζει να απασχολεί τα ΜΜΕ ποικιλοτρόπως. Αρχικά, έγινε γνωστή ως Γεωργία, έπειτα από την καταγγελία της για τον ομαδικό βιασμό της από «γόνους γνωστών οικογενειών» στη σουίτα πολυτελούς ξενοδοχείου της Θεσσαλονίκης. Στη συνέχεια γνωστός δημοσιογράφος την έπεισε να αποκαλύψει την εικόνα και το επώνυμό της βγαίνοντας σε συνέντευξη.⁵⁸ Η εφημερίδα *Αυγή* κατήγγειλε: το «δισυπόστατο» του προβλήματος ενημέρωσης, αφενός την αποσιώπηση μιας είδησης και αφετέρου τον εκχυδαϊσμό της.⁵⁹ Τα ονόματα των κατηγορουμένων δημοσιοποιήθηκαν και το θέμα πήρε πολιτικές προεκτάσεις, όταν τα ΜΜΕ ενημέρωσαν το κοινό πως είχε υπογραφεί σύμβαση μεταξύ του υπουργείου Πολιτισμού και του ιδρύματος IFG με ιδιοκτήτες τους αδερφούς Λεβέντη, παρά το γεγονός ότι αμφότεροι ήταν κατηγορούμενοι για τον βιασμό.⁶⁰ Η υπόθεση της Γεωργίας συνδέθηκε με τη

⁵⁷Ανακτήθηκε από URL <https://www.facebook.com/allilegyvisti12hroni/about> και «Συγκινητική ήταν η παρουσία των παιδιών της οικογένειας στην κεφαλή της πορείας. [...] Η αστυνομία εμπλεκόμενη προφανώς σε μαφιόζικα κυκλώματα. [...] Τα ΜΜΕ με το δικό τους πάντα ρόλο, [...] έπλεκαν το εγκώμιο του καλού αφεντικού και του ευπόληπτου πολίτη τόσο για τον Μίχο, όσο και για τους υπόλοιπους παιδοβιαστές, [...] η δικαιοσύνη με τη σειρά της να βάλει το δικό της λιθαράκι στην καταδίκη όλων των φτωχών και ευάλωτων επιζώντων ατόμων [...] Η πρόταση της Εισαγγελέως δεν αθώνει απλά [...] αλλά καταδικάζει σε ισόβια απομόνωση και αδιέξοδο τη 12χρονη επιζώσα και κάθε άλλο θύμα, παιδί ή γυναίκα, επειδή τόλμησε και έσπασε τον κύκλο της σιωπής. Το ίδιο βέβαια επιφυλάσσει η δικαιοσύνη και για τη μητέρα της που τόλμησε να σπάσει την ομερτά και τον κύκλο της καταπίεσης του παιδιού της.». <https://prin.gr/2024/03/diadilosi-4/> (τελευταία πρόσβαση 28/5/24)

⁵⁸Καθαρός Ουρανός, Ανακτήθηκε από URL https://www.youtube.com/watch?v=BZtaNtSruo0&ab_channel=%CE%9A%CE%91%CE%98%CE%91%CE%A1%CE%9F%CE%A3%CE%9F%CE%A5%CE%A1%CE%91%CE%9D%CE%9F%CE%A3 (τελευταία πρόσβαση 28/5/2024)

⁵⁹«Για ακόμα μια φορά φανερώνεται το μεγάλο πρόβλημα με τα ελληνικά μέσα ενημέρωσης και με την ελληνική δημοσιογραφία. Τι και αν από πέρσι, μετά τη σπουδαία κίνηση της Σοφίας Μπεκατώρου να μιλήσει ανοιχτά για την σεξουαλική κακοποίηση που είχε υποστεί, τα ελληνικά μέσα ενημέρωσης έδειξαν ένα «ανθρώπινο» πρόσωπο, μια υποτιθέμενη ευαισθησία στα θέματα κακοποίησης και έμφυλης βίας. Η υπόθεση βιασμού της 24χρονης μάλλον θεωρήθηκε ήσσονος σημασίας. Το Μακελειό ήταν η εφημερίδα που έκανε πρωτοσέλιδο την είδηση με τον γνωστά εξεζητηστικό τρόπο της κλειδαρότρυπας.» Ανακτήθηκε από URL https://www.avgi.gr/koinonia/406100_mia-eidisi-poy-par-oligon-na-hathei (τελευταία πρόσβαση 13/5/24)

⁶⁰«Κι ενώ γνώριζε την καταγγελία και την προσαγωγή του ενός από αυτούς! – Άραγε υπάρχει βιασμός που να μην εμπλέκεται το ΥΠΠΟ;» Ανακτήθηκε από URL <https://www.anixneuseis.gr/%CF%80%CE%AD%CE%BD%CF%84%CE%B5-%CE%B7%CE%BC%CE%AD%CF%81%CE%B5%CF%82-%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%AC->

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

γνωστή για την ελληνική κοινωνία υπόθεση του ηθοποιού και θεατρικού σκηνοθέτη Δ. Λιγνάδη, στην οποία ο κατηγορούμενος, αν και είχε καταδικαστεί για τους βιασμούς δύο ανηλίκων, αποφυλακίστηκε. Οι στενές σχέσεις του με πολιτικά πρόσωπα της κυβέρνησης και την ίδια την υπουργό Πολιτισμού Λ. Μενδώνη είχαν επικριθεί από τα ΜΜΕ αλλά και τα κοινωνικά δίκτυα.⁶¹ Η υπόθεση της σύμβασης του Υ.Π. με τους κατηγορούμενους για τον βιασμό συζητήθηκε στη Βουλή και «μετά τον σάλο που ξέσπασε και τις ερωτήσεις στην Βουλή, η Λ. Μενδώνη, δηλαδή η κυβέρνηση, ανακοινώνει ότι ακυρώνεται η συμφωνία της «χορηγίας».⁶² Το κοινό κλήθηκε να παρακολουθήσει το βίντεο και ουσιαστικά να αποφασίσει για την αλήθεια της υπόθεσης.⁶³

Τον Ιούνιο του 2022 καταγγέλθηκε ο τρόπος «που ενήργησε ο καθηγητής ιατροδικαστικής» μετά το πόρισμα του τοξικολογικού εργαστηρίου της Γαλλίας.⁶⁴ Τον Ιούλιο του 2022, ο ένας από τους κατηγορουμένους απαλλάχθηκε με βούλευμα και η ιστορία παρουσιάστηκε ως «μύθος» που η ίδια κατασκεύασε.⁶⁵ Η ελληνική κοινωνία παρακολουθούσε όλες τις εξελίξεις σχετικά με τον τόπο όπου έλαβε χώρα το περιστατικό, τις μαρτυρίες, την ιατροδικαστική έκθεση αλλά και την ανατροπή στην υπόθεση. Τον Νοέμβριο του 2023, η νεαρή γυναίκα κατηγορήθηκε για ηθική αυτουργία «μαζί με τέσσερα ακόμη άτομα και μεταξύ αυτών ο τότε εργοδότης της – έπειτα από μήνυση για αρπαγή και ξυλοδαρμό που είχε υποβάλει ο φερόμενος ως διοργανωτής του επίμαχου πάρτι».⁶⁶ Οι φωτογραφίες συνέχισαν να φιλοξενούνται σε κάθε εξέλιξη της υπόθεσης με την ίδια να γίνεται πλέον ένα πρόσωπο αναγνωρίσιμο και να δηλώνει ότι συμμετέχει στην οργάνωση μιας ΜΚΟ για κακοποιημένες γυναίκες.⁶⁷

[%CF%84%CE%BF%CE%BD-%CE%B2%CE%B9%CE%B1%CF%83%CE%BC%CF%8C-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B3-%CE%BC%CF%80%CE%AF%CE%BA/](#) (τελευταία πρόσβαση 10/5/24)

⁶¹ «Όσο περνάνε οι μέρες, ο δημόσιος διάλογος για την [αποφυλάκιση του καταδικασμένου για δύο βιασμούς ανηλίκων, Δημήτρη Λιγνάδη](#), παίρνει τις διαστάσεις της μείζονας κοινωνικής και πολιτικής αντιπαράθεσης. Μιας αντιπαράθεσης που δεν αφορά μόνο μια περίπτωση κακοδικίας, αλλά εγείρει κρίσιμα ερωτήματα για τη λειτουργία του κράτους δικαίου, το ήθος της εξουσίας και τη στάση των ελίτ απέναντι στην κοινωνική πλειονότητα.» (sic) Ανακτήθηκε από URL <https://www.news247.gr/gnomes/einai-viastis-k-mendoni/> (τελευταία πρόσβαση 29/5/24)

⁶² Ανακτήθηκε από URL <https://www.paskedi.gr/pente-hmeres-meta-ton-viasmo-ths-mpika-h-kyvernisi-ypegraphe-symvasi-me-toys-kathgoroymenoy-s-viastes/> (τελευταία πρόσβαση 29/5/24)

⁶³ Ανακτήθηκε από URL <https://www.in.gr/2022/02/10/greece/yprothesi-viasmou-sti-thessaloniki-sto-fos-vinteo-pou-deixnei-tin-georgia-mpika-ekso-apo-ksenodoxeio-meta-parti-sti-souita/> (τελευταία πρόσβαση 13/5/24)

⁶⁴ Ανακτήθηκε από URL <https://www.zougla.gr/greece/etsi-kseplinan-ton-viasmo-tis-georgias-mpika-2012980/> (τελευταία πρόσβαση 13/5/24)

⁶⁵ «Η Γεωργία Μπίκα έπλασε μια ιστορία με ηρωίδα θύμα την ίδια, διανθίζοντάς την κάθε φορά κατά το δοκούν με χονδροειδέστατα ψεύδη», ανέφερε η εισαγγελική πρόταση» Ανακτήθηκε από URL <https://www.protothema.gr/greece/article/1260400/thessaloniki-apallassetai-me-vouleuma-o-vasilis-levedis-pou-eihe-katagelthei-gia-viasmo-apo-tin-bika/> (τελευταία πρόσβαση 28/5/24)

⁶⁶ Ανακτήθηκε από URL <https://www.dikastikoreportaz.gr/anatropi-stin-upothesi-georgia-mpika-katigoreitai-gia-arpagi-i-kopela-pou-eiche-kataggeilei-biasmo/> (τελευταία πρόσβαση 29/5/24)

⁶⁷ Ανακτήθηκε από URL <https://www.protothema.gr/greece/article/1435903/georgia-bika-den-eho-enohlisei-anthropo-i-dilosi-tis-26hronis-gia-tin-upothesi-arpagis-pou-katigoreitai/> (τελευταία πρόσβαση 29/5/24)

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

Έναν χρόνο αργότερα, τον Δεκέμβριο του 2023, αποκαλύπτεται από την εφημερίδα *Καθημερινή* ότι η κοινή γνώμη χειραγωγήθηκε από την προσπάθεια αστυνομικών, ενός επιχειρηματία αλλά και δημοσιογράφων να δώσουν μια διαφορετική εκδοχή της υπόθεσης.⁶⁸ Στη συνέχεια, μετά την προσφυγή της στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, εκείνο «πρότεινε τον διακανονισμό ανάμεσα στην Γεωργία και την ελληνική κυβέρνηση, προκειμένου το θύμα να αποζημιωθεί.»⁶⁹ Πολλά ΜΚΔ και ιστοσελίδες σπεύδουν να παρουσιάσουν την είδηση ως δικαίωσή της, ενώ «το ΕΔΔΑ δεν έχει εκδώσει απόφαση επί της ουσίας της υπόθεσης, ακόμη.»⁷⁰ Τέλος, η συμμετοχή της στις αυτοδιοικητικές, αλλά και στις ευρωεκλογές του 2024 συσχετίζεται με την υπόθεση του βιασμού της. Ο τύπος παρουσιάζει την κάθοδό της στον πολιτικό στίβο σε σύνδεση με την αναγνωρισιμότητά της μετά την καταγγελία της το 2022.⁷¹

1.4.3 Υπόθεση καταγγελίας κατά του Ευρωβουλευτή του ΣΥΡΙΖΑ Α. Γεωργούλη

Τον Ιανουάριο του 2020 η δικηγόρος και υπάλληλος της Ευρωβουλής Ελένη Χρονοπούλου, μέλος του ΠΑΣΟΚ, είχε καταγγείλει τον βιασμό της αποκαλύπτοντας μερικούς μήνες αργότερα το όνομα του δράστη. Μετά από τρία χρόνια, τον Μάρτιο του 2023, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έλαβε επιστολή για την άρση ασυλίας του ηθοποιού και ευρωβουλευτή Αλέξη Γεωργούλη με τον ίδιο να την επιθυμεί και μέσω των δικηγόρων του να ζητά την άμεση εξέτασή του από την εισαγγελία των Βρυξελλών, πριν δηλαδή την άρση της ασυλίας του.⁷²

Το όνομα της καταγγέλλουσας δημοσιοποιήθηκε από τον τύπο και η ίδια παρενέβη με επώνυμη δημόσια ανάρτηση στα ΜΚΔ αφήνοντας υπονοούμενα για τη διαρροή χωρίς τη δική της συναίνεση.⁷³ Τα ΜΜΕ τόνισαν με τίτλους την επαγγελματική της δραστηριότητα

⁶⁸ «Ένα απίστευτο παρασκήνιο εκτυλίχθηκε γύρω από την υπόθεση της 25χρονης Γεωργίας Μπίκα από τη Θεσσαλονίκη, η οποία κατήγγειλε τον βιασμό της την Πρωτοχρονιά του 2022 στο ξενοδοχείο «The Met». Αναμείχθηκαν ένας επιχειρηματίας από τη συμπρωτεύουσα με τον οποίο η 25χρονη διατηρούσε κοντινή σχέση, εν ενεργεία και απόστρατοι αξιωματικοί της ΕΛ.ΑΣ., κουκουλοφόροι μπράβοι αλλά και δημοσιογράφοι. Επιχείρησαν να επηρεάσουν την κοινή γνώμη γύρω από την υπόθεση του καταγγελλόμενου βιασμού, χρησιμοποιώντας βία, απειλές και εκβιασμούς, όπου αυτό χρειαζόταν». Ανακτήθηκε από URL <https://www.kathimerini.gr/society/562761259/echeis-teleioseis-kai-den-to-xereis/> (τελευταία πρόσβαση 14/5/24)

⁶⁹ Ανακτήθηκε από URL https://www.efsyn.gr/ellada/dikaiosyni/382209_ki-episimos-sto-eyropaiko-dikastirio-i-ypothesi-tis-georgias-mpika (τελευταία πρόσβαση 15/5/24)

⁷⁰ Ανακτήθηκε από URL <https://www.ellinikahoaxes.gr/2023/03/24/echr-g-b-v-greece-case-early-false-claims/> (τελευταία πρόσβαση 15/5/24)

⁷¹ «Η Γεωργία Μπίκα είχε καταγγείλει τον βιασμό της σε ξενοδοχείο της Θεσσαλονίκης την Πρωτοχρονιά του 2022 - Στο ψηφοδέλτιο του κόμματος Πατριώτες για τις ευρωεκλογές το όνομά της» Ανακτήθηκε από URL <https://www.tovima.gr/2024/03/14/politics/eyroekloges-yropsifia-me-tous-patriotes-i-georgia-mpika/> (τελευταία πρόσβαση 15/5/24)

⁷² Ανακτήθηκε από URL <https://www.skai.gr/news/politics/aleksis-georgoulis-zita-apo-tin-romperta-metsola-amesi-arsi-tis-asylias-tou> (τελευταία πρόσβαση 15/5/24)

⁷³ Ανακτήθηκε από URL <https://www.rizospastis.gr/story.do?id=12082420> (τελευταία πρόσβαση 15/5/24)

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

και τον πολιτικό χώρο από τον οποίο προέρχεται.⁷⁴ Ερωτήματα διατυπώθηκαν σχετικά με την καθυστέρηση αντίδρασης τόσο από την πλευρά του κόμματος στο οποίο ανήκε ο ευρωβουλευτής, όσο και από την πλευρά του Ευρωκοινοβουλίου. Η καταγγελία συνδέθηκε με πολιτικές σκοπιμότητες, αλλά και με την γνωστή υπόθεση του Δημήτρη Λιγνάδη. Η πολιτική διαχείριση της υπόθεσης, αλλά και η σύνδεσή της με το κίνημα MeToo είναι αποκαλυπτική των διαφορών στους τρόπους με τους οποίους τα ΜΜΕ προσέγγισαν τη συγκεκριμένη υπόθεση. Στην προκειμένη περίπτωση, οι διατυπώσεις ήταν προσεκτικές και αποφεύχθηκε ο έντονος σχολιασμός. Αποφεύχθηκε, επίσης, η συγκινησιακή χρήση της γλώσσας, αν και στην αρθρογραφία η λέξη «θύμα» εναλλάσσεται με τη λέξη «καταγγέλλουσα». Οι πληροφορίες συνέχισαν να διασταυρώνονται μεταξύ των τηλεοπτικών μέσων και του ηλεκτρονικού τύπου προς υπεράσπιση της καταγγέλλουσας. Και πάλι δηλώθηκε η ανάγκη το θύμα να «προστατευθεί», να αποδειχθεί η αλήθεια της καταγγελίας της στα ΜΜΕ, υποστήριζαν πως η ενασχόλησή της με τα κοινά, καθώς και η επαγγελματική της δραστηριότητα αποτελούν επαρκή τεκμήρια για την αλήθεια της καταγγελίας της.⁷⁵ Επιπλέον, χώρος δόθηκε και στον «θύτη», με την δημοσιοποίηση τόσο της συνέχειας της συμμετοχής του στην πολιτική ζωή, όσο και της απουσίας του από αφίσα, που αφορούσε τη συμμετοχή του σε ταινία.⁷⁶ Στη συνέχεια τα ΜΜΕ αναφέρθηκαν στη δημόσια εμφάνισή του Α. Γεωργούλη στο πλευρό των πλημυροπαθών της Θεσσαλίας.⁷⁷ Τέλος, ανακοινώνεται η συμμετοχή του στις επικείμενες εκλογές του Ευρωκοινοβουλίου το 2024 με τον ίδιο να καταγγέλλει ότι: «Υπάρχει κάποιος φάκελος ο οποίος αφορά την καταγγελία, όχι κάποια δικαστική υπόθεση όπως ακούστηκε στα media εκείνη την εποχή».⁷⁸

1.4.4 Υπόθεση βιασμού Αγγλίδας τουρίστριας στην Πάργα

Η υπόθεση του βιασμού της τουρίστριας από το Λονδίνο ξεκίνησε το 2019, όταν η ίδια κατήγγειλε τον βιασμό της στην Πάργα από 43χρονο μπάρμαν ξενοδοχείου. Τα ΜΜΕ τότε δημοσιοποίησαν την είδηση αναφέροντας πως «Οι αρχές κινητοποιήθηκαν αμέσως μετά την καταγγελία για βιασμό, ωστόσο η ίδια σύμφωνα με πληροφορίες φαίνεται να αρνείται να υποβληθεί σε εξέταση από ιατροδικαστή επικαλούμενη τις θρησκευτικές της πεποιθήσεις.[...] Ο ίδιος αρνείται την κατηγορία και υπέβαλε μήνυση σε βάρος της 20χρονης για ψευδή καταμήνυση», συντηρώντας τον μύθο και περί ψευδών καταγγελιών και

⁷⁴ Ανακτήθηκε από URL <https://www.news247.gr/politiki/stelexos-pasok-katingeila-ton-georgouli-gia-viasmo-kai-proklisi-somatikis-vlavis/> (τελευταία πρόσβαση 15/5/24)

⁷⁵ «Η επαγγελματική ιδιότητά της και η ενασχόληση με τα κοινά δίνει ξεχωριστή βαρύτητα στην καταγγελία της εναντίον του [ηθοποιού](#) και πρώην ευρωβουλευτή του ΣΥΡΙΖΑ, [Αλέξη Γεωργούλη](#), για σεξουαλική παρενόχληση και [κακοποίηση](#).» Ανακτήθηκε από URL <https://www.in.gr/2023/04/18/greece/eleni-xronopoulou-dikigoros-pou-katiggeile-ton-aleksi-georgouli/> (τελευταία πρόσβαση 20/5/24)

⁷⁶ «Όπως και στο τρέιλερ έτσι και στην αφίσα της ταινίας, ο Αλέξης Γεωργούλης είναι απών ενώ όπως είναι γνωστό θα συμμετέχει κανονικά στο cast.» Ανακτήθηκε από URL <https://www.govastileto.gr/lifestyle/media/gamos-ala-ellinika-3-i-apousia-tou-alex/> (τελευταία πρόσβαση 10/5/24)

⁷⁷ Ανακτήθηκε από UR <https://www.in.gr/2023/10/10/go-fun/fizz/o-aleksis-georoulis-episkefthike-tous-plimyrothais-tis-thessalias> (τελευταία πρόσβαση 10/5/24)

⁷⁸ Ανακτήθηκε από URL <https://www.protothema.gr/politics/article/1495447/alexis-georgoulis-skeftika-nakano-ena-kainourgio-komma/> (τελευταία πρόσβαση 10/5/24)

Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.

περί άμεσης κινητοποίησης των αρχών.⁷⁹ Επιπλέον, σχολιάστηκε η «καθυστέρηση» να καταγγείλει το περιστατικό, αφήνοντας υπονοούμενα σχετικά με την αλήθεια των λεγομένων της, αν και «Την ίδια, μάλιστα, ημέρα υπέβαλε μήνυση».⁸⁰ Στην είδηση δε δόθηκε ο απαραίτητος τηλεοπτικός χρόνος και μιντιακός χώρος προφανώς για να μην πληγεί η εικόνα της χώρας στο εξωτερικό.

Δύο χρόνια αργότερα τα ΜΜΕ ασχολούνται περισσότερο με την υπόθεση μετά την καταδίκη της Ελλάδας στο Στρασβούργο το 2024. Ο ηλεκτρονικός τύπος χρησιμοποιεί συγκινησιακού τύπου γλώσσα ως προς την εικόνα της χώρας χαρακτηρίζοντας την καταδίκη «εξευτελιστική» με κριτήριο μια σειρά επικριτικών άρθρων για την καταδίκη της Ελλάδας στον βρετανικό τύπο.⁸¹ Επιπλέον, τα ΜΜΕ αναπαράγουν τα άρθρα που δημοσιεύτηκαν στην Αγγλία και τη Γαλλία προκειμένου να αναδείξουν το πρόβλημα. Το θέμα, όμως, εστιάζεται στην εικόνα της χώρας στο εξωτερικό και όχι σε αυτή καθαυτή την αντιμετώπιση των αρμόδιων Αρχών στην καταγγελία ενός βιασμού.⁸² Το γεγονός πως εφημερίδες όπως οι *Guardian* και *Independent* αναφέρονται στο περιστατικό θεωρώντας την απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου «ηχηρή νίκη» φαίνεται να ενοχλεί, καθώς συνδέεται με τον αυξημένο αριθμό των Βρετανών πολιτών που επισκέπτονται ως τουρίστες την Ελλάδα.⁸³ Όπως αποκαλύπτεται, αν και ο φερόμενος ως δράστης συνελήφθη, απελευθερώθηκε ως την εκδίκαση της υπόθεσης. Ένα χρόνο αργότερα, η επακόλουθη δικαστική απόφαση έκρινε ότι δεν υπήρχαν επαρκείς ενδείξεις για την άσκηση ποινικής δίωξης, αφού η αστυνομία έπαυσε την έρευνά της. Η νεαρή γυναίκα είπε πως έπρεπε να υπογράψει έγγραφα στα ελληνικά, παρόλο που δεν της δόθηκε κάποια επίσημη μετάφραση και δεν ενημερώθηκε για τα στάδια της έρευνας «εν μέρει επειδή κανένας δικηγόρος δεν ήταν πρόθυμος να την εκπροσωπήσει σε τοπικό επίπεδο».⁸⁴ Τον Ιούλιο του 2021, η επιζήσασα προσέφυγε στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, υποστηρίζοντας ότι οι ελληνικές αρχές

⁷⁹ «Από την πρώτη στιγμή, είχε προκαλέσει απορίες στους αστυνομικούς του τοπικού τμήματος το γεγονός ότι η νεαρή τουρίστρια πήγε το πρωί της Παρασκευής να υποβάλλει την καταγγελία και εξετάζεται για ποιο λόγο καθυστέρησε. Όταν, όμως, αρνήθηκε να υποβληθεί σε εξέταση, γεννήθηκαν υπόνοιες για το αν ήταν βάσιμα όσα υποστήριξε». (Η υπογράμμιση δική μας) Ανακτήθηκε από URL <https://www.parapolitika.gr/ellada/article/1188129/parga-touristria-katiggeile-pos-tin-viasan-alla-arneitai-na-exetastei/> (τελευταία πρόσβαση 13/5/24)

⁸⁰ «Το περιεργό είναι ότι η νεαρή Βρετανίδα πήγε το πρωί της Παρασκευής στην Αστυνομία για να υποβάλλει την καταγγελία και εξετάζεται για ποιο λόγο καθυστέρησε.» (Η υπογράμμιση δική μας.) Ανακτήθηκε από URL <https://www.patrisnews.com/parga-agglida-toyristria-katiggeile-oti-viastike-se-toyaleta-mpar/> και <https://daily.nb.org/nomothesia-nomologia/edda-katadiki-tis-elladas-gia-vprothesi-viasmou-18chronis-vretanidas-apousia-deousas-sovarotitas-apo-tis-arches/> (τελευταία πρόσβαση 29/5/24)

⁸¹ Ανακτήθηκε από URL <https://hellasjournal.com/2024/02/exeftelistiki-katadiki-gia-tin-ellada-apo-to-edad-gia-gia-ipothesi-viasmou-vretanidas-stin-parga-pou-den-erevnithike-eparkos-apo-tis-arches/> (τελευταία πρόσβαση 30/5/24)

⁸² Ανακτήθηκε από URL <https://hellasjournal.com/2024/02/exeftelistiki-katadiki-gia-tin-ellada-apo-to-edad-gia-gia-ipothesi-viasmou-vretanidas-stin-parga-pou-den-erevnithike-eparkos-apo-tis-arches/> (τελευταία πρόσβαση 13/5/24)

⁸³ «A woman who claimed Greek authorities failed to conduct an effective investigation into her allegation of rape has won a resounding victory at the [European court of human rights](#). [...] Describing the judgment as a “monumental moral victory”, her lawyer said it had not only exposed the Greek justice system’s failings but would set a precedent at a time when more UK tourists than ever visit the country.» Ανακτήθηκε από URL <https://www.the-guardian.com/world/2024/feb/14/human-rights-court-finds-failings-in-greece-tourist-inquiry> (τελευταία πρόσβαση 13/5/24)

⁸⁴ Ανακτήθηκε από URL <https://www.lifo.gr/now/world/katadiki-tis-elladas-sto-strasboyrgo-gia-biasmo-pov-katiggeile-bretanida-toyristria-stin> (τελευταία πρόσβαση 13/5/24)

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

έδειξαν αδυναμία να την προστατεύσουν ως θύμα έμφυλης βίας. Από την άλλη πλευρά η ελληνική κυβέρνηση υποστήριξε ότι η καταγγελία της «είχε υποβληθεί εκπρόθεσμα και ότι οι νομικές διαδικασίες είχαν ακολουθηθεί σχολαστικά».⁸⁵ Τα γεγονότα αποκαλύφθηκαν, αλλά ως αναπαραγωγή των δεδομένων της δίκης. Η έλλειψη δημοσιογραφικής έρευνας κατά τον χρόνο τέλεσης του εγκλήματος και η αναπαραγωγή των θέσεων της Αστυνομίας και των Δικαστικών Αρχών είναι προφανείς.

1.4.5 Υπόθεση 19χρονης από την Ηλιούπολη

Η υπόθεση της 19χρονης από την Ηλιούπολη συζητείται μέχρι και τον Φεβρουάριο 2024, καθώς η επιζήσασα αθώωθηκε από το δικαστήριο για τις κατηγορίες ότι εκδίδονταν με αμοιβή χωρίς την απαιτούμενη άδεια και για κατοχή ναρκωτικών. Το περιστατικό είχε γίνει γνωστό το 2021 όταν η ίδια κατήγγειλε τον αστυνομικό σύντροφό της και τον πατέρα της στην αστυνομία για βιασμό, κακοποίηση και μαστροπεία, έπειτα από τη βοήθεια που έλαβε από μια σερβιτόρα. Η σερβιτόρα, που παρατήρησε τα σημάδια της βίας «της ψιθύρισε στο αυτί πως θα την βοηθήσει και όταν η 19χρονη κατάφερε να το σκάσει από το βιαστή και βασανιστή της, την έκρυψε και ειδοποίησε την Αστυνομία, αλλά και φεμινιστική ομάδα καθώς και δικηγόρους.[...] Αυτή η άγνωστη σερβιτόρα είναι το πρόσωπο της αλληλεγγύης» σύμφωνα με το άρθρο της Β. Σαμαρά, η οποία επισήμανε ότι «Αν το κράτος, η πολιτεία, οι εκάστοτε κυβερνήσεις σφυρίζουν αδιάφορα, εμείς μπορούμε πρώτον να οργανωθούμε για να βοηθήσουμε, δεύτερον να τους αναγκάσουμε να ακούσουν».⁸⁶ Παρατηρούμε ότι η δημοσιογραφική κριτική γίνεται από μια γυναίκα δημοσιογράφο, η οποία τονίζει κι άλλες «αδυναμίες» των Αρχών, όπως ότι: «Δεν είναι δυνατόν εν έτει 2021 μία γυναίκα που βιάζεται Παρασκευή να πρέπει να περιμένει τη Δευτέρα για να εξεταστεί από ιατροδικαστή».⁸⁷ Αντίθετα, άλλες ιστοσελίδες απλώς προέβαλαν την είδηση καταγράφοντας την κατάθεση της σερβιτόρας ή τα γεγονότα.⁸⁸

Εδώ, αξιοσημείωτα είναι: αρχικά, ότι στη συλλογική μνήμη της ελληνικής κοινωνίας η υπόθεση έχει καταγραφεί στη σχέση της με τον τόπο (Ηλιούπολη) και την ηλικία της νεαρής γυναίκας (19χρονη) και όχι με το όνομα του θύτη που ήδη έχει καταδικαστεί, αν και έγινε γνωστό.⁸⁹ Ακόμη, ότι τα τηλεοπτικά κανάλια αφιέρωσαν αρκετό χρόνο για να παρουσιάσουν με εκτενείς λεπτομέρειες την ιστορία και με φράσεις όπως: «Σοκ στο πανελλήνιο», «κοπέλα ζούσε τον απόλυτο εφιάλητη», «κλεισμένη σε ένα διαμέρισμα-κολαστήριο, την ανάγκαζε να εκδίδεται, τη βίαζε, τη χτυπούσε και την ώθησε να συμμετέχει σε ταινίες πορνό»

⁸⁵Στο ίδιο

⁸⁶Ανακτήθηκε από URL <https://www.news247.gr/gnomes/i-servitora-stin-ilioupoli-pou-mas-esose-olous/> (τελευταία πρόσβαση 2/6/24)

⁸⁷Στο ίδιο.

⁸⁸Ανακτήθηκε από URL <https://popaganda.gr/newstrack/sigklonizi-i-katathesi-tis-servitoras-pou-esose-ti-19chroni-stin-ilioupoli/> (τελευταία πρόσβαση 2/6/24)

⁸⁹ «Με περίεργα βραδείς ρυθμούς κινείται η ελληνική δικαιοσύνη στην πολύκροτη υπόθεση μίας (σήμερα) 20χρονης που βιαζόταν, κακοποιούνταν σεξουαλικά συστηματικά και εκδιδόταν παρά τη θέλησή της από τον 40χρονο αστυνομικό **Δημήτριο Μπουγιούκο** στην Ηλιούπολη μέχρις ότου την βοήθησε τον Ιούλιο του 2021 μία 26χρονη (σήμερα) σερβιτόρα και την γλίτωσε από τα χέρια του βασανιστή-μαστροπού». (sic) Ανακτήθηκε από URL <https://kosmodromio.gr/2022/09/09/perierges-dikastikes-kathusterhs/> (τελευταία πρόσβαση 14/5/24)

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

προσπάθησαν να προσελκύσουν το ενδιαφέρον των τηλεθεατών.⁹⁰ Θα πρέπει να προστεθεί πως στη μάχη της «πρωτιάς» στην ενημέρωση «διαφημίστηκε» το γεγονός πως για «πρώτη φορά» μιλούσε ο 39-χρονος αστυνομικός.⁹¹ Επιπλέον, ο ηλεκτρονικός τύπος ακολούθησε την ίδια τακτική αναπαράγοντας βίντεο με την είδηση όπως παρουσιάστηκε στα κανάλια προς επιβεβαίωση των γεγονότων.⁹² Και, το 2022 η υπόθεση χαρακτηρίστηκε «πρωτοφανής στα ελληνικά χρονικά» με αφορμή την είδηση για απόφαση του δικαστηρίου και τις αντιδράσεις που την ακολούθησαν.⁹³ Μια απλή έρευνα στο διαδίκτυο έδειξε ότι ο χαρακτηρισμός «πρωτοφανής» δεν ευσταθεί.⁹⁴ Μολονότι, υπήρχαν ΜΜΕ που αναφέρονταν στην σύνδεση της υπόθεσης αυτής με άλλες, όπως είχε καταγγείλει η συνήγορος της 19χρονης, μερίδα των ΜΜΕ επέμεναν να συντηρούν τον μύθο περί μεμονωμένων περιστατικών, τα οποία δεν συνδέονται μεταξύ τους.⁹⁵ Επιπροσθέτως, ενδιαφέρον είναι ότι οι πληροφορίες σχετικά με τη δίκη αναπαράγονται στον ηλεκτρονικό τύπο με απλή αναφορά της εφημερίδας που πρώτη δημοσιοποίησε την είδηση.⁹⁶ Τέλος, αξίζει να σχολιαστεί αφενός το γεγονός ότι τα ΜΜΕ φιλοξένησαν το σχετικό βίντεο, που ανέβηκε στα κοινωνικά δίκτυα και αφορούσε τις αντιδράσεις του κοινού και την επέμβαση των ΜΑΤ κατά τη διάρκεια της δίκης των δραστών το 2022 και αφετέρου πως η αναφορά στις αντιδράσεις των φεμινιστικών συλλογικοτήτων έγινε από πολύ μικρό μέρος του ηλεκτρονικού τύπου το 2024.⁹⁷

1.4.6 Υπόθεση γυναικοκτονίας Κυριακής έξω από το Α.Τ. Αγίων Αναργύρων

Κατά τη διάρκεια της συγγραφής της εργασίας μια γυναικοκτονία με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κρίθηκε απαραίτητο να ερευνηθεί. Πρόκειται για τη δολοφονία της

⁹⁰ Ανακτήθηκε από URL <https://www.facebook.com/watch/?v=222449590083293> (τελευταία πρόσβαση 13/5/24)

⁹¹ Στο ίδιο.

⁹² Ανακτήθηκε από URL

<https://www.ethnos.gr/greece/article/165961/hlioupolhtoxronikotoytromoypoybioseh19xronhhaixmalosiaioibiasmoikaitanarkotika> (τελευταία πρόσβαση 13/5/24)

⁹³ Ανακτήθηκε από URL <https://newpost.gr/eidiseis/ilioypoli-to-chroniko-tis-ktinodoys-ypothesis-trafficking-5-5-chronia-katheirxi-ston-astynomiko-sirina-tha-afethei-elytheros-entasi-sto-dikastirio/> (τελευταία πρόσβαση 14/5/24)

⁹⁴ 9/5/2014 «Ιστοσελίδα ερωτικών ραντεβού είχε φτιάξει κύκλωμα, μέσω του οποίου προωθούσε γυναίκες στην πορνεία. Αστυνομικός σε υπηρεσία της Αττικής, ο "εγκέφαλος", που εξέδιδε ακόμα και την σύζυγό του». Ανακτήθηκε από URL <https://www.news247.gr/ellada/astinomikos-arxigos-kiklomatou-pou-proothouse-ginaikes-stin-porneia-meso-diadiktiou/> (τελευταία πρόσβαση 13/5/24)

⁹⁵ Η συνήγορος Αντωνία Λεγάκη «Εξήγησε στη συνέχεια ότι «το κορίτσι της Ηλιούπολης το πήγαιναν σε οίκο ανοχής και το εξέδιδαν μέσω ενός site. Και είναι κοινή ιδιοκτησία και σε τρεις υποθέσεις. Αυτό έχει αποδειχθεί από δημοσιογράφους, όχι από μένα». Ανακτήθηκε από URL <https://thepressproject.gr/ena-koritsi-milise-kai-tora-o-astynomikos-einai-elftheros-kai-afti-ti-stelnoun-katigoroumeni-i-a-legaki-sto-tpg-gia-tin-ypothesi-ilioypolis/> (τελευταία πρόσβαση 13/5/24)

⁹⁶ «Όπως μεταδίδει το ΕΘΝΟΣ, σύμφωνα με το σκεπτικό του εισαγγελέα του Μικτού Ορκωτού Δικαστηρίου της Αθήνας, όπου εκδικάζεται η υπόθεση, «η καταγγέλλουσα μπορούσε να πράξει διαφορετικά και να πάρει άλλο δρόμο στη ζωή της». Ανακτήθηκε από URL <https://www.dikastiko.gr/eidhsh/ypothesi-ilioypolis-apallagi-ton-katigoroumenon-proteine-o-eisaggeleas/> (τελευταία πρόσβαση 13/5/24)

⁹⁷ Ανακτήθηκε από URL <https://www.tanea.gr/2022/12/23/greece/law/ilioypoli-aporadektes-skines-mesa-sto-dikastirio/> Και <https://infolibre.gr/2024/02/25/sygentroseis-allileggyis-sti-19chroni-apo-tin-ilioypoli-apananti-stis-katigories-poy-tis-apodidei-to-kratos-deytera-26-2/> (τελευταία πρόσβαση 13/5/24)

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

Κυριακής έξω από το Α.Τ. Αγίων Αναργύρων την 1-4-24. Το 2020, η Κυριακή είχε υποβάλει μήνυση για βιασμό και ξυλοδαρμό από τον δολοφόνο της και τον τότε σύντροφό της, αν και όπως αναφέρθηκε στον τύπο αργότερα την απέσυρε.⁹⁸ Έπειτα, παρόλο που απομακρύνθηκε από αυτόν, εκείνος συνέχισε να την παρενοχλεί μέχρι τη στιγμή που τη δολοφόνησε. Αρχικά, το περιστατικό δημοσιοποιήθηκε από τα ΜΜΕ, σύμφωνα με την ανακοίνωση της ΕΛΑΣ, στην οποία αφενός τονίστηκε η πρόνοια από μέρους της Αστυνομίας και αφετέρου υπονοήθηκε ευθύνη του θύματος, το οποίο «δεν υπέβαλε έγκληση σε βάρος του (δράστη) εκφράζοντας την επιθυμία να μεταφερθεί με περιπολικό στην οικία της».⁹⁹ Στη συνέχεια, βίντεο από τον χώρο λίγες στιγμές μετά τη δολοφονία, φωτογραφίες της Κυριακής, καταθέσεις αυτόπτων μαρτύρων που έλεγαν ότι ο δράστης «την κυνηγούσε 100 μέτρα» ήρθαν στο φως της δημοσιότητας.¹⁰⁰

Η φράση «Κυρία μου, το περιπολικό δεν είναι ταξί», πέρασε στη συλλογική μνήμη ως το αποκορύφωμα όλης αυτής της δημοσιοποίησης και συνδέθηκε με την «φροντίδα» της Πολιτείας στη γυναίκα που ζητάει την αρωγή της. Το ηχητικό ντοκουμέντο δημοσιοποιήθηκε, απομαγνητοφωνήθηκε, κατέλαβε τηλεοπτικό χρόνο και ψηφιακό χώρο τόσο, ώστε να γίνει γνωστό και ταυτόχρονα να θεωρηθεί ως μια κατάσταση παγιωμένη. Παρά τις εκστρατείες ενημέρωσης της Πολιτείας σχετικά με τη δημιουργία κατάλληλων δομών, νομοθετικού πλαισίου και ηλεκτρονικών υπηρεσιών προς αρωγή των γυναικών που αντιμετωπίζουν κίνδυνο, στην υπόθεση αυτή τίποτα δεν λειτούργησε, όπως καταγγέλθηκε στον Τύπο που επέρριψε ευθύνες στην ίδια την κυβέρνηση.¹⁰¹ Τόσο τα τηλεοπτικά κανάλια όσο και ο ηλεκτρονικός τύπος αφιέρωσαν χώρο και χρόνο στην κηδεία του θύματος, αλλά και στον πατέρα της Κυριακής ώστε να εκφράσει τα παράπονά του σχετικά με τον τρόπο αντιμετώπισης του περιστατικού από την ΕΛ.ΑΣ.¹⁰² Από τον φιλοκυβερνητικό τύπο οι ευθύνες παρουσιάστηκαν ως λάθη και παραλείψεις συγκεκριμένων αστυνομικών, οι οποίοι

⁹⁸Νεώτερες πληροφορίες, ωστόσο, αναφέρουν ότι στη συνέχεια η κοπέλα είχε αποσύρει τη μήνυση». Ανακτήθηκε από URL <https://www.protothema.gr/greece/article/1483190/agioi-anarguroi-i-28hroni-eihe-katathesei-asfalistika-metra-to-2020-gia-ton-39hrono-dolofono-tis/> (τελευταία πρόσβαση 13/5/24)

⁹⁹Ανακτήθηκε από URL <https://www.protothema.gr/greece/article/1483326/agioi-anarguroi-ti-leei-i-elas-gia-ti-dolofonia-tis-28hronis-i-kopela-den-epithumouse-eglisi-eipe-i-dimoglidou/> (τελευταία πρόσβαση 13/5/24)

¹⁰⁰ Ανακτήθηκε από URL <https://www.thetoc.gr/koinwnia/best-of-internet/agioi-anarguroi-perigrifi-sok-tou-filou-tis-28xronis---petaxtike-xafnika-mprosta-tis-kai-arxise-na-ti-maxaironei/> (τελευταία πρόσβαση 13/5/24)

¹⁰¹«Να ισορροπήσει ανάμεσα στην παραδοχή ότι στην υπόθεση της Κυριακής Γρίβα δεν λειτούργησε απολύτως τίποτα σωστά, [...] και στη... μη ισοπέδωση όσων αποφάσεων έχουν ληφθεί έως τώρα για τη διαχείριση περιστατικών έμφυλης βίας προσπαθεί απεγνωσμένα η κυβέρνηση Είναι ενδεικτικές οι συνεχείς αναφορές των κυβερνητικών στελεχών σε εργαλεία όπως το panic button ή τα ειδικά γραφεία αντιμετώπισης της Ενδοοικογενειακής Βίας. Είναι ακόμα πιο χαρακτηριστικές για την αναζήτηση αυτής της «ισορροπίας» οι αναφορές του Κυριάκου Μητσοτάκη πριν από λίγο, κατά την έναρξη του τριήμερου συνεδρίου της ΝΔ στο Ζάππειο». Ανακτήθηκε από URL <https://www.politika.gr/ellada/mitsotakis-gia-ti-gunaikoktonia-skuboume-to-kefali-nai-ta-peripolika-prepei-na-ginontai-kai-taxi/> (τελευταία πρόσβαση 6/6/24)

¹⁰²Ανακτήθηκε από URL <https://www.news247.gr/ellada/ginaioktonia-agioi-anarguroi-kidevetai-i-28xroni-kiriaki/> και <https://www.protothema.gr/greece/article/1496675/agioi-anarguroi-zo-kathe-mera-mia-kideia-zito-dikaiosi-leei-o-pateras-tis-28hronis-kuriakis/> (τελευταία πρόσβαση 6/6/24)

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

θα έχουν και τις ανάλογες συνέπειες με τα στοιχεία της ΕΔΕ να δημοσιοποιούνται.¹⁰³ Τέλος, ενδεικτικό της προσπάθειας μέρους των ΜΜΕ να καθησυχαστεί η κοινή γνώμη είναι η δημοσιοποίηση της πρωτοβουλίας της αστυνομίας να σταλεί «στον Συνήγορο του Πολίτη το υλικό της ΕΔΕ κατά αστυνομικών για την υπόθεση της δολοφονίας της Κυριακής Γρίβα».¹⁰⁴

1.5 Το νομικό πλαίσιο στην Ε.Ε.

Η διεκδίκηση να γίνει νόμος του κράτους η κυρωμένη από το ελληνικό κοινοβούλιο Συνθήκη της Κωνσταντινούπολης, και να οριστεί ο βιασμός στη βάση της απουσίας συναίνεσης συζητήθηκε από τα ΜΜΕ κυρίως από άρρενες δημοσιογράφους, καθώς και εδώ η γυναικεία οπτική είναι κατά πολύ περιορισμένη.¹⁰⁵ Η εικόνα που κυριαρχεί αντικατοπτρίζει την κοινωνία μας, αν και τα ΜΜΕ θα μπορούσαν να συνεισφέρουν τα μέγιστα στην προσπάθεια αλλαγής της. Από το στερεοτυπικό «το θύμα δεν είχε δώσει αφορμές και δικαιώματα», μια φράση φαινομενικά αθώα, αφού η άρνηση πρέπει να συνάδει με την «αξιοπρεπή» ένδυση και την «σωστή» συμπεριφορά του «θύματος», ως τη «δολοφονία χαρακτήρα» μέσα από «αντρικά αστεία» στο ραδιόφωνο με τη διακωμώδηση της σεξουαλικής παρενόχλησης της φοιτήτριας στην Θεσσαλονίκη, η απαξίωση του θηλυκού συνιστά καθημερινότητα. Στο μιντιακό περιβάλλον έγινε, βέβαια, γνωστή η εκστρατεία αλληλεγγύης για να προχωρήσουμε ως κοινωνία απ' την κουλτούρα του βιασμού προς την κουλτούρα της συναίνεσης μέσω της συγκέντρωσης υπογραφών των πολιτών. Κι όμως, έρευνα έδειξε πως το ένα τέταρτο των Ευρωπαίων πολιτών πιστεύει ότι τα ρούχα των γυναικών δικαιολογούν τη βία και ότι αν δεν αντισταθούν για να ξεφύγουν δεν θεωρείται βιασμός. Φυσικά απαιτείται όλη αυτή η προσπάθεια να αποδειχθεί στο δικαστήριο.¹⁰⁶

¹⁰³«Δεν αξιολόγησες τους λόγους προσέλευσής της στην υπηρεσία σας ώστε να ενεργήσεις ως όφειλες και ως είχες υποχρέωση τις προβλεπόμενες υπηρεσιακές ενέργειες προς διερεύνηση της καταγγελίας», αναφέρεται χαρακτηριστικά στην ΕΔ”. Ανακτήθηκε από URL <https://www.protothema.gr/greece/article/1496140/agiou-anarguroi-adistrofi-metrisi-gia-tin-ede-me-ta-lathi-astunomikon-to-vradu-tis-dolofonias-tis-kuriakis/> (τελευταία πρόσβαση 6/6/24)

¹⁰⁴ Ανακτήθηκε από URL <https://www.protothema.gr/greece/article/1503536/piges-elas-emeis-steilame-to-uliko-tis-ede-gia-tin-upothesi-tis-kuriakis-griva-ston-sunigoro-tou-politi/> (τελευταία πρόσβαση 6/6/24)

¹⁰⁵ Ανακτήθηκε από URL https://www.avgi.gr/diethni/453235_ena-bima-pio-konta-sto-na-ginei-mi-synainetikosex-poiniko-adikima Και https://www.efsyn.gr/kosmos/eyropi/395648_eyrobolytes-proothoyn-nomoshedio-gia-tin-poinikopoiisi-toy-mi-synainetikoy (τελευταία πρόσβαση 11/4/24)

¹⁰⁶«In the study, 27% of participants said rape was justifiable in some circumstances and more than one in five respondents (22%) believe that women often make up or exaggerate claims of abuse or rape». Στην έρευνα, το 27% των συμμετεχόντων δήλωσε ότι ο βιασμός “δικαιολογείται” σε ορισμένες περιπτώσεις και περισσότεροι από ένας στους πέντε ερωτηθέντες (22%) πιστεύουν ότι οι γυναίκες συχνά επινοούν ή υπερβάλλουν στους ισχυρισμούς τους για κακοποίηση ή βιασμό.(Δική μου μετάφραση) Ανακτήθηκε από URL <https://time.com/4585942/europe-rape-survey-justifiable/> (τελευταία πρόσβαση 11/4/24)

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

Η αλλαγή του νομικού ορισμού όπως και η ανάλογη συζήτηση στα ΜΜΕ δημιουργεί τις προϋποθέσεις απαλλαγής των στερεοτύπων. Συνήθως, όταν παρουσιάζεται ένα θέμα έμφυλης βίας και βιασμού, ειδικά στο πλαίσιο σχέσης μεταξύ θύματος και δράστη, η κατανομή του βάρους ευθύνης σχεδόν αντιστρέφεται. Την ευθύνη δεν φέρει πρωτίστως ο δράστης και το περιβάλλον στο οποίο μεγάλωσε, αλλά επιχειρείται το έμμεσο ξέπλυμα του, χωρίς να φωτίζεται, έστω και κατ' ελάχιστον, ότι αυτού του είδους η βία είναι επιλογή, ούτε ψυχιατροποίηση ούτε βιολογισμός. Κι όμως, τα πράγματα θα μπορούσαν να ήταν διαφορετικά.¹⁰⁷

Τέλος, οφείλουμε να αναφερθούμε στη σύγκριση που γίνεται από τα ΜΜΕ σχετικά με το τι επικρατεί στην υπόλοιπη Ευρώπη. Το ζήτημα του βιασμού παρουσιάζεται ως ένα πανευρωπαϊκό φαινόμενο με τις χώρες της Ευρώπης να αντιμετωπίζουν διαφορετικά καθεμιά το θέμα. Έτσι, για παράδειγμα αναφέρονται σε περιπτώσεις αθώωσης ανδρών, οι οποίοι κατηγορούνταν για ομαδικό βιασμό έφηβων γυναικών, καθώς δεν αποδείχθηκε η χρήση βίας, στην Ισπανία.¹⁰⁸ Στη συνέχεια συγκρίνονται οι νομοθεσίες άλλων χωρών όπως και της Ελλάδας, οι οποίες θεωρούν το σεξ χωρίς συγκατάθεση ως βιασμό. Από τη σύγκριση προκύπτει ότι η χώρα μας δεν έχει έναν «αδύναμο» νόμο, όπως είναι αυτός της Δανίας επί παραδείγματι.¹⁰⁹ Η Ελλάδα εντάσσεται, λοιπόν, εντός των χωρών που ακολουθούν τη Συνθήκη της Κωνσταντινούπολης, η οποία επισημαίνει πως οι χώρες θα πρέπει να εφαρμόζουν νόμους που ορίζουν πως το σεξ χωρίς συγκατάθεση είναι έγκλημα.

¹⁰⁷ «Sweden changed the legal definition of rape in 2018 to sex without consent. Unlike in many countries, prosecutors do not have to prove the use or threat of violence or coercion. The National Council on Crime Prevention (Bra) said the rise in convictions - up from 190 in 2017 to 333 in 2019 - showed the change had had a greater impact than expected». Η Σουηδία άλλαξε τον νομικό ορισμό του βιασμού το 2018 σε σεξ χωρίς συναίνεση. Σε αντίθεση με πολλές χώρες, οι εισαγγελείς δεν χρειάζεται να αποδείξουν τη χρήση ή την απειλή βίας ή εξαναγκασμού. Το Εθνικό Συμβούλιο για την Πρόληψη του Εγκλήματος (Bra) δήλωσε ότι η αύξηση των καταδικαστικών αποφάσεων -από 190 το 2017 σε 333 το 2019- δείχνει ότι η αλλαγή είχε μεγαλύτερο αντίκτυπο από τον αναμενόμενο. (Δική μου μετάφραση) Ανακτήθηκε από URL <https://www.reuters.com/article/us-sweden-crime-rape-law-trfn-idUSKBN23T2R3/> (τελευταία πρόσβαση 11/4/24)

¹⁰⁸ Ανακτήθηκε από URL [Το σεξ χωρίς συναίνεση συνιστά βιασμό - Cat Is Art](#) (τελευταία πρόσβαση 22/4/24)

¹⁰⁹ Στο ίδιο.

Κεφάλαιο 2^ο

Εναλλακτικές διαστάσεις του βιασμού

2.1 Ο βιασμός στην κοινωνία της τεχνολογίας

Με το πέρασμα στην εποχή της Πληροφορικής η καθημερινότητά μας άλλαξε. Νωρίτερα η ταυτότητά μας διατηρούσε κάποια αμετάβλητα χαρακτηριστικά, εξωτερικά του εαυτού μας, όπως ο τόπος καταγωγής και η ημερομηνία γέννησης, αλλά και βιομετρικά, όπως το ύψος και το χρώμα των ματιών μας. Σήμερα, όμως, η διαδικτυακή μας ταυτότητα έχει μια νέα δυναμική, που αφορά τόσο τα ψηφιακά ίχνη, που αφήνουμε στην online επικοινωνία μας, όσο και τη δημοσιοποίηση του «πραγματικού εαυτού» μας, που έως τώρα συνιστούσε κάτι, το οποίο πραγματευόμασταν μόνο στις ιδιωτικές μας στιγμές. Η νέα διαχείριση του εαυτού μας σημαίνει και αποδοχή του γεγονότος ότι η ψηφιακή μας ταυτότητα συνιστά πλέον μέρος της ταυτότητάς μας – αλλά και αποδοχή της νέας συνθήκης που καλούμαστε να διαχειριστούμε. «Σύμφωνα με την Meckel, η ταυτότητα στο Διαδίκτυο είναι διαστρεβλωμένη, εφόσον συχνά αντιμετωπίζεται και γίνεται αντιληπτή ως προϊόν».¹¹⁰ Για άλλους πάλι, αυτή η οπτική της ταυτότητας μάς δίνει νέες ευκαιρίες για τη δημιουργία μιας κοινωνίας ανεκτικότητας.

Η Meta «περιγράφει το metaverse ως "την επόμενη εξέλιξη στην κοινωνική σύνδεση και τον διάδοχο του κινητού διαδικτύου", ένα μέρος όπου "η εικονική πραγματικότητα σας επιτρέπει να εξερευνήσετε νέους κόσμους και κοινές εμπειρίες"», οι «σκοτεινές δυνατότητες» του αποκρύπτονται.¹¹¹ Ο βιασμός σε κάποιο διαδικτυακό παιχνίδι, όμως, δεν συνιστά κάτι αναμενόμενο, ενώ η δυνατότητα ενός ατόμου να διακρίνει μεταξύ του πραγματικού και του φανταστικού περιορίζεται από την καθηλωτική ποιότητα της εμπειρίας του metaverse, ιδιαίτερα όταν πρόκειται για παιδί ή έφηβη. Αν και είναι ήδη γνωστό πως το metaverse είναι « "γεμάτο" με σεξουαλικά εγκλήματα», η αντιμετώπισή τους φαίνεται να καθυστερεί.¹¹²

Όπως έχουμε ήδη αναφέρει, ο Baudrillard εισήγαγε την έννοια της προσομοίωσης. Μας προτείνει να οργανώσουμε μια ψεύτικη ένοπλη ληστεία και να βεβαιωθούμε ότι κανένας δεν θα πάθει τίποτα. Στη συνέχεια μας ζητά να προσεγγίσουμε «όσο το δυνατόν περισσότερο την «αλήθεια»» καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι θα βρεθούμε «απευθείας και παρά τη θέλησή μας εντός του πραγματικού».¹¹³ Τέλος θέτει το ζήτημα της τιμωρίας επισημαίνοντας πως μια «προσομοίωση αδικήματος αν αποδειχθεί ως τέτοια είτε θα τιμωρηθεί με μεγαλύτερη επιείκεια (επειδή δεν έχει «συνέπειες») είτε θα τιμωρηθεί ως αδικήμα που επιφέρει αυτεπάγγελτη δίωξη, [...] αλλά ποτέ ως προσομοίωση, αφού στον

¹¹⁰Κλάους Λύμπερ, *Μια επανάσταση του εγώ*; μτφρ .Πελαγία Τσινάρη , Νοέμβριος 2015, Ανακτήθηκε από URL <https://www.goethe.de/ins/gr/el/kul/mag/20640532.html> (τελευταία πρόσβαση 19/3/24)

¹¹¹Ανακτήθηκε από URL [A girl was allegedly raped in the metaverse. Is this the beginning of a dark new future? | Nancy Jo Sales | The Guardian](#) (τελευταία πρόσβαση 19/3/24)

¹¹² Στο ίδιο.

¹¹³Baudrillard, Jean , *Ομοιώματα και Προσομοίωση*, ό.π. σελ. 54

Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.

βαθμό ακριβώς που συνιστά προσομοίωση αποκλείει κάθε εξίσωση με το πραγματικό, οπότε και κάθε καταστολή». ¹¹⁴ Αν οι «συνέπειες» αμφισβητούνται στην περίπτωση μιας ψεύτικης ένοπλης ληστείας, μπορούν ομοίως να αμφισβητηθούν και στην περίπτωση του βιασμού;

Και στον ψηφιακό κόσμο, παρά την απουσία σωματικότητας, τα στερεότυπα της κουλτούρας του βιασμού αναπαράγονται χωρίς ουσιαστικές διαφοροποιήσεις. Το «θύμα» εξακολουθεί να στιγματίζεται κοινωνικά και μάλιστα να δέχεται επιθετικά σχόλια κρυμμένα πίσω από την ανωνυμία του κυβερνοχώρου. Οι «επιθέσεις» που δέχεται πολλαπλασιάζονται, αν αποκαλύψει το γεγονός στον κυβερνοχώρο, καθώς κάποιοι χρήστες δεν το αποδέχονται ως πραγματικό, ενώ άλλοι το υποβιβάζουν συγκρίνοντάς το με τον βιασμό στον φυσικό κόσμο. Το ερώτημα έχει ήδη τεθεί από τον Julian Dibbell το 1993, όταν σε άρθρο του που δημοσίευσε στη Village Voice σχετικά με τον βιασμό στον κυβερνοχώρο προειδοποιούσε για το γεγονός ότι οι άνθρωποι πίσω από τα avatar αισθάνονται συναισθήματα παρόμοια με εκείνα των θυμάτων σωματικού βιασμού. ¹¹⁵ Είναι γεγονός ότι η σεξουαλική παρενόχληση, ο βιασμός του avatar αναγνωρίζεται από την επιζήσασα ως πραγματικότητα λόγω των προηγμένων τεχνολογιών που χρησιμοποιεί η προσομοίωση. Η προσπάθεια για διαφυγή από μέρους του avatar καθώς και τα σχόλια όπως: « μην παριστάνεις ότι δεν σου άρεσε» αναδεικνύουν την εμπειρία του βιασμού στο Metaverse ως πανομοιότυπη με την πραγματική ζωή.

Αλλά και ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζεται το γεγονός από τα ψηφιακά μέσα όπως και οι αντιδράσεις των ψηφιακών αναγνωστών είναι στερεοτυπικός. ¹¹⁶ Αρχικά, έγινε γνωστή η καταγγελία το 2021 μιας ψυχοθεραπεύτριας και ερευνήτριας της εικονικής πραγματικότητας, η οποία κατήγγειλε τον ομαδικό βιασμό της στο διαδίκτυο. ¹¹⁷ Η αναπαραγωγή της είδησης τόσο από τα ξένα όσο και από τα εγχώρια ΜΜΕ έγινε με τη χρήση της ιδιότητάς της ως «μητέρας» με ό,τι συνειρμούς μπορεί να επιφέρει αυτή η λέξη στο αναγνωστικό κοινό. ¹¹⁸ Όπως επισήμαινε η ίδια η ερευνήτρια η ταχύτητα με την οποία συνέβησαν όλα δεν της έδωσε το περιθώριο να προστατέψει τον εαυτό της έγκαιρα.

¹¹⁴ Στο ίδιο σελ. 55

¹¹⁵ Julian Dibbell, *A Rape in Cyberspace*, December 23, 1993, «Πέρα από αυτούς τους βασικούς περιορισμούς, ωστόσο, οι LambdaMOOs έχουν ευρεία ελευθερία δημιουργίας [...] σχεδόν κατά βούληση. Ο συνδυασμός όλης αυτής της πολυάσχολης δραστηριότητας των χρηστών με τη σκληρή φυσική της βάσης δεδομένων μπορεί σίγουρα να προκαλέσει μια διαυγή ψευδαίσθηση παρουσίας [...] (όπου το avatar) υπέστη μια ταπείνωση που πολύ συνηθίζεται να επιφυλάσσεται για το ενσαρκωμένο θηλυκό». Ανακτήθηκε από URL <https://www.villagevoice.com/a-rape-in-cyberspace/> (τελευταία πρόσβαση 31/3/24)

¹¹⁶ «The comments on my post were a plethora of opinions from — “don’t choose a female avatar, it’s a simple fix”, to “don’t be stupid, it wasn’t real”, “a pathetic cry for attention”, “avatars don’t have lower bodies to assault”, “you’ve obviously never played fortnite”, “I’m truly sorry you had to experience this” and “this must stop”». Ανακτήθηκε από URL <https://medium.com/kabuni/fiction-vs-non-fiction-98aa0098f3b0> (τελευταία πρόσβαση 20/3/24)

¹¹⁷ «Η ψυχοθεραπεύτρια, ερευνήτρια εικονικής πραγματικότητας και μητέρα [...] Τρία -τέσσερα αρσενικά avatar βίασαν εικονικά το avatar μου και [...] φώναζαν: “μην παριστάνεις ότι δεν σου άρεσε”, ανέφερε η 43χρονη σε ανάρτησή της». (η υπογράμμιση δική μας) Ανακτήθηκε από URL <https://www.iefimerida.gr/kosmos/metaverse-43hroni-katagellei-virtual-omadiko-biasmo>

¹¹⁸ «The 43-year-old mother said it was such a “horrible experience that happened so fast” before she even had a chance to think about using “the safety barrier” - adding that she “froze”». Ανακτήθηκε από URL

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

Παρά το γεγονός ότι μια έρευνα του 2021 από το Pew Research Center έδειξε πως «το 33% των γυναικών κάτω των 35 ετών δηλώνουν ότι έχουν υποστεί σεξουαλική παρενόχληση στο διαδίκτυο, ενώ το 11% των ανδρών κάτω των 35 ετών δηλώνουν το ίδιο» το θέμα δεν έχει προβληθεί αναλόγως.¹¹⁹ Επιπλέον, η είδηση αυτή «ξεχάστηκε» και μια νέα σεξουαλική επίθεση δημοσιοποιείται από τα ΜΜΕ ως «υπόθεση- ορόσημο», που αφορά στον «υποτιθέμενο βιασμό του άβαταρ». Σύμφωνα με την αναπαραγωγή της είδησης σε διάφορες διαδικτυακές εφημερίδες είναι η «πρώτη φορά που διεξάγεται μια τέτοια έρευνα για σεξουαλική επίθεση στο metaverse και έχουν προκύψει αντιδράσεις [...] το θύμα δεν υπέστη κάποια σωματική βλάβη.

2.2. Τηλεοπτικές σειρές – Ταινίες

Στο δεύτερο βιβλίο της Cuclanz «το οποίο έθεσε ως στόχο να εξετάσει την τηλεοπτική μυθοπλασία, η πρώτη σημαντική διαπίστωση ήταν ότι η συντριπτική πλειονότητα των ιστοριών για το βιασμό και τη σεξουαλική επίθεση εντοπίζεται σε επεισοδιακές σειρές του αστυνομικού/ντετεκτιβικού είδους.»¹²⁰ Τα γυρίσματα της σειράς «Law and Order: Special Victims Unit» προβάλλονται στη Νέα Υόρκη στα τέλη του περασμένου αιώνα και συνεχίζονται μέχρι και το 2010. Η σειρά επανέρχεται το 2021 με νέους κύκλους. Ήταν η πρώτη δραματική σειρά που επικεντρώθηκε εκτενώς σε εγκλήματα βίας κατά των γυναικών, έδωσε ιδιαίτερη προσοχή στη σεξουαλική επίθεση και τον βιασμό, και εξετάζεται από τους μελετητές που ερευνούν τις διασταυρώσεις της ιστορίας της τηλεόρασης, του φεμινισμού, της σεξουαλικής επίθεσης και του αστυνομικού δράματος. Η σειρά άνοιξε νέους δρόμους όσον αφορά την απεικόνιση της σεξουαλικής επίθεσης, αφού παρουσιάζει και τις επιζητήσεις να προσπαθούν να ξαναφτιάξουν τη ζωή τους μετά τον βιασμό, ή και βοηθούν τους ντεντέκτιβ στην αναζήτηση των δραστών. Ενώ, σύμφωνα με την έρευνα της Cuclanz, «τα προηγούμενα σειριακά αστυνομικά και αστυνομικά δράματα σπάνια εστίαζαν στις εμπειρίες του θύματος», αυτή η σειρά «επιδεικνύει πρωτοφανή (για το συγκεκριμένο είδος) εκλέπτυνση στην αντιμετώπιση θεμάτων όπως η κουλτούρα της ομορφιάς και η πορνογραφία σε σχέση με τις σχέσεις εξουσίας των φύλων και τις σεξουαλικές επιθέσεις» με την ντεντέκτιβ Olivia Benson να υποστηρίζει τα θύματα σεξουαλικής επίθεσης, καθώς και φεμινιστικές θέσεις αναφορικά με τον σεξισμό στον εργασιακό χώρο, αντιμετωπίζοντας ακόμη και την εχθρότητα των συναδέλφων της.¹²¹ Εν τούτοις, «πολλές αφηγήσεις αναπαράγουν φυλετικά στερεότυπα με τη μορφή των αρχικών υπόπτων για εγκλήματα βιασμού και σεξουαλικής επίθεσης», επαναφέροντας τον μύθο σχετικά με τη σεξουαλικότητα των έγχρωμων ανδρών που διαμόρφωσαν τους πολιτισμικούς ορισμούς της σεξουαλικής επίθεσης.¹²² Τέλος, η σειρά έχει μεταδώσει αρκετές ψευδείς αφηγήσεις παγιωμένων αθώων ανδρών συντηρώντας τον μύθο περί της δυσκολίας να κρίνουμε αν μια

<https://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/metaverse-gang-rape-virtual-world-b2005959.html>. (τελευταία πρόσβαση 8/5/24)

¹¹⁹Ανακτήθηκε από URL <https://www.pewresearch.org/internet/2021/01/13/the-state-of-online-harassment/> (τελευταία πρόσβαση 8/5/24)

¹²⁰Lisa Cuclanz, «Representations of Gendered Violence in Mainstream Media», ό.π.

¹²¹Στο ίδιο

¹²²Στο ίδιο.

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

καταγγελία βιασμού είναι ή δεν είναι αληθής. Ταυτόχρονα η σειρά σπάνια έχει αφηγηθεί περιπτώσεις αιμομιξίας.¹²³

Στην Ελλάδα προβλήθηκε ξανά από τηλεοπτικά μέσα το 2021 ως μια σειρά που αναφέρεται σε «εγκλήματα πάθους» και αφορά την περιπλοκότητα των κινήτρων που οδηγούν την ανθρώπινη φύση.¹²⁴ Επιπλέον, στην Ελλάδα η σειρά δεν προβλήθηκε στη ζώνη prime time όπως στο εξωτερικό, αλλά μετά τις 11:00 το βράδυ γεγονός που καταδεικνύει τη διαφορετική αντιμετώπιση του τηλεοπτικού κοινού στην Ελλάδα. Το γεγονός πιθανόν να σχετίζεται με την επιβολή διοικητικών προστίμων σχετικών με την προστασία των ανήλικων τηλεθεατών.¹²⁵

Αντίστοιχα, στα ιδιωτικά κανάλια προτείνονται σειρές με θέμα τους αληθινές ιστορίες που σχετίζονται με τον βιασμό. Το 2022 η σειρά «Unbelievable», που είναι εμπνευσμένη από ένα άρθρο με τίτλο «Μια απίστευτη ιστορία βιασμού» των T. Christian Miller και Ken Armstrong, το οποίο κέρδισε βραβείο Πούλιτζερ το 2015, επανέρχεται ως μια σειρά που αξίζει να την δούμε «Για τα μηνύματα που περνάει. Ο βιασμός είναι κάτι πολύ σοβαρό και πρέπει να αντιμετωπίζεται σαν ένα έγκλημα.»¹²⁶ Η σειρά είναι ήδη γνωστή στο ελληνικό κοινό από το 2019 και έχει χαρακτηριστεί ως μια σειρά που αφορά τα θύματα και δεν κάνει το ψυχογράφημα του βιαστή όπως συμβαίνει με άλλες σειρές του είδους true crime, ενώ έχει συνδεθεί με ανάλογες υποθέσεις που αφορούν την ελληνική πραγματικότητα.¹²⁷ Επίσης έχει θεωρηθεί ότι αναδεικνύει την πραγματικότητα που βιώνει το θύμα ενός βιασμού, το οποίο «πρέπει να υποστεί μια δεύτερη βία μετά τη βία του εγκλήματος, μια βία συστημική, μια βία

¹²³ «Η πατριαρχία ως σύστημα εξουσίας παραμένει ανεξερεύνητη στη συντριπτική πλειονότητα των επεισοδίων που περιβάλλουν την κακοποίηση πατέρα-κόρης. Αντί αυτού, οι ένοχοι ή κατηγορούμενοι πατέρες αναπαρίστανται μέσα από μια σειρά τρόπων που τους καθιστούν είτε ανίσχυρους είτε συγχωρεμένους.» Στο ίδιο.

¹²⁴ «Υπάρχει μια ξεχωριστή κατηγορία εγκλημάτων, που απαιτούν μια πιο εξειδικευμένη ματιά στην ψυχολογία του δολοφόνου: είναι τα εγκλήματα πάθους. Τα κίνητρα μπορεί να είναι τόσο περίπλοκα όσο η ίδια η ανθρώπινη φύση και οι διαπροσωπικές σχέσεις.» Ανακτήθηκε από URL <https://www.star.gr/lifestyle/media/556607/nomos-kai-taxh-eidikh-omada-sto-star-o-20os-kyklos> (τελευταία πρόσβαση 8/5/24)

¹²⁵ «Το πρώτο επεισόδιο είναι προγραμματισμένο για τις 2 Απριλίου στις 23:20, στο Cosmote Series HD.» Ανακτήθηκε από URL <https://youfly.com/cosmote-tv/law-order-spin-off-seiras-egklimatos-stin-cosmote-tv/> Επίσης, όπως ισχύει μετά την επανίδρυση της ΕΡΤ και για την ιδιωτική τηλεόραση «Οι οπτικοακουστικές υπηρεσίες που παρέχει η Ε.Ρ.Τ. Α.Ε. πρέπει να ανταποκρίνονται [...] και στην προστασία της παιδικής ηλικίας και της νεότητας» . (<https://www.radiotvlink.com/el/business/12933-esr-prostimio-50-000-ston-t-s-ethnikis-emveleias-star-channel-gia-vlavi-anilikon-tiletheaton-dia-provolis-skinon-vias-dramatopoiisi-gegonotos> (τελευταία πρόσβαση 3/6/24)

¹²⁶ Ανακτήθηκε από URL <https://gorilaki.gr/apistefto-unbelievable-netflix> (20/5/24)

¹²⁷ «Το νέο δράμα του Netflix είναι μια μίνι σειρά [...] που «αφορά τα θύματα ενός κατά συρροήν βιαστή. Τα θύματα ξαναλέω, όχι τον βιαστή. Εκείνος δραματουργικά είναι εκεί για να ανακαλυφθεί, για να δώσει αφορμή στις κατάλληλες ερωτήσεις, για να ξεσκεπάσει την ανεπάρκεια ενός συστήματος. Όχι για να γίνει το ψυχογράφημά του όπως μας έχει συνηθίσει το είδος του λατρεμένου μου true crime, ξεχνώντας ότι πίσω από το προφίλ ενός Ted Bundy ή ενός ‘Making a Murderer’, υπάρχουν νεκροί – νεκρές γυναίκες κυρίως – και οικογένειες που τελικά γίνονται αστερίσκος, γιατί μας ενδιαφέρει περισσότερο να σκαλίσουμε τον εγκέφαλο του θύτη. Υπάρχουν λόγοι που λατρεύουμε τους δολοφόνους μας και τους έχουμε αναλύσει, αλλά όταν, σπάνια, βρίσκεται ένα ‘Unbelievable’, συνειδητοποιεί κανείς πόσο ανεπίτρεπτα ανεκμετάλλευτο είναι το συγκεκριμένο πεδίο.» Ανακτήθηκε από URL <https://www.oneman.gr/entertainment/unbelievable-epiteloyis-ena-drama-poy-kserei-na-mila-gia-th-seksoyalikh-kakopoihsh/> (τελευταία πρόσβαση 20/5/24)

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

προϊόν προκαταλήψεων, μια βία που ακόμη και όταν δεν είναι ευθέως μισογυνική, καθιστά πάντως τη γυναίκα ύποπτη, ύποπτη για κάτι, είτε συγκεκριμένο είτε πιο θολό.»¹²⁸

Το 2022 η τηλεοπτική σειρά «Ψέματα» είναι η πρώτη ελληνική σειρά που δίνει τον απαραίτητο χώρο στο «θύμα» να ακουστεί. Η σειρά είναι τηλεοπτική μεταφορά του αγγλικού “Liar” παραγωγής BBC. Είχαν προηγηθεί οι σειρές «Αγγελική» (2020-2021) και «Άγριες Μέλισσες» (2019-2022).

Η «Αγγελική» διαφημίστηκε ως μια σειρά στην οποία «η νεαρή κοπέλα αποφασίζει να εκδικηθεί τους άντρες που τη βίασαν», εστιάζοντας στην εκδίκηση που δημιουργούσε την εικόνα μιας γυναίκας θύμα και θύτη μαζί.¹²⁹

Στις «Άγριες Μέλισσες» η κεντρική ιστορία του βιασμού την εποχή του μετεμφυλιακού διχασμού θεωρήθηκε ότι συνομιλούσε με το παρόν, καθώς την ίδια εποχή λάμβανε χώρα η δίκη του βιαστή και κακοποιητή της Ελένης Τοπαλούδη. Έτσι, η σειρά θωρήθηκε πως ξεπέρασε το παρελθόν, προκειμένου να «διορθώσει» την ιστορία «εντάσσοντας μέσα στην μυθοπλασία της εποχής αντιδράσεις και συμπεριφορές που θα ήταν θεμιτές και συμβατές με τους σημερινούς κώδικες αξιών, είτε αυτό αφορά τον τρόπο με τον οποίο χειρίστηκαν, για παράδειγμα, την πατριαρχία ή την ομοφοβία, δείχνοντας πώς θα έπρεπε να είναι τα πράγματα ήδη από πολύ νωρίς στην ελληνική κοινωνία».¹³⁰

Ο σκηνοθέτης σε συνέντευξή του δήλωσε πως είχε αποφασίσει ότι η σειρά δε θα έχει σεξ, αλλά θα έχει βία και πως «υπήρξαν πολλές γυναίκες στην Ελλάδα που είδαν στη σειρά ένα λόγο για να “μιλήσουν” και αυτό είναι σπουδαίο».¹³¹ Οι δηλώσεις αυτές είναι ενδεικτικές του τρόπου που αντιμετωπίζονται ανάλογα θέματα από τους ανθρώπους που διαμορφώνουν τα τηλεοπτικά τεκταινόμενα. Είναι χαρακτηριστικό ότι θεωρήθηκε πως ο κόσμος δεν άντεξε τη βιαιότητα των βασανιστηρίων «όχι γιατί ήταν σκληρά ή τουλάχιστον όχι όσο σκληρά θα ήταν στ’ αλήθεια, αλλά γιατί ο κόσμος δεν έχει συνηθίσει να βλέπει βασανιστήρια και φυλακές στο prime time»¹³²

Τα «Ψέματα» στην Αγγλία προβλήθηκαν την περίοδο 2017-2020 και παρουσίαζαν τον αγώνα μιας δασκάλας να ερευνήσει μόνη της τον βιασμό της. Η σειρά, εκεί, θεωρήθηκε ψυχολογικό θρίλερ που έθεσε «ερωτήματα σχετικά με την αυτοδικία και τα όρια της αστυνομίας», καθώς έπαιξε με τη «μυθική ιδέα των αχαλίνωτων ψευδών κατηγοριών για βιασμό από γυναίκες (που) είναι δυσανάλογα μεγάλη στη δημόσια φαντασία».¹³³

Στην ελληνική εκδοχή της σειράς η έμφαση δίνεται στη συναίνεση, αλλά και στην αξιοπιστία της επιζήσασας. Η απαραίτητη απόδειξη που οφείλει να παρουσιάσει η γυναίκα, ιδιαίτερα

¹²⁸ Ανακτήθηκε από URL <https://elculture.gr/unbelievable-nea-seira/> (τελευταία πρόσβαση 20/5/24)

¹²⁹ Ανακτήθηκε από URL <https://www.alphanews.live/entertainment/aggeliki-ayti-einai-i-ypothesi-tis-neas-seiras-toy-alpha-poy-tha-kathilosei> (τελευταία πρόσβαση 3/6/24)

¹³⁰ Ανακτήθηκε από URL <https://flix.gr/articles/lefteris-haritos-interview-agries-melisses-finale.html> (τελευταία πρόσβαση 8/5/24)

¹³¹ Στο ίδιο

¹³² Στο ίδιο

¹³³ Ανακτήθηκε από URL <https://www.theguardian.com/tv-and-radio/2020/mar/02/liar-series-two-review-from-he-said-she-said-hit-to-lazy-thriller> (τελευταία πρόσβαση 8/5/24)

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

όταν ο θύτης ανήκει στην ανώτερη κοινωνική τάξη τίθεται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος. «Ο άνθρωπος που κατηγορεί η ηρωίδα [...] είναι ένας άντρας υψηλού κύρους, που φαίνεται να λέει αλήθεια, που -κατά το ελεεινό κλισέ- δεν έχει ανάγκη να βιάσει.»¹³⁴ Αμφισβητείται ακόμη και το νομικό πλαίσιο του βιασμού που οδηγεί αφενός στην ταλαιπωρία του «θύματος», και αφετέρου στην μη τιμωρία του δράστη.¹³⁵ Τα ελληνικά ΜΜΕ την περιγράφουν ως «μια ιστορία για τη συναίνεση, τις κοινωνικές συμβάσεις, για τα δύο φύλα, την οικογενειακή ζωή και την εξαπάτηση. Μια σύγχρονη σειρά με κοινωνικό αποτύπωμα, η οποία με τρόπο σημερινό μιλάει γι' αυτά που ζούμε, που βλέπουμε στα δελτία ειδήσεων», η ελληνική εκδοχή της οποίας είναι πανομοιότυπη με την ισπανική, που και εκείνη βασίστηκε στο αγγλικό «Liar».¹³⁶ Τέλος, αξιοσημείωτο είναι πως στο τέλος κάθε επεισοδίου μια καρτέλα ενημερώνει τα «θύματα» βιασμού αναφορικά με τα βήματα που, αν το επιθυμούν, μπορούν να ακολουθήσουν.

Η ταινία «Σμύρνη μου αγαπημένη» ανέβηκε στις κινηματογραφικές αίθουσες τα Χριστούγεννα του 2021, με αφορμή την συμπλήρωση 100 χρόνων από την Μικρασιατική καταστροφή. Η ταινία προσεγγίζει διαφορετικά το παρασκήνιο που οδήγησε στην καταστροφή της Σμύρνης το 1922, υπογραμμίζει τον οικουμενικό χαρακτήρα της προσφυγιάς και παρουσιάζει τις σχέσεις μεταξύ των ταξικά υποδεέστερων Τούρκων με την μεγαλοαστική ελληνική κοινότητα, έτσι ώστε να ξεφεύγει από το δίπολο Τούρκος- θύτης και Έλληνας- θύμα. Ο ελληνικός τύπος αναφέρεται στη διεθνή επιτυχία και την προβολή της στο Ηνωμένο Βασίλειο, την Ιρλανδία και στις αμερικανικές κινηματογραφικές αίθουσες, καθώς και στον «Τεράστιο εκνευρισμό (που) έχει προκαλέσει στην Τουρκία».¹³⁷ Η ταινία προβάλλεται και στην τηλεόραση σε μορφή μίνι σειράς τον Σεπτέμβριο του 2022. Αν και στην ταινία παρακολουθούμε τον βιασμό της Λευκοθέας και την αυτοκτονία της το ζήτημα δεν σχολιάζεται από τα ΜΜΕ, ακολουθώντας την συνήθη οπτική που θέλει τον βιασμό να εντάσσεται στις βιαιοπραγίες ενός πολέμου.

2.3. Η αποκαθήλωση ενός τραγουδιού

Το τραγούδι «Τα νέα της Αλεξάνδρας» έγινε γνωστό το 1961. Αναφέρεται σε μια γυναικοκτονία που παρουσιάστηκε ως έγκλημα τιμής. Η δημοσιογράφος Αργυρώ Μουστάκα Βρεττού στη σελίδα της στο facebook αναφέρθηκε στην ιστορία πίσω από το τραγούδι αποκάλυψε ότι ο θείος της Αλεξάνδρας είχε κάνει πολλές απόπειρες να τη βιάσει και τη σκότωσε εξαιτίας της αντίστασης της.¹³⁸ «Λέγεται ότι τους στίχους [...] τους έγραψε ο ίδιος

¹³⁴Ανακτήθηκε από URL <https://ampa.lifo.gr/media/quot-psemata-quot-o-viasmos-se-PROTO-PLANO-STIN-ELLINIKI-TILEORASI/> (τελευταία πρόσβαση 8/5/24)

¹³⁵«Κυρίως, διότι για πρώτη φορά στην ελληνική τηλεόραση και στην prime eleven ζώνη επιχειρείται μία κουβέντα για τη συναίνεση, το νομικίστικο λαστιχάρισμά της και την τεράστια ανάγκη να ερευνάνται η αλήθεια των θυμάτων με κάθε τρόπο, χωρίς επιπρόσθετα εμπόδια, χωρίς ταλαιπωρία του θύματος, χωρίς περιθώρια και “παράθυρα” που επιτρέπουν στους βιαστές το ξεγλιστρήμα από τις συνέπειες της πράξης τους.» Στο ίδιο.

¹³⁶Ανακτήθηκε από URL <https://www.athensmagazine.gr/article/tv/566187-psemata-se-ayth-thn-ispantik-seira-toy-netflix-basizetai-h-ypothesh-kai-h-premiera-ston-alpha> (τελευταία πρόσβαση 8/5/24)

¹³⁷Ανακτήθηκε από URL <https://eleftherostypos.gr/ellinotourkika/smyrni-mou-agapimeni-i-diethnis-epitychia-eknevrizei-tin-tourkia> (τελευταία πρόσβαση 1/6/24)

¹³⁸Ανακτήθηκε από URL <https://www.ogdoo.gr/erevna/thema/ta-nea-tis-aleksandras-mia-nea-martyria-pou-sokarei> (τελευταία πρόσβαση 11/5/24)

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

ο δράστης [...] προκειμένου να μείνει στην ιστορία ως διεφθαρμένη που της άξιζε η τιμωρία.»¹³⁹

Το 2021 η Βάσια Ντούλια δημιουργεί μία ταινία/μουσικό βίντεο που αφηγείται μία ιστορία έμφυλης βίας κάνοντας ένα reclaim στο γνωστό ρεμπέτικο. Το βίντεο «κάνει τον γύρο του ελληνικού Internet, γιατί αποδίδει δικαιοσύνη τώρα που την χρειαζόμαστε περισσότερο από το κάθε τι» και η ιστορία της Αλεξάνδρας συνδέεται με τη δίκη για τη δολοφονία της Ελένης Τοπαλούδη.¹⁴⁰ Κοινός παρανομαστής στις δυο γυναικοκτονίες είναι ότι οι δυο ιστορίες παραμένουν στη συλλογική μας μνήμη μέσα από το όνομα των γυναικών- θυμάτων. Εντούτοις, η δημιουργός επισημαίνει ότι πρόθεσή της ήταν να μιλήσει «για τη γενικότερη απουσία των γυναικών στην αφήγηση των ιδίων τους των ζωών και συγκεκριμένα για τον τρόπο που προβάλλονται στο ρεμπέτικο τραγούδι».¹⁴¹ Αξιοσημείωτο, επίσης, είναι ότι ο χρόνος δεν παίζει κανέναν ρόλο στην αποκατάσταση της αλήθειας. Εξήντα χρόνια μετά δεν είναι αργά. Παρατηρούμε την έλλειψη σχετικών αντιδράσεων που ίσως οφείλονται στο γεγονός ότι εδώ η αποκάλυψη της αλήθειας δεν γίνεται από την ίδια την επιζήσασα. Το σύνθημα ερώτημα: «Γιατί τώρα;» που αντιμετωπίζουν όσες γυναίκες αποκαλύπτουν τον βιασμό ή και τις σεξουαλικές κακοποιήσεις που δέχτηκαν δεν τίθεται. Μήπως επειδή η αποκάλυψη της αλήθειας δεν θα έχει καμία συνέπεια για κανέναν; Ενδεικτικό πάντως είναι ότι η Βρεττού τελειώνει την ανάρτησή της γράφοντας: «Υ.Γ. ακόμα και τώρα, η θεία μου φοβήθηκε όταν της είπα ότι θα το γράψω. Έχουν περάσει εξήντα χρόνια κι ακόμα φοβάται να μιλήσει γι' αυτό».¹⁴² Τέλος, τα ΜΜΕ αναφέρονται στην «έννοια reclaim: ανακτώ, επανοικειοποιούμαι. Δεν είναι απλώς λέξη, αλλά δυναμική διαδικασία και κίνημα: έτσι, διεθνώς, λέξεις στιγματισμένες, όπως queer, slut, bitch, μεταστρέφονται και χρησιμοποιούνται –όχι απαξιωτικά πλέον– από το φεμινιστικό ή το LGBTQI κίνημα».¹⁴³

2.4. Ντοκιμαντέρ

Με αφορμή τη Διεθνή Ημέρα για την Εξάλειψη της Βίας κατά των Γυναικών (25 Νοεμβρίου) η ΕΡΤ προβάλλει τη σειρά κοινωνικών ντοκιμαντέρ "Επικίνδυνες για να μη λείψει ποτέ άλλη καμιά", παραγωγής 2021, που αναδεικνύει τις έμφυλες ανισότητες και τη θέση των γυναικών στην Ελλάδα σήμερα. Αρχικά, ο σχολιασμός του άρθρου ακολουθεί τους μύθους που πλαισιώνουν το θέμα: Το ζήτημα του βιασμού παρουσιάζεται οξυμένο τα τελευταία χρόνια

¹³⁹ Ανακτήθηκε από URL <https://www.mixanitouxronou.gr/i-gynaikoktonia-poy-paroysiastike-os-egklimatis-kai-egine-tragoydi-toys-stichoys-egrapse-o-drastis-gia-na-quot-lerosei-quot-to-thyma/> (τελευταία πρόσβαση 11/5/24)

¹⁴⁰ «Λίγες ώρες μετά τη δίκη για τη δολοφονία της Ελένης Τοπαλούδη και τη συγκλονιστική αγόρευση από την εισαγγελέα της έδρας κυρία Αριστοτέλεια Δόγκα, ήρθε στο φως μια νέα ιστορία, που παρουσιάζει μια εντελώς διαφορετική εκδοχή για το τέλος της Αλεξάνδρας του τραγουδιού. Μια ιστορία που δημοσιεύθηκε από την Αργυρώ Μουστάκα Βρεττού στη σελίδα της στο facebook και που νομίζω πως είμαστε υποχρεωμένοι να δημοσιεύσουμε». Ανακτήθηκε από URL [Αυτά, λοιπόν, τα νέα της \(βιασμένης\) Αλεξάνδρας-Το γνωστό τραγούδι "αλλιώς" | in.gr](https://www.facebook.com/argyro.moustaka) (τελευταία πρόσβαση 11/5/24)

¹⁴¹ Στο ίδιο

¹⁴² Ανακτήθηκε από URL <https://www.ogdoo.gr/erevna/thema/ta-nea-tis-aleksandras-mia-nea-martyria-pou-sokarei> (τελευταία πρόσβαση 11/5/24)

¹⁴³ Ανακτήθηκε από URL <https://thepressproject.gr/ta-kainourgia-nea-tis-alexandras-to-reclaim-enos-tragoudiou-skepseis-gia-tin-epanaktisi-ti-mnimi-kai-tis-diadromes-tis/> (τελευταία πρόσβαση 11/5/24)

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

και συμβαίνει σε παγκόσμιο επίπεδο αλλά και στην Ευρώπη όπως τεκμηριώνεται με βάση τα στοιχεία ευρωπαϊκών ερευνών.¹⁴⁴ Το ντοκιμαντέρ παραχωρεί κάποιο χρόνο σε γυναίκες προκειμένου να μιλήσουν για το δικό τους βίωμα αναφορικά με την ενδοοικογενειακή βία. Κυρίως όμως το πρόβλημα αναπτύσσεται από γυναίκες που δραστηριοποιούνται επιστημονικά σε ζητήματα φεμινισμού με κύριο στόχο την μείωση των γυναικοκτονιών, όπως σχολιάζεται και στον τίτλο. Έτσι, έμφαση δίνεται «για το πως μπορεί να μειωθεί το φαινόμενο μέσα από την αλλαγή του νομικού πλαισίου, την ένταξη μαθημάτων στο σχολείο, την καλύτερη ενημέρωση και οργάνωση των ξενώνων καθώς και το πως μιλάμε στα παιδιά για την ισότητα και την ισονομία ανάμεσα στα δύο φύλλα. Τέλος, οι καλεσμένες της εκπομπής μιλούν για το αν μπορούν να επουλωθούν τα τραύματα στην ψυχή μιας κακοποιημένης γυναίκας».¹⁴⁵ Επομένως, προβάλλονται «λύσεις» που δίνονται από την Πολιτεία στο πλαίσιο των δομών και των νόμων, αλλά αποφεύγεται τόσο η κριτική όσο και η προσπάθεια κινητοποίησης ολόκληρης της κοινωνίας στην αντιμετώπιση του προβλήματος του βιασμού και της σεξουαλικής κακοποίησης.¹⁴⁶

2.5. Η έμφυλη βία μέσα από τα μάτια των ζωγράφων

Στις 25 Νοεμβρίου 2021 τα ΜΜΕ παρουσιάζουν πίνακες ζωγραφικής με θέμα τον βιασμό.¹⁴⁷ Στους πίνακες «Ταρκύνιος και Λουκρητία» του Titian (Tiziano) Vecellio (1571) και «Tortures» (Βασανιστήρια) του Ουκρανού καλλιτέχνη Zeen Porath κοινός παρανομαστής είναι η ντροπή της γυναίκας και η πολιτική/ στρατιωτική διαχείριση του βιασμού της. Ο βιασμός της Λουκρητίας έχει ήδη συνδεθεί με την εγκαθίδρυση της δημοκρατίας της Ρώμης στα σχολικά βιβλία.¹⁴⁸ Σύμφωνα με την αρχαία ρωμαϊκή μυθολογία, η Λουκρητία αυτοκτονεί μετά την «ομολογία» της και το γεγονός αυτό οδηγεί στην επάνοδο της δημοκρατίας. Ο νεώτερος πίνακας, στον οποίο απεικονίζονται τα βασανιστήρια και οι βιασμοί που υπέστησαν οι γυναίκες αιχμάλωτοι των στρατοπέδων συγκέντρωσης κατά τον

¹⁴⁴«Το κοινωνικό αυτό πρόβλημα έχει λάβει τρομακτικές διαστάσεις τα τελευταία χρόνια τόσο σε παγκόσμιο επίπεδο όσο και στη χώρα μας. Σύμφωνα με ευρωπαϊκά στοιχεία 1 στις 3 γυναίκες κάποια στιγμή στη ζωή της θα αντιμετωπίσει σωματική, ψυχολογική ή σεξουαλική βία από τον σύντροφό της, 1 στις 5 γυναίκες θα πέσει θύμα βιασμού ή απόπειρας βιασμού και το 40% με 50% των γυναικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει αναφέρει κάποια μορφή σεξουαλικής παρενόχλησης στο χώρο εργασίας.» Ανακτήθηκε από URL <https://www.ert.gr/ert-archeio/diethnis/> (τελευταία πρόσβαση 11/5/24)

¹⁴⁵ Στο ίδιο.

¹⁴⁶«Αναφορά γίνεται στον τρόπο με τον οποίο πρέπει να ενθαρρύνονται τα θύματα να αποχωρήσουν από ένα κακοποιητικό οικογενειακό περιβάλλον καθώς και στις υποστηρικτικές δομές που λειτουργούν στην Ελλάδα από τη δεκαετία του '70 με σημαντικότερη στιγμή την ανακοίνωση του πρώτου προγράμματος για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών το 2010. [...] Τονίζεται η ανάγκη της οροθέτησης σαν αδίκημα του όρου "γυναικοκτονία" καθώς και ένταξη του όρου στο νομικό πλαίσιο της χώρας μας. Παράλληλα, αναδεικνύεται το έλλειμμα τιμωρίας των κακοποιητών.» Στο ίδιο.

¹⁴⁷«Η δολοφονία των 3 αγωνιστριών αδελφών Μιραμπάλ, από το δικτατορικό καθεστώς Τροχίγιο της Δομινικανής Δημοκρατίας, στις 25 Νοέμβρη 1960, αποτέλεσε ορόσημο για την πάλη των γυναικών. Έκτοτε τιμάται κάθε χρόνο ανά την υφήλιο». Ανακτήθηκε από URL [24 Νοεμβρίου, 2021 Η έμφυλη βία μέσα από τα μάτια των ζωγράφων - Στο δρόμο της Ποίησης \(dromospoihs.gr\)](https://www.ert.gr/ert-archeio/diethnis/) (τελευταία πρόσβαση 11/5/24)

¹⁴⁸«Η στάση της Λουκρητίας προβαλλόταν στη Ρώμη ως υπόδειγμα γυναικείας αρετής (pudicitia): επισημαίνουμε ακόμη ότι στην περίοδο της δημοκρατίας οι λέξεις rex (βασιλιάς) και regnum (βασιλείο) είχαν έντονα αρνητικό περιεχόμενο.» http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/2706/Latinika-A_G-Lykeiou-AnthrSp.html-empl/index09.htm

Μαρία Γεωργίου, *Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

ΒΠΠ, αποτελεί έργο έμπνευσης του Ουκρανού δημιουργού από το βιβλίο που εκδόθηκε το 2010 με τις μαρτυρίες γυναικών που κατόρθωσαν να επιβιώσουν από το Ολοκαύτωμα.¹⁴⁹ Οι πίνακες αυτοί, όπως και άλλοι διάσημοι πίνακες, αλλά και γλυπτά ήταν ήδη γνωστοί στο πλατύ κοινό.¹⁵⁰ Το σημαντικό είναι ότι τώρα τα έργα συγκεντρώνονται για να «μιλήσουν» για το βιασμό από μια νέα οπτική γωνία. Ο βιασμός δε θεωρείται κάτι «φυσικό» που ανήκει στη σφαίρα της μυθολογίας ή «δικαιολογείται» λόγω του πολέμου και εξετάζεται με ιστορικά και καλλιτεχνικά κριτήρια. Δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στον διάλογο της τέχνης με την κοινωνία και αναδεικνύεται το γεγονός πως «αρκετοί καλλιτέχνες απεικόνισαν τον βιασμό σε μυθολογικές σκηνές τόσο γνωστές σε εμάς που τείνουμε να θαυμάζουμε την τέχνη και τον καλλιτέχνη και να αγνοούμε τελικά το σκληρό θέμα του βιασμού.»¹⁵¹

Ήδη την ίδια χρονιά η 30λεπτη ψηφιακή ξενάγηση στην έκθεση της National Gallery του Λονδίνου, που εγκαινιάστηκε στις 3 Οκτωβρίου 2020 και παρουσίαζε το έργο της Artemisia Gentileschi, θεωρήθηκε ένα σημαντικό καλλιτεχνικό γεγονός το οποίο είχε αναβληθεί λόγω lockdown εξαιτίας του κορωνοϊού. Το έργο της Artemisia σχολιάστηκε ως «το πρώτο φεμινιστικό κεντρί», που παρουσίασε τις γυναίκες να αγωνίζονται κατά της πατριαρχίας και να εμφανίζονται ως επιζήσασες της πατριαρχικής συνθήκης.¹⁵² Το πρώτο της έργο με τίτλο «Susanna and the Elders» θεωρήθηκε προάγγελος του μετέπειτα βιασμού της από τον ζωγράφο Agostino Tassi.

Το θέμα του πίνακα, που ενέπνευσε πολλούς άνδρες καλλιτέχνες, αναφέρεται σε μια ιστορία της Βίβλου, την ιστορία της Susanna, μιας όμορφης, παντρεμένης Εβραίας που, ενώ πλενόταν στους κήπους του σπιτιού της, δυο ηλικιωμένοι δικαστές όρμησαν να τη βιάσουν.¹⁵³ Εκείνη έβαλε τις φωνές, αλλά οι εισβολείς, πλούσιοι άνδρες με εξουσία,

¹⁴⁹Ανακτήθηκε από URL https://dromospoihs.gr/2021/11/24/25_noembriou_emfyli_bia_paintings/ (τελευταία πρόσβαση 12/5/24)

¹⁵⁰«Ένα αξιοθαύμαστο γλυπτό είναι ο «**Βιασμός της Περσεφόνης**» του Μπερνίνι (1622) που εκτίθεται στη Βίλα Μποργκέζε της Ρώμης. [...] Ομοίως στην περίπτωση του Poussin (1634) «**Η απαγωγή των Σαβίνων γυναικών**» και του Rubens (1618) «**Ο βιασμός των θυγατέρων του Λευκίππου**», ο μαζικός βιασμός θεωρήθηκε μέρος του πολέμου, οπότε δεν επικρίθηκε, όπως θα συνέβαινε με μια αντίστοιχη πράξη βίας σήμερα.» Ανακτήθηκε από URL https://dromospoihs.gr/2021/11/24/25_noembriou_emfyli_bia_paintings/ (τελευταία πρόσβαση 12/5/24)

¹⁵¹Στο ίδιο

¹⁵²«Στα ίδια αυτά θέματα εκείνη πρόσθεσε μία «παράξενη πραότητα» στις θηλυκές φιγούρες, οι οποίες «συναμοτούσαν» με θάρρος και αποφασιστικότητα υπέρ της σωτηρίας τους από τη φαλλοκρατική επικυριαρχία και κατ' αυτόν τον τρόπο οι γυναικείες εκείνες μορφές κατέληγαν να εμφανίζονται ως επιβίωσασες της πατριαρχικής συνθήκης και όχι ως θύματά της» Ανακτήθηκε από URL <https://www.lifo.gr/culture/eikastika/i-artemisia-kai-protο-feministiko-kentri-tis> (τελευταία πρόσβαση 12/5/24)

¹⁵³«Από τον Λορέντο Λόττο, τον Ρούμπενς, τον Γκουίντο Ρένι, τον Βαν Ντάικ, τον Τιντορέτο, τον Τιέπολο, τον Βερονέζε, ως τον Ντελακρουά, τον Γκυστάβ Μορώ και τον Γκόγια, ο κάθε ζωγράφος έχει τη δική του ερμηνεία για τον μύθο. Το θέμα κρατάει το ενδιαφέρον ως τον 20^ο αιώνα και απασχολεί αρκετούς ζωγράφους, όπως τον Φρανς φον Στουκ και τον Πικάσο. [...] Και, ενώ ο μύθος θέλει την Σοσάννα αθώα, όπως άλλωστε καταθέτει και το όνομά της, που στα εβραϊκά σημαίνει *κρίνος*, σύμβολο της αγνότητας, οι περισσότερες αποδόσεις ανά τους αιώνες έχουν *ηδονοβλεπτικό χαρακτήρα*.» (η υπογράμμιση δική μας) Ανακτήθηκε από URL <https://www.periou.gr/%CE%AD%CF%86%CE%B7-%CF%86%CF%81%CF%85%CE%B4%CE%AC-%CE%BC%CE%B9%CE%B1-%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1-%CF%80%CE%B9%CE%BF-%CF%80%CE%B1%CE%BB%CE%B9%CE%AC-%CE%BA%CE%B9-%CE%B1%CF%80%CF%8C/>

Οι πίνακες στο <https://habilis-habili.blogspot.com/2016/09/susanna-and-elders.html> (τελευταία πρόσβαση 12/5/24)

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

ισχυρίστηκαν ότι ήταν μοιχαλίδα και πως την έπιασαν με τον εραστή της. Από τον λιθοβολισμό την έσωσε ο προφήτης Δανιήλ, που αποκάλυψε τα ψεύδη των γερόντων. Οι σχολιαστές συνδέουν την ιστορία του πίνακα με την ιστορία της ζωγράφου. Με την υποστήριξη του πατέρα της Orazio Lomi Gentileschi, ο οποίος κατήγγειλε τον βιασμό της, η υπόθεση προχώρησε σε δίκη, στην οποία η Artemisia υπέστη εκουσίως βασανισμό για να αποδείξει την αλήθεια. Ο ζωγράφος Tassi καταδικάστηκε σε εξορία από τη Ρώμη, αλλά χάρη στις ενέργειες του Πάπα που τον προστάτευε, η ποινή δεν εκτελέστηκε ποτέ. Κατά τη διάρκεια της έκθεσης ο επισκέπτης ακούει μια ηθοποιό να εξιστορεί τα δεινά που πέρασε η καλλιτέχνης.

Η στάση της Artemisia απέναντι στον βασανισμό της σχολιάστηκε θετικά από τα ΜΜΕ με την παραίνεση πως «θα έπρεπε να συγκινεί πολύ περισσότερο από όσο θα συγκινούσε το να είχε υπάρξει θύμα μιας πολύ αυστηρής και άδικης απαίτησης εκ μέρους των δικαστών.»¹⁵⁴ Βέβαια, παρατηρούμε έλλειψη εμβάθυνσης στις συνθήκες της εποχής της, αλλά και στον ιστό που συνδέει το τότε με το τώρα. Με δεδομένο το γεγονός ότι στην εποχή της η παρθενία σύμφωνα με το εθιμικό δίκαιο ήταν υποχρεωτική, ενώ η προκλητικότητα αποτελούσε χαρακτηριστικό του γυναικείου φύλου, η Artemisia όφειλε να αποδείξει την αλήθεια της σε μια προκατελιγμένη κοινωνία.¹⁵⁵ Η έλλειψη ανεξαρτησίας των γυναικών φαίνεται και από τα γεγονότα ότι δεν αναφερόταν η λέξη «βιασμός», αλλά ο όρος «απαγωγή». Όπως δείχνει ο Vigarello με τον όρο απαγωγή (rapt) δηλωνόταν η έννοια της ιδιοποίησης της γυναίκας και του σφετερισμού της από ένα τρίτο πρόσωπο. Έτσι, ο βιασμός δεν είχε αποκλειστικά σεξουαλικό χαρακτήρα, αλλά συνιστούσε και ένα μέσο επιβολής και άσκησης εξουσίας στο θύμα.¹⁵⁶

Στην έκθεση προστέθηκε ως έκθεμα ο πρωτότυπος τόμος των πρακτικών της δίκης εναντίον του Agostino Tassi.¹⁵⁷ Στις διάφορες ιστοσελίδες η ζωγράφος καταγράφεται ως «σκληρό καρύδι», «χειραφετημένη και δυνατή», αισθησιακή, αλλά και ως εκδικητρια-τιμωρός αφού «Ως Ιουδήθ όμως κόβει θριαμβευτικά το κεφάλι του βιαστή της».¹⁵⁸ Πρόκειται για το τελευταίο έκθεμα της έκθεσης «Judith Beheading Holofernes, (1614–1620), μια σύνθεση που ερμηνεύεται ως αλληγορία φόνου για λόγους εκδίκησης, η Ιουδήθ παρουσιάζεται ως φαντασιακή ταύτιση της ζωγράφου. Για κάποιους ο πίνακας θεωρήθηκε σύμβολο «αλληλεγγύης» και συνδέθηκε με το πρόσφατο κίνημα MeToo.¹⁵⁹ Η βία των έργων της, η ωμότητα της αλήθειας, η επιμονή της σε θέματα ηδονοβλεπτικού βλέμματος σχολιάστηκαν και συνδέθηκαν με την δύναμή της να αφηγά τις συμβάσεις και τους περιορισμούς που έθετε η κοινωνία της εποχής της.¹⁶⁰

¹⁵⁴ Ανακτήθηκε από URL <https://www.lifo.gr/culture/eikastika/i-artemisia-kai-pto-feministiko-kentri-tis> (τελευταία πρόσβαση 12/5/24)

¹⁵⁵ Vigarello, Georges (1985), *Ιστορία του Βιασμού*, 16ος – 20ος αιώνας, μτφρ. Λία Βουτσοπούλου, εκδ. Αλεξάνδρεια, 2001) σελ. 48

¹⁵⁶ Στο ίδιο σελ. 84-85

¹⁵⁷ Στο ίδιο

¹⁵⁸ Ανακτήθηκε από URL <https://elculture.gr/fthinoporino-london-strolling-sti-megali-anadromiki-ekthesi-tis-artemisia-tzenteski/> (τελευταία πρόσβαση 11/5/2024)

¹⁵⁹ Ανακτήθηκε από URL <https://artportal.gr/prosopa/apopseis-arthra/artemisiagentileschifeminist15102020.html> (τελευταία πρόσβαση 11/5/2024)

¹⁶⁰ «Να τι μπορεί να κατορθώσει μια γυναίκα που κρύβει στο στήθος της την ψυχή του Καίσαρα» Ανακτήθηκε από URL <https://www.nationalgallery.gr/themata-technis/artemisia-tzenteski-to-chroma-kai-to-aima/> (τελευταία πρόσβαση 16/5/24)

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

Αξιοσημείωτο είναι πως επισημάνθηκαν τόσο τα κριτήρια με τα οποία διαμορφώνεται η πολιτισμική πολιτική ενός κράτους, όσο και η απόπειρα διόγκωσης του ενδιαφέροντος του κοινού. Η σύγκριση της Artemisia με την Beyoncé και την οικονομία της αγοράς αναδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζεται το θέμα από όσους παράγουν δημόσιο λόγο.¹⁶¹

Το θέμα επανέρχεται τόσο στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης όσο και στα ΜΜΕ, το 2023 όταν ο πίνακας της Artemisia «βρέθηκε στην αποθήκη του Hampton Court».¹⁶² Το 2024 το έργο της συνεχίζει να απασχολεί, αλλά η έμφαση δίνεται στην εκδίκηση της. «Η ψυχή της ζητούσε την εκδίκηση, γι' αυτό και αποφάσισε να κατακρεουργήσει τον βιαστή της με το μοναδικό της όπλο: το πινέλο!».¹⁶³

Το 1934 ο κορυφαίος Βέλγος ζωγράφος René Magritte φιλοτέχνησε τον εκφραστικότερο πίνακα όλων των εποχών σχετικά με το τι πραγματικά σημαίνει βιασμός (The Rape/Le Viol – Oil on canvas, Menil Collection, Houston TX). Ο ζωγράφος πέτυχε να αναδείξει τη σημαντικότητα του κρυφού στη σύγκρισή του με το ορατό.¹⁶⁴ Ο πίνακάς παρουσιάζει το κεφάλι μιας γυναίκας όπως το βλέπει ο επίδοξος βιαστής. Τα μάτια, η μύτη και το στόμα έχουν αντικατασταθεί από στήθος, αφαλό και γεννητικά όργανα. Η γυναίκα απεκδύεται από τις αισθήσεις της· αυτό που μένει είναι μόνο ό, τι μπορεί να «χρησιμοποιηθεί» προς ικανοποίηση του βιαστή της. Είναι η εικόνα της «βιασμένης» γυναίκας πριν από τον βιασμό της για τον θύτη και μετά από τον βιασμό της για την κοινωνία. Ο πίνακας παρουσιάστηκε ξανά με αφορμή την καμπάνια «Orange the world» ενάντια στην έμφυλη βία.¹⁶⁵ Με αφορμή τον πίνακα οι αναγνώστες καλούνται να συνειδητοποιήσουν την πραγματικότητα πως «δεν πρόκειται μόνο για σωματικό βιασμό, αλλά και για εφόρου ζωής βιασμό προσώπου – με όνομα, επώνυμο, ζωή και περιβάλλον γύρω του – προσωπικότητας και ψυχισμού».¹⁶⁶ Στον παραπάνω διαδικτυακό τόπο - *Δικαστικό Ρεπορτάζ*- ενδιαφέρον είναι ότι το κοινό καλείται να γίνει ρεπόρτερ στέλνοντας τη δική του καταγγελία. Έτσι, με αφορμή την τέχνη δημιουργείται μια αμφίδρομη σχέση μεταξύ πομπού και δέκτη. Τέλος, η σχέση του βιασμού με την εξουσία υπογραμμίζεται και συνδέεται η περίοδος ειρήνης με την περίοδο του πολέμου όπου: «Δεν είναι τυχαίο» ότι «από τα βασικά «μέσα» επιβολής της εξουσίας

¹⁶¹ «Ακόμα άλλοι την έχουν δει ως το πιθανό νέο αστέρι της αγοράς, με το ρεκόρ της δημοπρασίας να ξαναρχίζει στο Παρίσι το 2019 μετά από μια ζωγραφική της πουλήθηκε για 6,1 εκατομμύρια δολάρια.» Ανακτήθηκε από URL <https://artportal.gr/prosopa/apopseis-arthra/artemisiagentileschifeminist15102020.html> Και « She is "a sort of proto-feminist heroine, the queen bee of female empowerment: the Beyoncé, if you like, of art history", Sooke added.» Ανακτήθηκε από URL <https://www.bbc.com/news/entertainment-arts-54338537> (τελευταία πρόσβαση 17/5/24)

¹⁶² Ανακτήθηκε από URL <https://www.lifo.gr/now/entertainment/brethike-pinakas-tis-artemisias-tzedileski-methema-apo-ton-biasmo-tis> (τελευταία πρόσβαση 11/5/24)

¹⁶³ Ανακτήθηκε από URL <https://www.protothema.gr/stories/article/1465301/i-istoria-tis-artemizia-tzedileski-o-viasmos-i-diki-kai-i-ekdikisi-meso-tis-tehnis/> (τελευταία πρόσβαση 12/5/2024)

¹⁶⁴ «Δεν είναι τυχαίο ότι ο πίνακας αυτός κόσμησε το εμβληματικό βιβλίο του Μπρετόν με τίτλο *Τι είναι σουρεαλισμός;*» Ανακτήθηκε από URL <https://www.fosonline.gr/plus/politismos/article/241067/rene-magkrit-viasmos-poy-den-itan-viasmos> (τελευταία πρόσβαση 17/5/24)

¹⁶⁵ «This campaign, also known as “Orange the World” campaign uses orange as the unifying colour throughout all its activities. It is a symbol of a brighter future, free from violence against women and girls». Ανακτήθηκε από URL <https://www.soroptimisteurope.org/how-will-you-orange-the-world/> (τελευταία πρόσβαση 24/5/24)

¹⁶⁶ Ανακτήθηκε από URL <https://www.dikastikoreportaz.gr/> *Βιασμός: Για κάνε το εικόνα! | ΔΙΚΑΣΤΙΚΟ ΡΕΠΟΡΤΑΖ (dikastikoreportaz.gr)* (τελευταία πρόσβαση 24/5/24)

αποτελεί ο βιασμός. Γιατί ο βιασμός δε συνδέεται αποκλειστικά με σεξουαλικά απωθημένα, αλλά κυρίως με την επίδειξη και άσκηση εξουσίας». ¹⁶⁷

Τον Ιούνιο του 2023 η Ειρήνη Κολιδά παρουσίασε την έκθεση ζωγραφικής με τίτλο «Ζωγραφίζοντας τις πληγές». Η έκθεση περιελάμβανε 31 έργα, φωτογραφίες των οποίων η Κολιδά είχε ήδη δημοσιεύσει στο προσωπικό της προφίλ στο Instagram εξηγώντας τους λόγους για τους οποίους δημιούργησε τα έργα. Αρκετά δημοσιογραφικά sites αναδημοσίευσαν την ανάρτησή της. Σκοπός της ήταν, έγραφε, να στείλει ένα μήνυμα ενδυνάμωσης κι όμως, τα ΜΜΕ την παρουσίασαν ως «μία πολύ τρυφερή μανούλα» της οποίας «ο γιος της αποτελεί την απόλυτη προτεραιότητά της». ¹⁶⁸ Επιπλέον, υπενθύμισαν το γεγονός ότι είναι αναγνωρίσιμη και δημοφιλής στο τηλεοπτικό κοινό από τη συμμετοχή της σε τηλεοπτικό παιχνίδι. ¹⁶⁹

¹⁶⁷ Στο ίδιο.

¹⁶⁸ Ανακτήθηκε από URL [Ειρήνη Κολιδά: «Ζωγραφίζοντας τις πληγές», μια έκθεση για τη βία κατά των γυναικών | in.gr](#) (τελευταία πρόσβαση 11/5/24)

¹⁶⁹ «Η Ειρήνη Κολιδά αγαπήθηκε ιδιαίτερα από το κοινό μέσα από τη συμμετοχή της στο Survivor 2017. [...] Η Ειρήνη Κολιδά είναι μια γυναίκα αισιόδοξη, αυθόρμητη και γεμάτη τρέλα για τη ζωή. Είναι όμως και μια γυναίκα με ευαισθησίες και με τεράστια ψυχή και ενδιαφέρεται για όσα συμβαίνουν στη κοινωνία μας. Για τον λόγο αυτό και η έκθεση ζωγραφική της αφορά τις γυναίκες!». Ανακτήθηκε από URL <https://www.govastileto.gr/lifestyle/eirini-kolida-i-ekthesi-zografikis-me-th/> (τελευταία πρόσβαση 16/5/24)

Κεφάλαιο 3^ο

Η θέαση των βιασμών ως όπλο πολέμου

Στην αρχή του δοκιμίου του ο Benjamin διαπιστώνει ότι « η τέχνη της αφήγησης οδεύει προς το τέλος της», θεωρώντας ως μία από τις αιτίες του φαινομένου αυτού την πτώση της αξίας της εμπειρίας διευκρινίζοντας πως «Με τον (Α΄) Παγκόσμιο Πόλεμο άρχισε να γίνεται φανερό ένα περιστατικό, το οποίο έκτοτε δεν σταμάτησε. Δεν παρατήρησε κανείς ότι με το τέλος του πολέμου οι άνθρωποι έρχονταν από τα πεδία των μαχών βουβοί; Όχι πλουσιότεροι- αλλά πτωχότεροι σε εμπειρία που μπορεί να κοινοποιηθεί; Αυτό που έχει χυθεί μετά από δέκα χρόνια στην πλημμυρίδα των βιβλίων για τον πόλεμο ήταν κάτι εντελώς διαφορετικό από την εμπειρία που περνά από στόμα σε στόμα.»¹⁷⁰

Πώς αντιμετωπίζονται όμως οι γυναίκες που βιώνουν τον βιασμό τους γνωρίζοντας πως αυτός χρησιμοποιείται ως όπλο πολέμου ή/και γενοκτονίας;

3.1. Διεθνές δίκαιο

Ο βιασμός ορίζεται ως έγκλημα πολέμου στο Καταστατικό της Ρώμης του 1998 με το οποίο ιδρύθηκε το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο (ΔΠΔ) . Το 2016 το ΔΠΔ για πρώτη φορά εξέδωσε καταδικαστική απόφαση εις βάρος στρατιωτικού διοικητή από το Κογκό στην οποία αναγνωρίστηκε ο βιασμός ως έγκλημα πολέμου.¹⁷¹ Όμως, σύμφωνα με τον ιστορικό και διευθυντή ερευνών στο CNRS « η απαγόρευση αυτή, θεσπίστηκε με στόχο τη διατήρηση της πειθαρχίας μεταξύ των στρατιωτών και όχι την προστασία των γυναικών»¹⁷².

3.2. Ο πόλεμος στην Ουκρανία

Η εισβολή των Ρώσων στην Ουκρανία τον Φεβρουάριο του 2022 συνιστά ουσιαστικά την κορύφωση της διαμάχης μεταξύ των δύο χωρών σε ευρωπαϊκό έδαφος από το 2014. Η ρωσική εισβολή συνοδεύτηκε από καταγγελίες για στρατιωτική τακτική βιασμών και εθνοκαθάρσεων καθώς και για ανθρωποποίηση των θυμάτων των βιασμών. Τον Μάρτιο του 2022 δημοσιοποιήθηκε η περίπτωση της Νατάλια που μίλησε στους *Times* καταγγέλλοντας την αγωνία που ακολουθούσε τους βιασμούς. «”Σε κάθε διάλειμμα ανάμεσα στην απαγόρευση κυκλοφορίας και τον βομβαρδισμό, αναζητούσα το “χάπι της επόμενης ημέρας”, αντί για ένα βασικό εξοπλισμό πρώτων βοηθειών. Η μητέρα μου προσπάθησε να με

¹⁷⁰Benjamin, Walter, (1999), *Δοκίμια φιλοσοφίας της γλώσσας*, μτφρ. Φ. Τερζάκης, εκδ. Νήσος, σελ. 95-96

¹⁷¹Ανακτήθηκε από URL <https://www.theguardian.com/world/2016/mar/21/icc-finds-ex-congolese-vice-president-jean-pierre-bemba-guilty-of-war-crimes> (τελευταία πρόσβαση 2/6/24)

¹⁷²Ανακτήθηκε από URL <https://www.lifo.gr/now/world/i-sexoyaliki-bia-enantion-gynaikon-se-kairo-polemoy-apagoreyetai-alla-spanios-timoreitai> (τελευταία πρόσβαση 2/6/24)

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

καθησυχάσει: “Δεν είναι τέτοιος πόλεμος, αυτοί δεν υπάρχουν πλέον, είναι από τις παλιές ταινίες”, μου είπε. Είμαι φεμινίστρια οχτώ χρόνια και έκλαιγα σιωπηλή, γιατί όλοι οι πόλεμοι είναι έτσι”, δήλωσε.¹⁷³ Επιπλέον, καταγράφηκε από τα ΜΜΕ τόσο η άποψη της Γερμανίδας κοινωνιολόγου Μαρία Μις που υποστήριξε πως «όποιος κατέχει τις γυναίκες μιας περιοχής, κατέχει αυτή την περιοχή», όσο και το γεγονός ότι οι φεμινίστριες στη Ρωσία δήλωσαν με Μανιφέστο πως αντιτάσσονται «“στον πόλεμο, στην πατριαρχία, στον αυταρχισμό και τον μιλιταρισμό”»,[...] καλώντας τις γυναίκες της Ρωσίας και του κόσμου να αγωνιστούν «κατά του πολέμου που διεξάγει ο Πούτιν και η κυβέρνησή του».¹⁷⁴ Τέλος, οι Ρωσίδες φεμινίστριες κατήγγειλαν συλλήψεις στο πλαίσιο εκφοβισμού τους, όπως και την πρακτική «να ζωγραφίζουν το γράμμα Z -σύμβολο των υπέρμαχων του πολέμου- στην πόρτα των σπιτιών όσων αντιτίθενται σ’ αυτόν, ώστε να γίνονται στόχος».¹⁷⁵

Τον Απρίλιο του ίδιου χρόνου τα ΜΜΕ αναφέρθηκαν στο γεγονός ότι οι Ουκρανές προσπαθούσαν να προστατευτούν και από τους δικούς τους στρατιώτες, αφού «στην Βινίτσια, μια πόλη στα δυτικά της χώρας, μια δασκάλα κατήγγειλε στην αστυνομία ότι μέλος των ενόπλων δυνάμεων της περιοχής την έσυρε σε σχολική βιβλιοθήκη και προσπάθεια να την βιάσει. Ο άνδρας συνελήφθη.»¹⁷⁶

Τον Οκτώβριο του 2022, δημοσιοποιήθηκε από τα ΜΜΕ η καταγγελία της ειδικής εκπροσώπου του ΟΗΕ Pramila Patten, σύμφωνα με την οποία ο βιασμός χρησιμοποιείται ως πολεμικό όπλο στην Ουκρανία. Η Patten τόνισε αφενός πως πρόκειται για στρατιωτική τακτική και αφετέρου ότι στοχεύει στην απανθρωποποίηση των θυμάτων.¹⁷⁷ Έμφαση από τα ΜΜΕ δόθηκε στο γεγονός πως οι πρώτες περιπτώσεις σεξουαλικής βίας εμφανίστηκαν μόλις «τρεις ημέρες μετά την έναρξη της εισβολής στην Ουκρανία» και ότι, ενώ σύμφωνα με τον ΟΗΕ καταγράφηκαν πάνω από εκατό βιασμών, υπάρχει πάντα ο φόβος για αντίποινα

¹⁷³ Ανακτήθηκε από URL https://www.efsyn.gr/themata/gynaiques-toy-kosmoy/337933_oykrania-ereyna-gia-biasmoys/rosia-gynaiques-poy-den-foboyntai (τελευταία πρόσβαση 2/6/24)

¹⁷⁴ Στο ίδιο.

¹⁷⁵ Στο ίδιο.

¹⁷⁶ Ανακτήθηκε από URL <https://www.lifo.gr/now/world/oloi-oi-polemoi-einai-etsi-o-biasmos-hrisimopoitaisan-oplo-stin-oykrania?page=2> (τελευταία πρόσβαση 2/6/24)

¹⁷⁷ «“Όταν γυναίκες και κορίτσια κρατούνται επί μέρες και βιάζονται, όταν αρχίζετε να βιάζετε μικρά αγόρια και άνδρες, όταν βλέπει κάποιος μιας σειρά περιπτώσεων ακρωτηριασμών γεννητικών οργάνων, όταν ακούτε μαρτυρίες γυναικών που μιλούν για Ρώσους στρατιώτες που έχουν εφοδιαστεί με βιάγκρα, είναι σαφώς μια στρατιωτική στρατηγική. Και όταν τα θύματα αναφέρουν τι ειπώθηκε στη διάρκεια των βιασμών, είναι σαφές πως αυτή είναι μια εσκεμμένη τακτική προκειμένου να απανθρωποποιηθούν τα θύματα”» Ανακτήθηκε από URL [Εκπρόσωπος του ΟΗΕ: «Εσκεμμένη τακτική» των Ρώσων οι βιασμοί στην Ουκρανία | Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ \(kathimerini.gr\)](https://www.kathimerini.gr/1787447/Εκπρόσωπος-του-ΟΗΕ-«Εσκεμμένη-τακτική»-των-Ρώσων-οι-βιασμοί-στην-Ουκρανία) (τελευταία πρόσβαση 2/6/24)

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

και για στιγματισμό των γυναικών.¹⁷⁸ Τέλος, αξιοσημείωτο είναι, πως σύμφωνα με την ειδικό του ΟΗΕ «Τα θύματα είναι κυρίως γυναίκες και κορίτσια, αλλά και αγόρια και άνδρες,[...] οι ηλικίες των θυμάτων σεξουαλικής βίας είναι από τεσσάρων έως 82 ετών» και πως «ο πόλεμος στην Ουκρανία αποτέλεσε το έναυσμα για μια διεθνή «συνειδητοποίηση». Το γεγονός πως αυτός ο πόλεμος συμβαίνει «στην καρδιά της Ευρώπης» θεωρήθηκε ως πιθανή απάντηση αυτής της συνειδητοποίησης.¹⁷⁹

Στις 25 Νοεμβρίου του 2022 στο πλαίσιο της Διεθνούς Ημέρας για την Εξάλειψη της Βίας κατά των Γυναικών τα ΜΜΕ χρησιμοποίησαν συγκινησιακή γλώσσα και τόνισαν στις σελίδες τους την πρόθεση της Ρωσίας να χρησιμοποιήσει τον βιασμό ως πολεμικό όπλο. Έτσι, έκαναν λόγο για την «ανείπωτη φρίκη» που προκαλούν οι πληροφορίες που φτάνουν από την Ουκρανία, αφού σύμφωνα με τις καταγγελίες του Βρετανού ποινικού δικηγόρου «Wayne Jordash, ο οποίος συμμετέχει στις έρευνες εγκλημάτων πολέμου στο Κίεβο, [...] τα ρωσικά στρατεύματα **“ενθαρρύνονται και διατάσσονται”** από τους διοικητές τους να βιάζουν γυναίκες στις **κατεχόμενες πόλεις της Ουκρανίας**, από την αρχή του πολέμου.[...] Ακόμα περισσότερες αποδείξεις ότι ο **βιασμός χρησιμοποιείται από τους Ρώσους στρατιώτες ως όπλο πολέμου**, από την έναρξή του τον περασμένο Μάρτιο είναι η «συστηματική» φύση της σεξουαλικής βίας».¹⁸⁰ Και άλλα ΜΜΕ αναπαρήγαγαν τις ειδήσεις ακριβώς όπως δημοσιεύτηκαν στον βρετανικό τύπο, σύμφωνα με τον οποίο οι Ρώσοι διοικητές «διατάζουν τις γυναίκες στην Ουκρανία να κρεμάσουν λευκά πανιά έξω από τα σπίτια τους, ώστε οι στρατιώτες τους να ξέρουν ποιες να βιάσουν!» ενώ, όπως κατήγγειλε ο Βρετανός δικηγόρος W. Jordash «οι Ρώσοι διοικητές ενθαρρύνουν και διατάζουν τα στρατεύματα να βιάζουν γυναίκες στις κατεχόμενες από τη Ρωσία πόλεις. [...] Οι Ρώσοι στρατιώτες χρησιμοποιούν τον βιασμό ως όπλο πολέμου και την αναγκαστική εγκυμοσύνη ως εθνοκάθαρση και πρόκληση ψυχολογικού τραύματος σε μια ολόκληρη γενιά ανθρώπων».¹⁸¹ Ενδιαφέρον, επίσης, είναι ότι την ίδια ημέρα (25/11/2022) το άρθρο που δημοσιεύτηκε στη *Liberal* επιχειρούσε να δείξει μια συνέχεια στο ζήτημα των βιασμών σε περιόδους πολέμου. Αρχικά, ο μαζικός βιασμός στον πόλεμο παρουσιάστηκε ως κάτι που «έρχεται από την αυγή του ανθρώπου, από την εποχή των σπηλαίων», αποσυνδέοντας τον

¹⁷⁸Στο ίδιο.

¹⁷⁹Στο ίδιο.

¹⁸⁰(sic) Ανακτήθηκε από URL [Απόλυτη φρίκη στην Ουκρανία: Εθνοκάθαρση μέσω βιασμών κάνουν οι Ρώσοι – Βιάζουν τις γυναίκες να κρεμούν λευκά πανιά έξω από τα σπίτια τους | Έθνος \(ethnos.gr\)](#) (τελευταία πρόσβαση 1/6/24)

¹⁸¹ Ανακτήθηκε από URL [Εργαλείο πολέμου οι βιασμοί στην Ουκρανία | Liberal.gr](#) (τελευταία πρόσβαση 1/6/24)

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

από τις κοινωνικές και ιστορικές του προεκτάσεις.¹⁸² Στη συνέχεια, συνδέθηκε με την σεξουαλική κακοποίηση των γυναικών των Ναζί από τους σοβιετικούς στρατιώτες, οι οποίοι «με τη νοοτροπία “να αφανίσουμε δίχως έλεος τις γερμανικές θηλυκές γάτες”» βίαζαν κατά την πορεία τους στο Βερολίνο υπογραμμίζοντας πως αν και «επισήμως το θέμα δεν έχει συζητηθεί, και τα ρωσικά ΜΜΕ απορρίπτουν κάθε τέτοια κατηγορία. Ωστόσο, υπάρχει η λαϊκή μνήμη».¹⁸³ Η σύνδεση αυτή δεν έδινε μόνο πολιτικές προεκτάσεις στο ζήτημα, αλλά εστίαζε και πάλι στους θύτες και την καταγωγή τους επιχειρώντας να παρουσιάσει το θέμα του βιασμού στον πόλεμο ως πάγια τακτική του ρωσικού έθνους, αν και γινόταν αναφορά σε βιασμούς και από Αμερικανούς στρατιώτες χωρίς όμως να αφιερώνεται ο αντίστοιχος χώρος. Έπειτα, σχολιάστηκε το άγαλμα ενός Σοβιετικού στρατιώτη, που κρατά ένα μικρό κοριτσάκι και επισήμως «συμβολίζει την αυτοθυσία των Σοβιετικών στρατιωτών στον πόλεμο κατά του ναζισμού. Ωστόσο σύμφωνα με παλιότερο ρεπορτάζ του BBC, οι ντόπιοι το αποκαλούν το άγαλμα του “Αγνώστου βιαστή”»!¹⁸⁴ Η παρουσίαση του βιασμού στο συγκεκριμένο δημοσίευμα τελείωνε με την αιτιολόγηση του βιασμού ως ένα φαινόμενο που συνδέεται με τα «παμπάλαια ένστικτα (που) αναβιώνουν σκίζοντας τη φλούδα του πολιτισμού».¹⁸⁵

Τέλος, τον Ιούνιο του 2023 δημοσιοποιείται από τα ΜΜΕ πως κάποιες υποθέσεις βιασμών στην Ουκρανία που ερευνήθηκαν από την ουκρανική εισαγγελία θα εκδικαστούν στη Γερμανία. Σύμφωνα με τον Αντρέα Σούλερ από το ECCHR, το γεγονός αυτό εξηγείται αφενός, επειδή υπάρχουν κενά στη νομοθεσία της Ουκρανίας, εφόσον «εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας δεν τιμωρούνται» ενώ «το ουκρανικό δίκαιο δεν αναγνωρίζει την ευθύνη ανωτέρων», ώστε, « ”αυτό σημαίνει ότι ένας επικεφαλής δεν φέρει ευθύνη για εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας που διαπράττονται από έναν υφιστάμενο”» και αφετέρου, επειδή η Γερμανία διαθέτει αποτελεσματικούς μηχανισμούς δίωξης επισημαίνοντας το γεγονός πως ακόμα και αν οι δίκες γίνονται ερήμην των κατηγορουμένων, δεν ισχύει η παραγραφή των εγκλημάτων.¹⁸⁶

¹⁸²Στο ίδιο.

¹⁸³Στο ίδιο.

¹⁸⁴Στο ίδιο.

¹⁸⁵Στο ίδιο.

¹⁸⁶Ανακτήθηκε από URL [Βιασμοί στην Ουκρανία: Έχει λόγο η γερμανική δικαιοσύνη; | Capital](#) (τελευταία πρόσβαση 1/6/24)

Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.

3.3. Ο πόλεμος στη Γάζα

3.3.1. Βιασμοί από Χαμάς

Στις 7 Οκτωβρίου 2023 η παλαιστινιακή ισλαμιστική οργάνωση Χαμάς επιτέθηκε εναντίον του Ισραήλ. Άμεσα υπήρξαν καταγγελίες από την πλευρά του Ισραήλ για βιασμούς και σεξουαλικές κακοποιήσεις γυναικών και παιδιών από τους Παλαιστίνιους τρομοκράτες, οι οποίες δημοσιοποιήθηκαν από τα ΜΜΕ.

Την ημέρα της επίθεσης επιβεβαιώνεται ξανά η σχέση του ηλεκτρονικού τύπου με τα ΜΚΔ μέσα από αναφορές όπως: «Οπτικό υλικό που έχει αναρτηθεί στα social media δείχνει γυναίκες σε άθλια κατάσταση, με πολλούς να εκτιμούν ότι έχουν βιαστεί και ξυλοκοπηθεί, ενώ στη συνέχεια διασύρονται στους δρόμους», αλλά και από τον τίτλο «Πόλεμος Ισραήλ-Χαμάς: Βιασμοί, απαγωγές και αιχμάλωτοι - Σοκάρουν τα βίντεο από τα social media» με τον οποίο η *Lifo* προβάλλει την είδηση.¹⁸⁷ Οι ειδήσεις για τους βιασμούς γυναικών από τους Παλαιστίνιους τρομοκράτες σχολιάζονται με αναφορές στα σχετικά βίντεο που κυκλοφορούν στο Διαδίκτυο και την επισήμανση πώς «Το υλικό που κυκλοφορεί στα social media από τη Γάζα είναι πέρα από κάθε ανθρώπινη ανοχή και αντοχή».¹⁸⁸

Τον Νοέμβριο του 2023 τα ΜΜΕ αναφέρθηκαν και πάλι στο γεγονός της βιντεοσκόπησης των βιασμών. Δημοσιοποίησαν ότι σύμφωνα με τις ισραηλινές αρχές πολλοί βιασμοί «γνωστοποιήθηκαν από τους ίδιους τους δράστες, που πανηγύριζαν για τις πράξεις τους στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, ενώ άλλα στοιχεία προέρχονται από αστυνομική έρευνα και μάρτυρες».¹⁸⁹ Χρησιμοποίησαν λέξεις όπως: «φρικιαστικές», «ανατριχιαστικές μαρτυρίες», «κτηνώδες απεχθές έγκλημα» για να δώσουν λεπτομερείς περιγραφές της κατάστασης των γυναικών που γλίτωσαν τη δολοφονία, τονίζοντας πως «σε όλα τα περιστατικά βιασμού που αναφέρθηκαν τα θύματα δεν βιάστηκαν και ταπεινώθηκαν μόνο, μα επίσης δολοφονήθηκαν ώστε να μην είναι σε θέση να αφηγηθούν τι τους συνέβη».¹⁹⁰

Τον Δεκέμβριο του 2023, τα ΜΜΕ προέβαλαν την είδηση του BBC σύμφωνα με την οποία το βρετανικό μέσο κατείχε «οπτικοακουστικό υλικό που αποδεικνύει βιασμούς, σεξουαλική βία και ακρωτηριασμό γυναικών κατά τη διάρκεια της επίθεσης της Χαμάς στο νότιο Ισραήλ στις 7 Οκτωβρίου» και το γεγονός πως «η αστυνομία έδειξε κεκλεισμένων των θυρών σε δημοσιογράφους μαρτυρία μιας γυναίκας που βρισκόταν στον χώρο του φεστιβάλ Nona κατά τη διάρκεια της επίθεσης. Περιγράφει ότι είδε μαχητές της Χαμάς να προχωρούν σε ομαδικό βιασμό γυναίκας, πριν τη σκοτώσουν».¹⁹¹ Αξιοσημείωτο είναι ότι οι αναγνώστες

¹⁸⁷ Ανακτήθηκε από URL [Πόλεμος Ισραήλ-Χαμάς: Βιασμοί, απαγωγές και αιχμάλωτοι - Σοκάρουν τα βίντεο από τα social media | LiFO](#) (τελευταία πρόσβαση 2/6/24)

¹⁸⁸ Στο ίδιο.

¹⁸⁹ Ανακτήθηκε από URL [Φρικιαστικές μαρτυρίες για βιασμούς Ισραηλινών από μέλη της Χαμάς | HuffPost Greece ΔΙΕΘΝΕΣ \(huffingtonpost.gr\)](#) (τελευταία πρόσβαση 2/6/24)

¹⁹⁰ Καταγράφεται πως «πολλές νεαρές γυναίκες έφτασαν με ματωμένα, σκισμένα κουρέλια, ή μόνο με εσώρουχα. Και τα εσώρουχά τους ήταν συχνά πολύ ματωμένα. Ο επικεφαλής της ομάδας μας είδε πολλές γυναίκες στρατιώτες που είχαν πυροβοληθεί στον καβάλο και στις ευαίσθητες περιοχές τους». Στο ίδιο.

¹⁹¹ Ανακτήθηκε από URL [BBC: Αποδείξεις για βιασμούς και ακρωτηριασμούς γυναικών από τη Χαμάς | Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ \(kathimerini.gr\)](#) (τελευταία πρόσβαση 2/6/24)

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

ενημερώθηκαν από τα άρθρα για την σκληρότητα των περιγραφών που δημοσιεύθηκαν στο BBC, οι οποίες δημοσιεύθηκαν μεταφρασμένες.¹⁹² Επιπροσθέτως, ο βιασμός και εδώ συνδέθηκε με γενοκτονία των Ισραηλινών.¹⁹³

3.3.2. Βιασμοί Ισραηλινών γυναικών από τον Ισραηλινό στρατό

Την ίδια περίοδο, μια διαφορετική οπτική δίνεται από άρθρο σύμφωνα με το οποίο «Τη στιγμή που ο ΟΗΕ εξετάζει τυχόν σεξουαλικά εγκλήματα από πλευράς Χαμάς, χιλιάδες Ισραηλινές ζούνε τους εφιάλτες τους στον «ηθικό» Ισραηλινό Στρατό».¹⁹⁴ Το άρθρο αναφέρεται σε δηλώσεις της Γερμανίδας φιλοσόφου Julia Chris, σύμφωνα με τις οποίες, «μια Ισραηλινή γυναίκα για τη Χαμάς, είναι ένα αντικείμενο που πρέπει να καταστραφεί», αλλά και στις καταγγελίες των Ισραηλινών γυναικών, που υπηρετούν στον στρατό, στις οποίες, σύμφωνα με την «έκθεση του Στρατού του 2021 για το 2020, σημειωνόταν μέση ετήσια αύξηση 11% στις αναφορές για σεξουαλική κακοποίηση στο στράτευμα, ενώ το 2020 ήταν διπλάσια, 24%. Παρόμοια άνοδος παρατηρήθηκε το 2018, η οποία αποδόθηκε στην καμπάνια #MeToo στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.»¹⁹⁵

Τον Μάρτιο του 2024 τα ΜΜΕ δημοσιοποίησαν την καταγγελία του Ισραήλ σύμφωνα με την οποία «Ο επικεφαλής της ισραηλινής διπλωματίας Ισραέλ Κατς ανακοίνωσε την ανάκληση του πρεσβευτή Ερντάν για διαβουλεύσεις, κατηγορώντας τον ΟΗΕ για προσπάθεια αποσιώπησης της έκθεσης» σχετικά με τους βιασμούς.¹⁹⁶

3.3.3. Βιασμοί Παλαιστινίων γυναικών από Ισραηλινούς

Σε άρθρο τον Νοέμβριο του 2023 γίνεται σύνδεση μεταξύ των βιασμών «στο Ισραήλ, την Ουκρανία και σε άλλες εμπόλεμες ζώνες» και δημοσιοποιείται η δήλωση του προέδρου της Γυναικολογίας Χωρίς Σύνορα Ρισάρ Ματίς πως «Ο βιασμός γυναικών ως μέσο επίθεσης αποσταθεροποιεί ολόκληρο τον κοινωνικό ιστό, καταστρέφει μια κοινότητα» και πως «τα παιδιά που γεννήθηκαν από αυτούς τους βιασμούς αντιπροσωπεύουν επίσης ένα πρόβλημα ανισορροπίας για την κοινωνία».¹⁹⁷ Στο άρθρο καταγράφεται και η δήλωση του ιστορικού και διευθυντή ερευνών στο CNRS Φαμπρίς Βιρζιλί ότι «ο βιασμός σε περιόδους πολέμου έχει απαγορευτεί εδώ και αιώνες, αλλά οι στρατοί δεν επιβάλλουν απαραίτητα αυτήν την

¹⁹² Ανακτήθηκε από URL [BBC - Ισραήλ: Μαρτυρίες βιασμών γυναικών από τη Χαμάς | Athens Voice](#) (τελευταία πρόσβαση 2/6/24)

¹⁹³ «Η πολιτική επιτροπή με επικεφαλής τον Δρ Λεβί, [...] ζητά τη διεθνή αναγνώριση ότι αυτό που συνέβη στις 7 Οκτωβρίου ήταν συστηματική κακοποίηση, που συνιστούσε Εγκλήματα κατά της Ανθρωπότητας. [...] “Οπότε δεν ήταν τυχαίο, δεν ήταν τυχαίο. Ήρθαν με σαφή εντολή. Ήταν βιασμός ως γενοκτονία”» Ανακτήθηκε από URL [BBC - Ισραήλ: Μαρτυρίες βιασμών γυναικών από τη Χαμάς | Athens Voice](#) (τελευταία πρόσβαση 3/6/24)

¹⁹⁴ Ανακτήθηκε από URL [Τα μόρια των «ηθικών» Ισραηλινών στρατιωτών και τα σεξουαλικά εγκλήματα της Χαμάς - TA NEA \(tanea.gr\)](#) (τελευταία πρόσβαση 2/6/24)

¹⁹⁵ «Οι Ισραηλινές Αμυντικές Δυνάμεις είχαν προχωρήσει το 2016 στον αδιανόητο διορισμό του συνταγματάρχη Eyal Karim στη θέση του αρχιραβίνου των Ενόπλων Δυνάμεων» ο οποίος «είχε απαντήσει σχετικά με τον βιασμό στη διάρκεια του πολέμου, ότι προς όφελος της διατήρησης του ηθικού των πολεμιστών και της φυσικής κατάστασης κατά τη διάρκεια των ένοπλων συγκρούσεων, επιτρεπόταν “να ικανοποιηθεί η κακή τάση πηγαίνοντας με εβραίες παρά τη θέλησή τους”». (Η υπογράμμιση δική μας) Στο ίδιο.

¹⁹⁶ Ανακτήθηκε από URL [Έκθεση ΟΗΕ: «Βάσιμες ενδείξεις» σεξουαλικής βίας εναντίον των Ισραηλινών ομήρων της Χαμάς | Euronews](#) (τελευταία πρόσβαση 2/6/24)

¹⁹⁷ Ανακτήθηκε από URL [Πόλεμος: Στρατιωτική «τακτική» οι βιασμοί γυναικών | in.gr](#) (τελευταία πρόσβαση 2/6/24)

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

απαγόρευση”», η οποία «θεσπίστηκε με στόχο τη διατήρηση της πειθαρχίας μεταξύ των στρατιωτών και όχι την προστασία των γυναικών».¹⁹⁸

Τέλος, τον Φεβρουάριο του 2024, τα ΜΜΕ κατέγραψαν ως «σοκαριστική» τη δημόσια δήλωση του ΟΗΕ σύμφωνα με την οποία: «Σοκ προκάλεσε η ανακοίνωση των Ειδικών ανταποκριτών του ΟΗΕ, [...]οι Ισραηλινοί αποδεδειγμένα βίασαν δύο παλαιστίνιες κρατούμενες ενώ πολλές άλλες τις

απειλήσαν με βιασμό και σεξουαλική βία».¹⁹⁹ Δύο σημεία αξίζει να σχολιαστούν στην παραπάνω είδηση. Το άρθρο συνοδευόταν από το σχετικό post στα ΜΚΔ με τη δυνατότητα επίσκεψης από τον αναγνώστη και πως υπήρχαν οι φωτογραφίες Παλαιστίνιων γυναικών που «στιγματίζονται» μέσα από αυτό. Επιπλέον, γινόταν κριτική στην πολιτική των ΗΠΑ «Σε αυτό το κλίμα παγκόσμιας κατακραυγής των σιωνιστικών εγκλημάτων αλγεινή ήταν η εντύπωση που προκάλεσε το αμερικανικό βέτο», συμπεριλαμβάνοντας και τους βιασμούς μέσα στα εγκλήματα.²⁰⁰

3.3.4. 2022: «100 χρόνια από τη Μικρασιατική Καταστροφή»

Το 2022 στο πλαίσιο των 100 χρόνων από την μικρασιατική καταστροφή τα ΜΜΕ ασχολήθηκαν κυρίως με την ανάδειξη των εκδηλώσεων μνήμης και τιμής. Η ενασχόληση με το ζήτημα της «κατασκευασμένης λήθης» δεν ενέτασσε την αναφορά σε βιασμούς γυναικών και από τους δύο στρατούς. Ο σχολιασμός περιορίστηκε στο ζήτημα της Γενοκτονίας «της εθνικής εκκαθάρισης που συνέβη κατά των Ελλήνων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας από τους εθνικιστές.» και επικεντρώθηκε στην αντίδραση των προσφυγικών συλλόγων με αφορμή που «δόθηκε από ένα βιβλίο Ιστορίας που προοριζόταν για τη ΣΤ’ Δημοτικού και δεν λάμβανε υπόψη την ιστορία του ελληνισμού της Ανατολής, ενώ υποβάθμιζε τα σημαντικά γεγονότα».²⁰¹ Συνεπώς, είναι ενδιαφέρον πως το θέμα των βιασμών εξακολουθεί να μην χαρακτηρίζεται ως σημαντικό γεγονός από ένα μεγάλο μέρος της ελληνικής κοινωνίας.

Σύμφωνα με την κυρίαρχη αφήγηση στην ελληνική πραγματικότητα ο βιασμός εντάσσεται στον μύθο πως τέτοιες ανήθικες πρακτικές εφαρμόζονται μόνο από τους εχθρούς Τούρκους, συνιστούν αποτέλεσμα της αυστηρής ζωής των στρατιωτών και συνδέονται με τη

¹⁹⁸Στο ίδιο.

¹⁹⁹Ανακτήθηκε από URL [Ο ΟΗΕ καταγγέλει βιασμούς Παλαιστίνιων από Ισραηλινούς-Λ.Βατικιώτης - Militaire.gr](https://www.ohh.gr/2024/02/06/ohh-2024-02-06-01/) (τελευταία πρόσβαση 2/6/24)

²⁰⁰Στο ίδιο.

²⁰¹Ανακτήθηκε από URL <https://tvxs.gr/istoria/ksanadiabazontas-ti-mikrasiatiki-katastrofi/> Αντιθέτως διαβάζουμε ότι: «Πολλαπλά ενδιαφέροντα αποδεικνύεται εδώ η ανακάλυψη ενός σκωπτικού τραγουδιού, με το οποίο κάποιες ελληνορθόδοξες αγρεργάτριες των μικρασιατικών παραλίων κορόιδευαν τις μουσουλμάνες ομόλογές τους πριν από την καταστροφή: «*Ξύπνα βρε Μουσταφά Κεμάλ και κοίτα με το κιάλι, να δεις τα χανουμάκια σου που τα 'χουν οι φαντάροι*». Ενδιαφέρουσα, όχι μόνο επειδή αποκαλύπτει πως η εθνοθηρησκευτική αντιπαλότητα μπορεί να οδηγήσει σε θετική νοηματοδότηση της σεξουαλικής βίας ακόμη κι από μερίδα του γυναικείου πληθυσμού, αλλά και λόγω του εντοπισμού της συγκεκριμένης πληροφορίας στο αρχείο προφορικής ιστορίας του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών: μολονότι αποσπάσματα της ίδιας μαρτυρίας έχουν δημοσιευθεί από το 1980 στη γνωστή συλλογή του ΚΜΣ («Εξοδος», τ.Α', σ.63-65), το επίμαχο τμήμα κρίθηκε τότε εθνικά επιβεβλημένο ν' απαλειφθεί.» Ανακτήθηκε από URL https://www.efsyn.gr/themata/kryfa-hartia/351544_pragmatiko-prosopo-enos-apothimenoy-polemoy (τελευταία πρόσβαση 3/6/24)

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

σεξουαλική ταυτότητα του άνδρα. Η εικόνα που προβλήθηκε στην αρθρογραφία παρουσίαζε την Ελληνίδα γυναίκα ως πηγή της ζωής του έθνους. Συνεπώς, κάθε βιασμός ή δολοφονία γυναίκας στερούσε από τον Ελληνισμό τη βιολογική του συνέχεια. Έτσι, τα σχετικά άρθρα εστίαζαν κυρίως στην «Ημέρα Εθνικής Μνήμης της Γενοκτονίας των Ελλήνων της Μικράς Ασίας από το Τουρκικό Κράτος».²⁰² Επιπλέον, το γεγονός παρουσιάστηκε ως κορύφωση «της θανάσιμης πολιτισμικής σύγκρουσης που άρχισε με τη μάχη του Ματζικέρτ πριν από 950 χρόνια», πολιτισμών από τους οποίους «απουσιάζουν» οι γυναίκες και τα όσα υπέφεραν.²⁰³

Υπήρχαν άρθρα στα οποία προβλήθηκε μια άλλη οπτική, η οποία συνήθως παραμένει αφανής. Έτσι, αντί να επικεντρωθούν στο ιστορικο-πολιτικό πλαίσιο της περιόδου ή στη διαχρονικότητα της προσφυγικής μνήμης που αντιμετωπίζεται ως συλλογικό τραύμα, έδωσαν χώρο στον βιασμό των γυναικών ανεξάρτητα από την εθνικότητά τους. Για παράδειγμα, στο πλαίσιο της παρουσίασης του βιβλίου «Έλληνες στρατιώτες και μικρασιατική εκστρατεία. Πτυχές μιας οδυνηρής εμπειρίας» έγινε λόγος για τους βιασμούς που διαπράττονταν από Έλληνες στρατιώτες, για τη «θετική νοηματοδότηση της σεξουαλικής βίας» από μερίδα του γυναικείου πληθυσμού και για την απουσία αυτής της οπτικής από την κυρίαρχη αφήγηση.²⁰⁴ Τέλος, ενδιαφέρον είναι πως και η ταινία «Σμύρνη μου αγαπημένη» περιελάμβανε σκηνή βιασμού, η οποία δεν σχολιάστηκε από τα ΜΜΕ, όπως ήδη αναφέραμε.²⁰⁵

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο βιασμός των γυναικών ως έμφυλη βία συνιστά ένα καθημερινό, παγκόσμιο φαινόμενο. Τα ΜΜΕ και οι τόποι κοινωνικής δικτύωσης δομούν την πραγματικότητα και σταθεροποιούν τις κυρίαρχες ιδεολογίες και στην Ελλάδα παρά τις όποιες μικρές αλλαγές που παρατηρούνται. Η άκριτη αναπαραγωγή των στοιχείων που δίνονται από τους θεσμικούς φορείς (Αστυνομία, Κυβέρνηση κλπ.) σε συνδυασμό με την απουσία της μαρτυρίας των ίδιων των γυναικών που βρίσκονται στην ελληνική επικράτεια, καθώς και ακτιβιστικών ομάδων, ΜΚΟ, δημιουργεί μια πλασματική εικόνα της πραγματικότητας. Η όποια κριτική στέφεται κατά των Αρχών (Αστυνομία, Δικαστικές Αρχές, Κυβέρνηση) έχει συνήθως πολιτικό υπόβαθρο, όπως φαίνεται από τις υποθέσεις που εξετάστηκαν.

²⁰² Στο ίδιο.

²⁰³ Ανακτήθηκε από URL [100 χρόνια από τη Μικρασιατική Καταστροφή και η προβληματική μας εθνική Μνήμη - CNN.gr](https://www.cnn.gr) (τελευταία πρόσβαση 3/6/24)

²⁰⁴ «Πολλαπλά ενδιαφέρουσα αποδεικνύεται εδώ η ανακάλυψη ενός σκωπτικού τραγουδιού, με το οποίο κάποιες ελληνορθόδοξες αγρεργάτριες των μικρασιατικών παραλίων κορόιδευαν τις μουσουλμάνες ομόλογές τους πριν από την καταστροφή: «*Ξύπνα βρε Μουσταφά Κεμάλ και κοίτα με το κιάλι, να δεις τα χανουμάκια σου που τα 'χουν οι φαντάροι*». Ενδιαφέρουσα, όχι μόνο επειδή αποκαλύπτει πως η εθνοθηρσκευτική αντιπαλότητα μπορεί να οδηγήσει σε θετική νοηματοδότηση της σεξουαλικής βίας ακόμη κι από μερίδα του γυναικείου πληθυσμού, αλλά και λόγω του εντοπισμού της συγκεκριμένης πληροφορίας στο αρχείο προφορικής ιστορίας του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών: μολονότι αποσπάσματα της ίδιας μαρτυρίας έχουν δημοσιευθεί από το 1980 στη γνωστή συλλογή του ΚΜΣ («Εξοδος», τ.Α', σ.63-65), το επίμαχο τμήμα κρίθηκε τότε εθνικά επιβεβλημένο ν' απαλειφθεί.» Ανακτήθηκε από URL https://www.efsyn.gr/themata/kryfa-hartia/351544_pragmatiko-prosoponos-apothimenoy-polemoy

²⁰⁵ Βλ. υποσημείωση 158

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

Το νομικό πλαίσιο της Ελλάδας παρουσιάζεται με θετικό πρόσημο, υποκρύπτοντας όλες τις άλλες παραμέτρους που διαμορφώνουν το περιβάλλον μέσα στο οποίο μια υπόθεση εμφανίζεται στον δημόσιο χώρο και είναι δυνατόν στη συνέχεια να φτάσει στις δικαστικές αίθουσες. Έτσι, για παράδειγμα τόσο στην περίπτωση της 12χρονης όσο και στην υπόθεση της Γεωργίας στη Θεσσαλονίκη, όπου οι δράστες είναι επιφανείς πολίτες, τα ΜΜΕ έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στη χειραγώγηση της κοινής γνώμης, όπως δείξαμε παραπάνω. Λαμβάνοντας ως παράδειγμα τη διαχείριση της ζώης και του έργου της ζωγράφου Artemisia γεγονός παραμένει ότι τόσο οι ομοιότητες με τη σύγχρονη κοινωνική πραγματικότητα, όσο και η σωματική και ψυχική κακοποίηση της γυναίκας κατά τη διάρκεια της δίκης τότε και τώρα, η ατιμωρησία του δράστη, καθώς και η απαραίτητη δύναμη που η κοινωνία απαιτεί να έχει μια γυναίκα για να καταγγείλει τον βιασμό της στο πέραςμα των αιώνων παρέμειναν ασχολίαστα. Στον 21^ο αι. το έργο της εργαλειοποιείται στον βωμό της οικονομίας της αγοράς και της πολιτικής ορθότητας. Η είδηση για την παρουσίαση της έκθεσης συνιστά καλλιτεχνικό γεγονός στον βαθμό που η ζωγράφος αποτελεί εξαίρεση στον κανόνα. Σε έναν κανόνα που ακολουθείται διϊστορικά, σύμφωνα με τον οποίο οι γυναίκες δεν καταφέρνουν να ξεφύγουν από το πεπρωμένο τους, δηλαδή τις κοινωνικές συνθήκες που διαμορφώνουν το πλαίσιο του βιασμού τους. Είναι χαρακτηριστικό ότι η αποκατάσταση με γάμο επενεργεί διορθωτικά μέχρι και τον προηγούμενο αιώνα και πως το ανεκτέλεστο της ποινής φθάνει στις μέρες μας. Τέλος, το ζήτημα της ηθικής αποκατάστασης της γυναίκας παραμένει ως επίδικο. Η γυναίκα οφείλει να αποδείξει τον βιασμό της ενώπιον του δικαστηρίου και της κοινωνίας, ώστε να αποκατασταθεί ηθικά. Το στίγμα βαρύνει εκείνη. Ο όρος «βιασμένη» συνιστά την ταυτότητά της και αναπαριστά το βλέμμα της κοινωνίας στην πράξη του βιασμού. Σε κανένα άλλο έγκλημα το φως της κάμερας δεν απογυμνώνει το «θύμα» όσο στην περίπτωση του βιασμού. Το κοινό καλείται να συγκινηθεί μέσα από την «κατασκευή» ενός μύθου που θεωρείται απαραίτητος για να πράξει το αυτονόητο: την καταδίκη του βιαστή. Οι λέξεις και φράσεις που χρησιμοποιούνται: «αιμοσταγής», «να νικήσει», «έπαιρνε την εκδίκησή της με τα δικά της όπλα», «να πολεμήσουμε έναν κόσμο που κυριαρχείται από άνδρες» είναι ενδεικτικές της οπτικής που φαίνεται να υπηρετεί τον αγώνα ενάντια στην κυρίαρχη οπτική. Μόνο που και πάλι η ευθύνη μετατίθεται και πάλι στις γυναίκες. Είναι αυτές που, αν θελήσουν να ..., θα αλλάξουν την πραγματικότητα και όχι ολόκληρη η κοινωνία, που πρέπει να κινητοποιηθεί προς αυτή την κατεύθυνση.

Τέλος, οι ειδήσεις σχετικά με τους βιασμούς στον πόλεμο αναπαράγονται με μεταφράσεις των ευρωπαϊκών μέσων ενημέρωσης και των στοιχείων που ανακοινώνονται είτε από τις Αρχές ενός κράτους είτε από τον ΟΗΕ. Τα σχόλια που συνοδεύουν τις ειδήσεις αυτές χρησιμοποιούν συγκινησιακού τύπου γλώσσα και στοχεύουν στο να παρουσιάσουν τον βιασμό ως κάτι που αφορά τα κατώτερα ένστικτα του ανθρώπου. Όταν καταγράφεται μαρτυρία γυναίκας που βιάστηκε στον πόλεμο, ακολουθείται η συνήθης πρακτική που θέλει η υπόθεση να γίνεται γνωστή με το όνομα της γυναίκας με όποια συνέπεια μπορεί να έχει ο «στιγματισμός» αυτός στη ζωή της. Γεγονός παραμένει πως δεν δίνεται πουθενά χώρος για μαρτυρίες γυναικών εντός της χώρας, παρά τη δυνατότητα δημοσιογραφικής έρευνας αφού υπάρχουν γυναίκες πρόσφυγες που φτάνουν στην Ελλάδα και μιλούν για τον βιασμό τους,

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

όπως έχει επισημάνει ο Ιάσωνας Αποστολόπουλος σε σχετική του συνέντευξη.²⁰⁶ Παρά το γεγονός πως οι σύγχρονες δυτικές κοινωνίες συγκαταλέγονται στις πιο εξισωτικές που υπήρξαν ποτέ στην ανθρώπινη ιστορία, ειδικά από την δεκαετία του '60 κι έπειτα, φαίνεται ότι κοινωνίες σαν την ελληνική, που αποτελούν προϊόν μιας εντελώς διαφορετικής ιστορικής διαμόρφωσης, τα πατριαρχικά κατάλοιπα είναι πολύ μεγαλύτερα απ' ό,τι στον υπόλοιπο δυτικό κόσμο. Η «δύναμη» που απαιτείται από τη σύγχρονη γυναίκα αφήνει εκτός τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά (φυλή, κοινωνική- οικονομική τάξη, μόρφωση κλπ.) που συγκροτούν την ταυτότητά της.

Θα κλείσουμε την μελέτη με την διαπίστωση της Cameron: «Οι άνδρες φαίνονται. Οι άνδρες κοιτούν τις γυναίκες. Οι γυναίκες παρακολουθούν τον εαυτό τους καθώς τις κοιτούν. Αυτό δεν καθορίζει μονάχα την πλειονότητα των σχέσεων μεταξύ ανδρών και γυναικών, αλλά και τη σχέση των γυναικών με τον εαυτό τους. Ο εσωτερικευμένος παρατηρητής, εντός της γυναίκας, είναι αρσενικού γένους: το αντικείμενο της παρατήρησης είναι θηλυκού γένους. Έτσι, η γυναίκα μετατρέπει τον εαυτό της σε αντικείμενο -και πιο συγκεκριμένα σε αντικείμενο θέασης, σε θέαμα».²⁰⁷

²⁰⁶«Πολλές γυναίκες την πρώτη ερώτηση που μας έκαναν, ήταν αν έχουμε τεστ εγκυμοσύνης ... είναι έγκυες από βιασμούς [...] η βία είναι ασύλληπτη» Ανακτήθηκε από URL https://www.youtube.com/watch?v=FdjzmvN8ob8&ab_channel=ZoePreTV (τελευταία πρόσβαση 2/6/24)

²⁰⁷Deborah Cameron, Φεμινισμός Παρελθόν και παρόν ενός κινήματος, μτφρ.Φιλώτας Δήτσας Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 2020, σελ. 168

Βιβλιογραφικές αναφορές

Γούναρης Άλκης, *Διαγνωστικά Κριτήρια και Ψυχιατρική Ηθική* (19-12-2018) Αναρτήθηκε από URL <https://alkisgounaris.gr/gr/archives/diagnostic-criteria-and-psychiatry-ethics/> (τελευταία πρόσβαση 6/4/24)

ΔΙΟΤΙΜΑ , «Κεντρικές έννοιες για την έμφυλη βία» , Ανακτήθηκε από URL https://diotima.org.gr/wp-content/uploads/2024/01/Presentation_GBV-Gender-Based-Violence-GREEK_diotima-comments.pdf (τελευταία πρόσβαση 12/6/24)

ΔΙΟΤΙΜΑ Μαροπούλου, Μαρίνα, «Γυναικοκτονία: Όρια και όροι αποδοχής ενός νέου νομικού όρου», Ανακτήθηκε από URL https://diotima.org.gr/wp-content/uploads/2021/01/%CE%9C.-%CE%9C%CE%B1%CF%81%CE%BF%CF%80%CE%BF%CF%8D%CE%BB%CE%BF%CF%85_%CE%93%CF%85%CE%BD%CE%B1%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BA%CF%84%CE%BF%CE%BD%CE%AF%CE%B1-%CE%BF%CE%B9-%CE%8C%CF%81%CE%BF%CE%B9-%CE%B3%CE%AD%CE%BD%CE%B5%CF%83%CE%B7%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B1%CF%80%CE%BF%CE%B4%CE%BF%CF%87%CE%AE%CF%82-%CE%B5%CE%BD%CF%8C%CF%82-%CE%BD%CE%AD%CE%BF%CF%85-%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%8D-%CF%8C%CF%81%CE%BF%CF%85.pdf (τελευταία πρόσβαση 8/4/24)

ΔΙΟΤΙΜΑ, «Ορολογίες», Ανακτήθηκε από URL <https://diotima.org.gr/orologies/> (τελευταία πρόσβαση 12/6/24)

«Εγχειρίδιο για την ορθή διεξαγωγή συνεντεύξεων από δημοσιογράφους σε θύματα/επιζώντες και επιζήσασες εγκληματικών ενεργειών», Ανακτήθηκε από URL <https://www.crimetimes.gr/egxeiridio-gia-tin-orthi-dieksagwgi-synenteyksewn/> (τελευταία πρόσβαση 12/6/24)

«4^η ετήσια έκθεση για τη βία κατά των γυναικών», Αθήνα, 2023, <https://isotita.gr/wp-content/uploads/2023/11/4h-ethsia-ekthesi-gia-ti-Via-kata-twn-gynaikwn.pdf> (τελευταία πρόσβαση 12/6/24)

Παναγιωτοπούλου Ρ., Ρηγοπούλου Π., Ρήγου, Μ., Νοτάρης, Σ., (Επιμ.). *Η “κατασκευή” της πραγματικότητας και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 1998
Μπαμπινιώτης, Γ., *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, β' έκδοση , Κέντρο Λεξικολογίας, Αθήνα, 2002, (σελ. 361) Ανακτήθηκε από URL <https://users.sch.gr/galexriad/files/lexika/babiniotis.pdf> (τελευταία πρόσβαση 13/6/24)

Πασχάλης, Μ., Γ. Σαββαντίδης, *Λατινικά Β'-Γ' Λυκείου*, τεύχος Α', Διόφαντος, 2024, Ανακτήθηκε από URL: http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/2706/Latinika-A-G-Lykeiou-AnthrSp_html-empl/index09.htm (τελευταία πρόσβαση 12/6/24)

Μαρία Γεωργίου, *Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

Πολυζωίδου, Βάγια, «Έχει θέση η γυναικοκτονία στον Ποινικό μας Κώδικα;», Ανακτήθηκε από URL <https://www.syntagmawatch.gr/trending-issues/exei-thesh-h-gynaikoktonia-ston-poiniko-mas-kwdika/> (τελευταία πρόσβαση 8/4/24)

Ρηγοπούλου Π., Ρήγου, Μ., Νοτάρης, Σ., (επιμ.). *Η “κατασκευή” της πραγματικότητας και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης*, Αθήνα, Αλεξάνδρεια, 1998

Ρήγος, Α., «Διεθνικός-επικοινωνιακός καπιταλισμός και βιομηχανία συνείδησης.» Στο Παναγιωτοπούλου Ρ., Ρηγοπούλου Π., Ρήγου, Μ., Νοτάρης, Σ., (επιμ.). *Η “κατασκευή” της πραγματικότητας και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης*, Αθήνα : Αλεξάνδρεια, 1998

Σεραφετινίδου, Μ., «Ο ρόλος του κράτους στα ραδιοτηλεοπτικά μέσα επικοινωνίας: Μύθος και πραγματικότητα», *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, 16, (2017), σελ. 115, Ανακτήθηκε από URL <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/hpsa/article/view/15189/13662> (τελευταία πρόσβαση 12/6/24)

Σμυρναίος, Νίκος, Δημήτρης, Ελαφρόπουλος, Πάνος, Τσιμπούκης, Κατερίνα Μνιέστη και Ματθαίος Τσιμιτάκης, «Βουβό Κύμα; Διερευνώντας το λόγο και τα δίκτυα της ακροδεξιάς στην ψηφιακή δημόσια σφαίρα», Ανακτήθηκε από URL <https://www.documentonews.gr/article/ereyna-gia-tin-akrodexia-stin-ellada-apo-to-voyno-kyma-stin-kanonikopoiisi-sto-dimosio-logo/> (τελευταία πρόσβαση 12/6/24)

Σταυρακάκης, Γ., «Κρίση και εξάρθρωση των κατασκευών της πραγματικότητας και ο ρόλος των ΜΜΕ: Μια εισαγωγή στον ριζοσπαστικό κονστρουκτιβισμό.» Στο Παναγιωτοπούλου Ρ.,

Baudrillard, Jean, *Ομοιώματα και Προσομοίωση*, μτφρ. Στ. Ρέγκας, Πλέθρον, Αθήνα, 2019

Benjamin, Walter, *Δοκίμια φιλοσοφίας της γλώσσας*, μτφρ. Φ. Τερζάκης, Νήσος, Αθήνα, 1999,

Cameron, Deborah, *Φεμινισμός Παρελθόν και παρόν ενός κινήματος*, μτφρ. Φιλώτας Δήτσας, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο, 2020

Foucault, M. *Επιτήρηση και Τιμωρία, Η γέννηση της φυλακής*, μτφρ. Μπέτζελος Τάσος, Ράππα, Αθήνα, 2004.

Ramonet, Ignasio, *Η έκρηξη της Δημοσιογραφίας. Από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης στη Μαζικότητα των Μέσων Ενημέρωσης*, μτφρ. Τσαπακίδης Θεόδωρος, Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου, Αθήνα, 2011

McLuhan, Marshal, «Το μέσο είναι το μήνυμα», στο *Το μήνυμα του μέσου, Η έκρηξη της μαζικής επικοινωνίας*, Συλλογικό, μτφρ. Λυκιαρδοπούλου Αμίκια, Αναγνώστου Λευτέρης, Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 1991.

Vigarello, G., *Ιστορία του Βιασμού*, 16ος – 20ος αιώνας, μτφρ. Λία Βουτσοπούλου, Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 2001

Wittgenstein, L., *Το Μπλε και το Καφέ Βιβλίο: Προεισαγωγές Μελέτες για τις «Φιλοσοφικές Ερευνες»*, μτφρ. Κωβαίος Κωστής, Καρδαμίτσα, Αθήνα, 1984

Ξενόγλωσσες βιβλιογραφικές αναφορές

Cuklanz, Lisa, « Representations of Gendered Violence in Mainstream Media » Ανακτήθηκε από URL: <https://journals.openedition.org/questionsdecommunication/19487?lang=en> (τελευταία πρόσβαση 14/6/24)

Chermak, S. (1995). «Victims in the News: Crime and the American News Media». Boulder, CO: Westview. στο Shayovitz, R.S., 2018. 'She knew he would murder her' The role of the media in the reconstruction of intimate femicide [online]. University of Stavanger. Ανακτήθηκε από URL <https://journals.uis.no/index.php/JCSW/article/view/157> (τελευταία πρόσβαση 14/6/24)

Richards, T., Gillespie, L., & Smith, D. (2011). «Exploring News Coverage of Femicide: Does Reporting the News Add Insult to Injury?» *Feminist Criminology*, 6 (3), σελ. 178-202 <https://www.wmmsk.com/Library/%D0%9D%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D0%B5/Exploring%20News%20Coverage%20of%20Femicide%20Does%20Reporting%20the%20News%20Add%20Insult%20to%20Injury%202011.pdf> (τελευταία πρόσβαση 12/6/24)

Stamatoukou, Eleni, « Code of Silence: Fear, Stigma Surrounding Abuse of Greek Women Journalists» BIRN, Athens 2022 Ανακτήθηκε από URL <https://balkaninsight.com/2022/12/12/code-of-silence-fear-stigma-surrounding-abuse-of-greek-women-journalists/> (τελευταία πρόσβαση 14/6/24)

Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Δοκίμιο κριτικής

ΒΙΑ: Φως ή Σκοτάδι;

«... το «Είναι» των μαύρων[...] είναι ένα κοινωνικοσυμβολικό είναι. Όταν αντιμετωπίζονται από τους λευκούς ως κατώτεροι, αυτό τους κάνει όντως στο επίπεδο της κοινωνικοσυμβολικής ταυτότητας. Με άλλα λόγια, η λευκή ρατσιστική ιδεολογία αναπτύσσει μια επιτελεστική ικανότητα. Δεν είναι απλώς μια ερμηνεία του τι είναι οι μαύροι αλλά μια ερμηνεία που καθορίζει το ίδιο το Είναι και την κοινωνική υπόσταση των υπό ερμηνεία υποκειμένων.»²⁰⁸

Στο παρόν κείμενο θα ασχοληθούμε με την πρόσληψη της βίας από τον πολίτη της «δυτικής κοινωνίας».²⁰⁹ Θα προσπαθήσουμε να διερευνήσουμε ερωτήματα όπως: ποια είναι η στάση μας ως Έλληνες- Ευρωπαίοι απέναντι στη βία του Άλλου και από τι καθορίζεται αυτή η στάση; ποια είναι η στάση μας απέναντι στη βία που εμείς ασκούμε ή ανεχόμαστε μέσα στα πλαίσια των ηθικών προσταγών που καθορίζονται έξω από την ατομική μας συνείδηση και τα οποία αποδεχόμαστε σε τέτοιο βαθμό, ώστε να ενσωματώνονται άκριτα στον ηθικό μας εαυτό; πώς η πολιτική- θρησκευτική μας ένταξη σε μια κοινότητα καθορίζεται από το πόσο έτοιμοι είμαστε όχι να πεθάνουμε μόνο (η βία κατά του εαυτού), αλλά να σκοτώσουμε, να βιάσουμε, να ασελήσουμε, να εξαλείψουμε από το πρόσωπο της γης κάθε διαφορετικό στο όνομα του δικαίου της δικής μας κοινότητας. Τα ερωτήματα αυτά θα μας απασχολήσουν όχι απαραίτητα στοχεύοντας στην επίλυσή τους, αλλά κυρίως επιδιώκοντας την ανάδειξη εκείνων των προσώπων της βίας που αρνούμαστε πεισματικά καλύπτοντας την έτσι με ένα πέπλο αθωότητας. Τέλος, θα αναφερθούμε στην πρόσληψη της βίας ως το έσχατο μέσο διεκδίκησης και δημοσιοποίησης της κοινωνικής υπόστασης ανθρώπων που αγωνίζονται να βρουν τη θέση τους.

²⁰⁸Σλαβόι Ζίζεκ, Βία- Έξι λοξοί στοχασμοί, Scripta, Αθήνα, 2010, σελ.89

²⁰⁹Η ιδιότητα του πολίτη τίθεται υπό συζήτηση καθώς σχετίζεται με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που παραχωρούνται σε μερίδα ανθρώπων με βάση τα ιδιαίτερα κριτήρια που επιλέγει κάθε κράτος. Η συγκεκριμένη ιδιότητα αποκλείει πλήθος ανθρώπων που μοιράζονται το ίδιο κοινωνικό περιβάλλον αλλά αντιμετωπίζονται διαφορετικά. Στο παρόν κείμενο δε θα ασχοληθούμε με το συγκεκριμένο ζήτημα. Επιπλέον, με τον όρο «δυτική κοινωνία» αναφερόμαστε κυρίως στα κυρίαρχα ευρωπαϊκά κράτη μέσα στα οποία συμπεριλαμβάνεται και η Ελλάδα ως μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η ΗΠΑ. Σκοπός μας δεν είναι να αφαιρέσουμε τα ανατολικά πολιτισμικά χαρακτηριστικά των Ελλήνων, αλλά να επικεντρωθούμε στο γεγονός πως η οπτική τους απέναντι στη βία ακολουθεί τα ευρωπαϊκά πρότυπα. Είναι άλλωστε ενδιαφέρον, πως στην Ελλάδα ακόμα και όταν μιλάμε για Βαλκάνια, δεν συμπεριλαμβάνουμε τη χώρα μας μέσα σε αυτά.

Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.

Η γοητεία της βίας, η γοητεία της υποταγής και ο τρίτος δρόμος

*«Μα τώρα μύθο εγώ θα πω στους βασιλείς σοφοί κι ας είναι οι ίδιοι.
Έτσι μίλησε το γεράκι στο αηδόνι με τον πλουμιστό λαιμό
σαν να το 'χε αρπάξει με τα νύχια του και το 'φερε ψηλά πολύ στα νέφη.
Έκλαιγε εκείνο θλιβερά απ' τα γαμψά τα νύχια τρυπημένο,
και το γεράκι υπεροπτικά το λόγο τούτο του 'πε:
"Κακόμοιρο τι φωνάζεις; Κάποιος πολύ ανώτερός σου σε κρατά.
Πας όπου τυχόν εγώ σε πάω, κι ας είσαι και τραγουδιστής.
Αν θέλω δείπνο μου σε κάνω ή σ' αφήνω.
Δίχως μυαλό εκείνος που ίσως θέλει με δυνατότερός του ν' αναμετρηθεί.
Χάνει τη νίκη και πλάι στην ντροπή και λύπες πάσχει.»
Έτσι είπε το γοργόδρομο γεράκι, το μακροφτέρουγο πουλί.»²¹⁰*

Στο κείμενο «*Εργα και Ημέραι*» από το οποίο προέρχεται το παραπάνω απόσπασμα, ο Ησίοδος παρατηρεί ή καταγγέλλει τη βία των ισχυρών. Δεν είναι θέμα της παρούσας προσέγγισης το αν ο Ηρόδοτος είναι κοινωνικός επαναστάτης ή οπαδός της υποταγής στους ισχυρούς. Αυτό που μας ενδιαφέρει είναι η οπτική του και το ότι απευθύνεται στους άρχοντες. Θα παρατηρήσουμε, ωστόσο, πως οι έννοιες: δύναμη, νίκη, ντροπή κατανοούνται από τον κόσμο των ανθρώπων, επειδή η ηθικότητα δεν υπάρχει στη φύση. Συνεπώς, θα συμφωνήσουμε με τη θέση του Ζίτσεκ ότι οι άνθρωποι ξεπερνούν σε βιαιότητα τα ζώα, ακριβώς, επειδή μιλούν.²¹¹

Ο Χάιντεγκερ σε επιστολή του προς τον αδερφό του την 13η Απριλίου του 1933 γράφει:
"Ο λαός μας και το Ράιχ μετασηματίζονται και όποιος έχει μάτια να δει, αυτιά να ακούσει και μια καρδιά να χτυπάει, νιώθει αυτή τη δύναμη και τη βαθιά έζαρση. Είμαστε και πάλι αντιμέτωποι με μια μεγαλειώδη πραγματικότητα, την οποία οφείλουμε να κάνουμε πράξη με τρόπο ώστε να πάρει τη θέση της στον πνευματικό κόσμο του Ράιχ και στην μυστική αποστολή της γερμανικότητας".²¹² Οι Επιστολές, αποσπάσματα των οποίων δημοσιεύει η γερμανική Τσαίτ, αποκαλύπτουν ότι ο γερμανός φιλόσοφος ήταν γοητευμένος από την ωμή βία του Φύρερ. Και πάλι θα τονίσουμε ότι δεν είναι θέμα του παρόντος δοκιμίου να σχολιαστούν οι ιδέες του γερμανού φιλοσόφου, θα το κάνουν άλλοι· αυτό που μας ενδιαφέρει είναι η γοητεία της βίας. Από τα παραπάνω προκύπτει ότι η βία των ισχυρών άλλοτε κατακρίνεται και άλλοτε γοητεύει. Κοινός τόπος ως συμπέρασμα, αλλά ... Αλλά ποιες αντιδράσεις έχουμε απέναντι στη βία ως έμπρακτη αντίδραση του "καταπιεζόμενου". Εδώ παρατηρείται μια καταφανής δυσαναλογία στην κριτική της θεώρησης. Με άλλα λόγια, η απόρριψη της θέσης "καταδικάζουμε τη βία από όπου κι αν προέρχεται" δεν συνιστά κατάφαση στην οιαδήποτε έκφραση λαϊκής αντι-βίας. Και για να γίνουμε περισσότερο σαφείς, η κάλυψη με ένα πέπλο

²¹⁰ Ησίοδος, *Εργα και Ημέραι* (202-212), Ανακτήθηκε από URL https://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/library/browse.html?text_id=134&page=8 (τελευταία πρόσβαση 10/3/2024)

²¹¹ ό.π. Σλαβόι Ζίτσεκ, σελ. 78.

²¹² Ανακτήθηκε από URL <https://tvxs.gr/istoria/san-simera-istoria/martin-xaintegker-enas-filosofos-goiteymenos-apo-tin-omi-bia-toy-xitler-0/> (τελευταία πρόσβαση 10/3/2024)

Μαρία Γεωργίου, *Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

αθωότητας κάθε βίαιης ενέργειας, πολλές φορές δε άσκοπης και ανεξέλεγκτης, μας βρίσκει εξίσου αντίθετους με την κατάφαση σε οποιασδήποτε μορφής υποταγή.

Οφείλουμε να σταθούμε κριτικά απέναντι ακόμα και σε αυτή, παρά το γεγονός ότι υποστηρίζουμε τη θέση του *Jean Genet*, ότι "η βία του καταπιεζόμενου είναι απελευθερωτική, ενώ η βία του καταπιεστή είναι βαναυσότητα".²¹³ Ακολουθούμε, όμως, τη θέση του Καμύ που υποστηρίζει ότι η εξέγερση οφείλει να υπηρετεί την ίδια τη ζωή, δεν στοχεύει στην τρομοκρατία, αλλά στη μείωση του ανθρώπινου πόνου, κι αν δεν γίνεται χωρίς βία, τούτο δεν σημαίνει ότι δεν μπορεί να χρησιμοποιήσει και μη βίαιες άμεσες δράσεις ούτε ότι δεν μπορεί να θέσει όρια στις ακρότητες. Με άλλα λόγια, οφείλουμε να έχουμε συνείδηση του κινδύνου εμπλοκής σε ένα κύκλο βίας, η βία γοητεύει και οδηγεί στον αυταρχισμό αντί στην χειραφέτηση των ανθρώπων.²¹⁴

Ας χρησιμοποιήσουμε ως εργαλεία της κριτικής μας έννοιες που αποσαφηνίζουν την ερευνητική μας απόπειρα. Ο Balibar ορίζει ως *υπερ-αντικειμενική (ultra-objective) βία* αυτή που ενυπάρχει στις κοινωνικές συνθήκες του παγκόσμιου καπιταλισμού, που συνεπάγονται την αυτόματη δημιουργία ενός πλήθους αποκλεισμένων και αναλώσιμων ατόμων από τους αστέγους μέχρι τους ανέργους, ενώ ως *υπερ-υποκειμενική (ultra-subjective) τη βία των αναδυόμενων εθνικών ή/και θρησκευτικών με άλλα λόγια ρατσιστικών φονταμενταλιστών*.²¹⁵

Ας δούμε μια ακόμα έννοια, αυτή της *συστημικής βίας*, πρόκειται για τη βία των πολιτικών και οικονομικών συστημάτων. Οι στρατοί πολιτών συστηματοποιούν την κοινωνική οργάνωση, ενώ ταυτόχρονα από τη δυνατότητα του πολίτη να εκπληρώσει τις στρατιωτικές του υποχρεώσεις εξαρτάται το αν θα συνεχίσει να έχει πολιτικά δικαιώματα. Συνεπώς, ο άνθρωπος αυτοκατανοείται ως πολίτης-στρατιώτης, δηλαδή το να είναι κάποιος στρατιώτης αποτελεί στοιχείο της ταυτότητάς του, ενώ ο Άλλος είτε υποβαθμίζεται σε μια γυμνή ζωή χωρίς δικαιώματα είτε αντιμετωπίζεται ως ενάλωτος Ένας Άλλος που αξίζει το σεβασμό μας, αν και η επειδή δεν ανήκει στην κοινότητά μας.

Πώς απαντά το υποκείμενο ως αποδέκτης της υπερ-αντικειμενικής βίας; Τόσο στον *Μεγάλο Ευνούχο της Κωνσταντινούπολης*, όσο και στο *Ημερολόγιο ενός τρελού* η υποταγή και η υπακοή στην εξουσία, σε οιαδήποτε εξουσία, ο άνθρωπος αρέσκειται στην υποταγή σε κάποιον ανώτερο, νιώθει κι αυτός κομμάτι ενός δίπολου εξουσιαστής-εξουσιαζόμενος, στο οποίο άλλοτε παίζει τον ένα ρόλο κι άλλοτε τον άλλον. Τι οδηγεί άραγε τον άνθρωπο σε μια

²¹³Georges Labica, *Η βία; Ποια βία;* μτφρ. Χρήστος Βαλλιάνος, Τάσος Μπέτζελος, πρόλογος-επίμετρο: Στάθης Κουβελάκης, Εκδόσεις Εκτός Γραμμής, Αθήνα 2014, 2021.

²¹⁴Στον *Επαναστατημένο Άνθρωπο* ο Καμύ αναπτύσσει όλες εκείνες τις θέσεις που τον έφεραν σε αντιπαράθεση με αρκετούς αριστερούς διανοητές.

²¹⁵Balibar, Étienne, *Ο φόβος των μαζών, Σπινόζα, Μαρξ, Φουκώ*, μτφρ. Τάσος Μπέτζελος, Πλέθρον, Αθήνα, 2010

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

παθητική υποταγή γεμάτη αυταπάρνηση ή μήπως η κατ' επίφαση αυταπάρνηση είναι ένα προσωπείο;²¹⁶

Μια εκ διαμέτρου διαφορετική αντίδραση έχουμε σήμερα στο αντάρτικο πόλεων. Στη θέση της «μη βίαης;» υποταγής έχουμε τη φανερά «τυφλή» βίαη αντίδραση. Τον Οκτώβρη του 2005 μετά τον θάνατο δύο εφήβων τα περισσότερα προάστια της Γαλλίας φλέγονται. Η τυφλή χρήση βίας είναι το χαρακτηριστικό που διαφοροποιεί αυτή την εξέγερση. Το πλήθος δεν κρατάει πλακάτ με τα οποία να δημοσιοποιούνται οι αιτίες της έκρηξης ή κάποια αιτήματα. Κάποιοι φορούν λευκές μπλούζες με τα ονόματα των δυο παιδιών και τη φράση "θάνατος για το τίποτα". Εδώ ο στόχος δεν είναι η ανατροπή του καθεστώτος, όπως στη Γαλλική Επανάσταση του 1789, ούτε η ανάδειξη μιας νέας κοινωνίας, όπως στην παρισινή κομμούνια του 1871, ούτε η εγκατάσταση της φαντασίας στην εξουσία του Μάη του 1968. Η εξέγερση δεν έχει στόχο. Ή μάλλον έχει, αλλά πολύ διαφορετικό από ό,τι συνήθως. Οι εξεγερμένοι θέλουν να γίνουν ορατοί, να κάνουν ορατό το πρόβλημα. Δέχονται για δεκαετίες φυλετικό και κοινωνικό μίσος εγκλωβισμένοι σε μια ζωή δέκα λεπτά από το Παρίσι σε πολεοδομικά μπλοκ που τους καθιστούν αθέατους. Η ιντιφάντα (εξέγερση) θέλει να αναδείξει πως η γαλλική δημοκρατία δεν τους συμπεριλαμβάνει, καθώς είναι τυπικά Γάλλοι σε σχέση με τις υποχρεώσεις τους, αλλά Άραβες σε όλο τον υπόλοιπο βίο τους.²¹⁷

Ποια η στάση μας απέναντι σε αυτή την αντίδραση; Από την ανοχή και τον σεβασμό μέχρι την απόλυτη απόρριψη της αντίδρασης των μη προνομιούχων κατοίκων του Παρισιού οι στάσεις κρύβουν έναν λανθάνων ρατσισμό. «Δίκιο έχουν κι αυτοί, ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ συνθήκες αυτές που ζουν, αλλά.... Τι κάνει το κράτος; Τι να κάνει και το κράτος; Πού είναι η ευρωπαϊκή κατάκτηση της κρατικής πρόνοιας; Αλλά....» Αλλά το θέμα είναι να μην χαθεί η καθημερινή μας ζωή, να μην αλλάξει κάτι από αυτή την πραγματικότητα που ζούμε, για την οποία όλοι παραπονιόμαστε αλλά είναι οικεία, την ξέρουμε (την ξέρουμε;). Ζούμε σε μια Ευρώπη που αγωνίστηκε για τα ανθρώπινα δικαιώματα, αλλά ο πλησίον της άστεγος βρωμάει. Είναι πιο εύκολο να αγαπάς την ανθρωπότητα από ότι τον πλησίον, μας είχε δείξει

²¹⁶ Θα σημειώσουμε, βέβαια, ότι στην περίπτωση του ευνούχου δεν είχαμε καπιταλισμό, εν τούτοις χρησιμοποιώντας τον όρο του Balibar θέλουμε να αναδείξουμε ότι και στις κοινωνικές συνθήκες της οθωμανικής αυτοκρατορίας ενυπάρχει η έννοια του αναλώσιμου ατόμου, δεν είναι καπιταλιστική πρωτοπορία.

²¹⁷ «Η εξέγερση λυσομανά, το αντάρτικο πόλεων εξαπλώθηκε σε όλες τις συνοικίες. Οι αιτίες βρίσκονται στην κοινωνική αδικία και στην καθημερινή βία: διακρίσεις, περιθωριοποίηση ανυπόφορες συνθήκες ζωής. (...) Δεν θέλουμε πια τον διάλογο, αρκετά κοροϊδένατε με τα λόγια τους πατεράδες και τις οικογένειές μας.(...) ΜΗΝ ΝΟΜΙΖΕΤΕ ΟΤΙ ΘΑ ΜΑΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΕΤΕ επειδή βάζετε τους ιμάμηδες και τα φερέφωνα που έχετε μετατρέψει σε όργανά σας να εκδίδουν εκκλήσεις για ηρεμία. Δεν έχουμε όπλα μαζικής καταστροφής, μόνο μερικά αυτοσχέδια εκρηκτικά, δεν έχουμε βομβαρδιστικά, έχουμε μόνο τις τσέπες μας... τρέμετε όμως μικροί βαρόνοι του Νεϊγύ*! Σήμερα είμαστε στις συνοικίες μας, σε λίγες μέρες θα είμαστε στην πόρτα του σπιτιού σας! Η μάχη που ξεκινάει είναι μακρά και δίκαιη. Είμαστε δημιουργήματα της κοινωνίας, κι αυτό δείχνει ότι ο πολιτισμός σας βαδίζει στον χαμό. Δεν έχουμε τίποτα πια να χάσουμε, θα προτιμήσουμε να πνιγούμε μέσα στο αίμα, παρά μέσα στα σκατά... Μαχητές-ταραξίες του 93». Δημοσιεύτηκε στο Παρισινό ιντιμίντια http://paris.indymedia.org/article.php3?id_article=45776 και μεταφράστηκε από τον χρήστη του Αθηναϊκού ιντιμίντια με το ψευδώνυμο "ισχυρομνήμων".

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

ο Ντοστογιέφσκι κι εμείς δεν κάναμε τίποτα για να το αλλάξουμε αυτό, ούτε καν το συνειδητοποιήσαμε.

«Μα τελικά καίνε τις περιουσίες κάποιων απλών ανθρώπων» είναι η πιο συνήθης αντίκρουση απέναντι στην λαϊκή τρομοκρατία. Ας αντιδράσουν και ας χτυπήσουν αυτούς που έχουν την ευθύνη, την εξουσία στα χέρια τους. Αλλά..., το ερώτημα έρχεται αυθόρμητα, αλλά, δεν έχουμε δημοκρατία; Δεν είναι κυρίαρχος ο λαός; Πώς επιτρέπει να υπάρχουν άνθρωποι που ζουν στο δρόμο σε αυτές τις συνθήκες;

Το κράτος: πηγή του βίαιου της συνύπαρξης

Ή μήπως τελικά το κράτος στη δημοκρατία μας είναι πάνω από το λαό; Το σύγχρονο εθνικό κράτος νομιμοποιεί την ύπαρξη του με μια σειρά πρακτικών με τις οποίες καθιστά τους πολίτες ή πιο συγκεκριμένα τους ανθρώπους που βρίσκονται μέσα στα γεωγραφικά του όρια, καθώς ακόμα κι αν έχουν γεννηθεί και εκπαιδευτεί σε αυτό δεν έχουν όλοι την ιδιότητα του πολίτη, ανίσχυρους να εκφράσουν ακόμα και την παρουσία τους, την ύπαρξή τους.

Ας δούμε μια ακόμα παράμετρο στην ανάλυσή μας. Η ιδέα των άνομων απαρχών της εξουσίας, του "ιδρυτικού εγκλήματος" πάνω στο οποίο θεμελιώθηκαν τα εθνικά κράτη προσφέροντας "ευγενή ψεύδη" στους λαούς μέσα από ηρωικές αφηγήσεις, έχει αναπτυχθεί από μεγάλους στοχαστές όπως και ο Καντ. Ο Ζίζεκ χρησιμοποιεί την παραπάνω ιδέα στη συζήτηση σχετικά με το ζήτημα μεταξύ Ισραήλ και Παλαιστίνης. Παραλλάσσοντας το μπρεχτικό ερώτημα στην *Όπερα της Πεντάρας* «τι είναι η ληστεία μιας τράπεζας μπροστά στην ίδρυση μιας τράπεζας;», διατυπώνει τη δική του ρητορική ερώτηση: «τι είναι η διάπραξη μιας τρομοκρατικής ενέργειας μπροστά σε μια κρατική εξουσία η οποία διεξάγει πόλεμο κατά της τρομοκρατίας;»²¹⁸ Ποιο είναι το ιδρυτικό έγκλημα στην ίδρυση του κράτους της Ελλάδας, της Τουρκίας, της Γαλλίας, κ.ο.κ.; Είναι ένα έγκλημα που περιορίζεται χρονικά, δηλ. στον χρόνο ίδρυσης των κρατών αυτών ή συνεχίζεται; Πώς αυτό το έγκλημα εμπλέκεται στη σύγχρονή μας θέαση της βίας ως νόμιμης - κρατικής και άνομης - τρομοκρατικής; Σε ποιο βαθμό είμαστε «εκπαιδευμένοι» να μεταβάλουμε τα όρια της ανοχής μας απέναντι στα γεγονότα στο βωμό μιας παγκόσμιας ηθικής που καταδικάζει ή ανέχεται ως αναγκαία την ίδια βίαη δράση με κριτήριο το ποιος είναι ο δρων ;

Ο Camus, όταν ξέσπασε το 1954 ο πόλεμος ανεξαρτησίας, αρνήθηκε να ταχθεί με μια από τις δύο πλευρές τρομοκρατίας, αυτής της εθνικιστικής τρομοκρατίας των κτηνωδών πρακτικών ή της επίσημης κρατικής τρομοκρατίας των μαζικών εκτελέσεων των αμάχων. Αν το αναπόφευκτα βίαιο της συνύπαρξης των ανθρώπων το πολιτικό με τη μορφή του κράτους προσπαθεί να το κατευνάσει και η κουλτούρα είναι αυτή που αποτελεί πηγή της βιαιότητας, τότε ο Camus σαφώς δεν μπορούσε παρά να υποστηρίξει τη θέση «Πιστεύω στην δικαιοσύνη αλλά, πριν από αυτή, θα υπερασπιζόμουν τη μητέρα μου» καθώς η μητέρα αποτελούσε την μόνη αισθητή πραγματικότητα στην οποία μπορούσε αδιαμφισβήτητα να στηριχθεί.²¹⁹

²¹⁸ Ζίζεκ, ό. π. σελ. 139

²¹⁹ Ροζέ Νταντούν, *Ο Καμύ και η Ψυχή της εξέγερσης* στο Theodosio Vertone, *Albert Camus Το έργο και η δράση του στο ελευθεριακό κίνημα*, Στάσει Εκπίπτοντες, Αθήνα, 2015, σελ. 16

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

Διαβάζω μια κοινοτοπία, όπως δήλωσε ο ομιλητής: «Δύο νεαρά ψάρια κολυμπούν αμέριμνα στη μέση του ωκεανού, συναντούν κατά τύχη ένα γεροντότερο ψάρι που κολυμπά προς την αντίθετη κατεύθυνση, το οποίο τους γνέφει και λέει: «Καλημέρα, παιδιά. Πώς είναι το νερό;» τα δύο νεαρά ψάρια συνεχίζουν για λίγο την πορεία τους, μέχρι που το ένα γυρνάει προς το άλλο και του λέει: “Τι στο καλό είναι το νερό;”[...] Το νόημα της ιστορίας με τα ψάρια συνοψίζεται απλά στο ότι οι πιο προφανείς, σημαντικές και αναπόδραστες πτυχές της πραγματικότητας είναι συχνά αυτές που δυσκολευόμαστε περισσότερο ν’ αντιμετωπίσουμε και να συζητήσουμε». ²²⁰

Οι δυο παραπάνω θέσεις του Camus και του Wallace μοιάζουν αντιφατικές ή τουλάχιστον ασύνδετες σε πρώτο επίπεδο. Όμως, από τη μια πλευρά αναφέρονται κι οι δυο σε ένα σύνολο άμεσων εμπειριών που ενισχύει την πεποίθησή μας ότι είμαστε το κέντρο του σύμπαντος, είμαστε το κέντρο της μητέρας μας, αλλά και του κόσμου όλου, ενός κόσμου που δεν γνωρίζουμε, ενώ, ταυτόχρονα, συνιστούν δυο στιγμές του ανθρώπινου βίου, αν και χρονικά η δεύτερη προηγείται. Κατανοούμε άμεσα τον κόσμο μέσα από έναν θεμελιώδη εγωκεντρισμό, που όσο κι αν δειλιάζουμε να παραδεχτούμε, μια και δεν είναι ηθικό ή κοινωνικά αποδεκτό, εν τούτοις, ισχύει για όλους, έτσι είμαστε φτιαγμένοι, ερμηνεύουμε τα πάντα υπό το πρίσμα του εαυτού μας. Η πρώτη εμπειρία, που έχουμε με τον Άλλον, είναι αυτή της μητέρας, που όμως είναι σαν το νερό άμεσα πραγματική, αισθητή, αλλά πολύ δύσκολη στην ερμηνεία της. Προσθέστε σε αυτά την ιδέα του εθνικού εαυτού. Μια ιδέα κατασκευασμένη, ένα «έγκλημα κατ’ εξακολούθηση» κι όχι απλώς ένα ιδρυτικό έγκλημα, όπως είπαμε παραπάνω. Η ιδέα του εθνικού εαυτού είναι συνέχεια της ιδέας ότι είμαστε το κέντρο του σύμπαντος, είναι η παιδικότητά μας.

Θα επιχειρήσουμε να κατανοήσουμε τη θέση του Camus με εργαλείο μας την σκέψη του Καστοριάδη. Ίσως να κάνουμε ένα “άλμα”, καθώς κανείς δεν μας βεβαιώνει ότι ο Camus θα συμφωνήσει με την ερμηνεία μας. Εν τούτοις, θα το επιχειρήσουμε, ακριβώς, για να καταδείξουμε ότι το κράτος μάς διατηρεί σε μια συγκεκριμένη κατάσταση, στην οποία η βία έχει ισχυρή θέση, γιατί μόνο έτσι γίνεται δυνατή η επιβίωσή του.

Στη *Φαντασιακή Θέσμιση της Κοινωνίας* ο Καστοριάδης αναφέρεται σε αυτή την παιδικότητα. Διαβάζουμε: «...η παιδική κατάσταση είναι ότι η ζωή μάς είναι δοσμένη, και ότι ο Νόμος μας είναι δοσμένος. Στην παιδική κατάσταση η ζωή μας δίνεται για τίποτα, και ο Νόμος μας δίνεται χωρίς τίποτα άλλο, και χωρίς δυνατότητα συζήτησης.... η σημερινή κοινωνία παιδικοποιεί διαρκώς τους πάντες με τη συγχώνευση που πραγματοποιεί στο φαντασιακό με απραγματικές οντότητες: τους αρχηγούς, τα έθνη, τους κοσμοναύτες ή τις βεντέτες. Αυτό που θέλω είναι η κοινωνία να πάψει πια να είναι μια οικογένεια, ψεύτικη επί πλέον μέχρι γελοίου, για ν’ αποκτήσει την αληθινή της διάσταση ως κοινωνίας, ως δικτύου σχέσεων μεταξύ αυτονόμων ενηλίκων». ²²¹

²²⁰ David Foster Wallace, *This is the water*, μτφρ. Κ. Κάλτσας Κριτική, Αθήνα, 2015

²²¹ Κορνήλιος Καστοριάδης, *Η Φαντασιακή Θέσμιση της Κοινωνίας*, Κέδρος, Αθήνα, 1978, σελ 139,140

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

Με άλλα λόγια, βρισκόμαστε σε μια κατάσταση ανάλογη των ψαριών, βιώνουμε τη βία, είναι γύρω μας και δεν την αναγνωρίζουμε. Ας το στοχαστούμε με μια εικόνα οικεία. Η μητέρα είναι αυτή που προστατεύει και διατηρεί δυνατή την επιβίωσή του γιου της. Αυτό συμβαίνει όσο ο γιος είναι παιδί. Όταν ο γιος ενηλικιωθεί, κατανοεί την ενηλικιώσή του ως δύναμη να υπερασπιστεί τη μητέρα. Η δικαιοσύνη ορίζεται από μια αρχή έξω από εμάς. Αυτό, νομίζουμε ότι εννοεί ο Camus με την απάντησή του. Όντας ενήλικος και κατανοώντας ότι δεν έχει καμία συμμετοχή στη διαμόρφωση του Νόμου, πριν από τη δικαιοσύνη θέτει τη μητέρα, και αυτό το πριν δεν είναι χρονικό, αλλά αξιακό. Ή θα τολμούσαμε να πούμε δηλωτικό της ελευθεριακής στάσης του.

Οι «Σειρήνες» του κράτους και η σιωπή του Άλλου

Η καθημερινότητά μας πλήττεται από το μύθο του ελληνικού, του γερμανικού, του γαλλικού κ.ο.κ., που ορίζεται ως διακριτό από όλα τα άλλα και ταυτόχρονα ως *καλύτερο*. Από τις διαφημίσεις, που μας προτρέπουν να χρησιμοποιούμε ελληνικά προϊόντα, καθώς δεν υπολείπονται των ξένων, μέχρι την υποχρεωτική μας υπεράσπιση- υπηρεσία της πατρίδας όλη η καθημερινή μας ζωή, "το Νερό" γύρω μας παράγει, προάγει, μας εκπαιδεύει την «αξία της βίας». Γιατί η βία είναι *αξία*, μια αξία που βρίσκεται στην κορυφή των άλλων. «Είναι αναγκαίο να ενσταλάξουμε στους ανθρώπους σεβασμό στις «πολεμικές αξίες». Αυτό είναι σημαντικό. Εάν θέλετε να έχετε μια βίαη κοινωνία που χρησιμοποιεί τη βία σ' όλο τον κόσμο για να επιτύχει τους σκοπούς των εγχώριων ανώτερων τάξεων, είναι αναγκαίο να υπάρχει μια αρμόζουσα εκτίμηση στις πολεμικές αξίες και καμία από αυτές τις αρρωστημένες αναστολές ως προς τη χρήση της βίας.» έγραφε η *Washington Post* κατά τη διάρκεια του πολέμου στον Κόλπο.²²² Από την άλλη πλευρά, η Διεθνής Αμνηστία στις 29 Μαρτίου του 2006 κατήγγελλε την υποχρεωτική στράτευση: « Το δικαίωμα της άρνησης εκτέλεσης στρατιωτικής θητείας αποτελεί θεμιτή άσκηση του δικαιώματος στην ελευθερία της σκέψης, συνείδησης και θρησκείας, δικαιώματα τα οποία η Ελλάδα έχει υποχρέωση να σέβεται.»²²³

Ας δούμε το παράδειγμα της ελληνικής και τουρκικής ταυτότητας, μια και αυτό μας είναι πιο οικείο από το ζήτημα Ισραήλ- Παλαιστίνης με το οποίο ασχολείται ο Ζίζεκ,. Η καλλιέργεια στερεοτύπων και προκαταλήψεων μέσω της κρατικής παιδείας στοχεύουν να εμφανίσουν τον ένα λαό ανώτερο του άλλου. Η εικόνα του Άλλου διαμορφώνει την αυτοεικόνα ενός υποκειμένου. Το υποκείμενο αποκτά συνείδηση της μοναδικής οντότητάς του- αυτού του θεμελιώδους εγώ στο οποίο ήδη αναφερθήκαμε-αλλά και των πολλαπλών κοινωνικών του ταυτοτήτων. Η κοινωνική ταυτότητα ως η πεποίθηση του υποκειμένου μοιράζεται κοινά χαρακτηριστικά με τα άλλα υποκείμενα με τα οποία συγκροτεί μια ενδο-ομάδα (in-group), ενώ οι Άλλοι κατηγοριοποιούνται σε μια εξω-ομάδα (out-group). Φυσικά, το υποκείμενο βιώνει πολλαπλές συγκρούσεις και διχασμούς καθώς ανήκει ταυτόχρονα σε πολλά αντιφατικά κατά καιρούς υποσύνολα, για παράδειγμα σε μια εθνική κοινότητα, σε ένα πολιτικό κόμμα, σε ένα εργατικό συνδικάτο κ.ά. Παρά το γεγονός ότι η έννοια του έθνους

²²² Ανακτήθηκε από URL <https://www.haniotika-nea.gr/o-polemos-ston-kolpo-ke-i-isvoli-ke-katastrofi-tou-irak/> (τελευταία πρόσβαση 11/3/2024)

²²³ Ανακτήθηκε από URL <https://www.amnesty.gr/news/press/article/3382/ellada-antirrisies-syneidisis-odiogmos-den-einai-lysi> (τελευταία πρόσβαση 11/3/24)

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

δεν έχει έναν επαρκή ορισμό, εν τούτοις τόσο το ελληνικό όσο και το τουρκικό κράτος καλλιεργούν ένα στερεοτυπικό τύπο περιγραφής του Άλλου, Έλληνα ή Τούρκου, ως εχθρού, ή όπως επισημαίνει ο Παπαοικονόμου: «... η περιφρονητική και εχθρική περιγραφή των Τούρκων στα ελληνικά σχολικά βιβλία και των Ελλήνων στα τουρκικά παραπέμπει άμεσα και σαφώς στην προσπάθεια δημιουργίας της εικόνας του «κακού έθνους» ως αρνητική φωτογραφία του «καλού έθνους». Όταν τα σχολικά βιβλία ιστορίας και των δύο χωρών αναφέρονται στην περίοδο της τουρκικής κυριαρχίας στη Βαλκανική, η περιγραφή των συγκρούσεων φαίνεται ότι εμπνέει τους συγγραφείς περισσότερο από την ανάλυση των πραγματικών αιτιών. Κοντολογίς, ο πόλεμος, οι σφαγές, η αδικία, οι βαρβαρότητες παρουσιάζονται σαν «χαρακτηριστικά» του «άλλου», εμποδίζοντας έτσι τις νέες γενιές να ξεχωρίσουν τα αίτια. Η βία της εξουσίας γίνεται φυσικό χαρακτηριστικό ενός έθνους [...] στο σημερινό ιστορικό πλαίσιο ευνοούν την ανάπτυξη ξеноφοβικών στάσεων και των σύγχρονων μορφών ρατσισμού [...]. Οι επιπτώσεις μιας διαστρεβλωμένης εικόνας της ιστορίας είναι διπλές. Κατασκευάζουν μια εικόνα των άλλων που αποκλείει τη δυνατότητα σύλληψης ή αποδοχής της ιδέας για κάθε είδους συμμαχία ή συνύπαρξη με τους “κακούς” των άλλων εθνών. Ακόμα περισσότερο αποκλείει τη δυνατότητα εντοπισμού συμμαχών ομάδων στο εσωτερικό των “κακών” εθνών...». ²²⁴

Το κράτος χρησιμοποιεί αυτή την “εργοστασιακή μας ρύθμιση” να θεωρούμε τον εαυτό κέντρο του σύμπαντος και την προβάλλει στον κοινωνικό μας εαυτό, τον εθνικό εαυτό, όπως έχει καλλιεργηθεί από τον 19^ο αιώνα κατά τη δημιουργία των εθνικών κρατών. Μέσα από ηρωικές περιγραφές και αφηγήσεις δημιουργήσαμε την εικόνα ενός εθνικού εαυτού ανώτερου σε όλα τα επίπεδα από τους άλλους. Αφού οι Έλληνες είμαστε παντού πρώτοι και διδάξαμε τους άλλους, είμαστε το κέντρο του σύμπαντος, οι άλλοι έπονται..., τα δικά μας είναι άμεσα, επείγοντα, πραγματικά. Αν αλλάξουμε το Έλληνες με το Γάλλοι, Γερμανοί, Τούρκοι προβάλλουμε την ίδια εικόνα στην σύγχρονη κοινωνική πραγματικότητα. Αυτός ο τρόπος του σκέπτεσθαι ενέχει και οδηγεί στη βία της συνύπαρξης. Το να τροποποιήσουμε αυτή την εργοστασιακή μας ρύθμιση δεν είναι μια ουτοπία. Αν η κρατική εκπαίδευση μας οδηγεί σε έναν “εγωκεντρικό” εθνικό εαυτό οφείλουμε να συνειδητοποιήσουμε την επιλογή που έχουμε στο πως και τι θα μάθουμε, και πως θα δημιουργήσουμε έναν νέο εαυτό πέρα από την εργοστασιακή μας ρύθμιση ή την κρατική κατασκευή του εγωκεντρικού εθνικού μας εαυτού. Γιατί μπορεί να μην επιλέγουμε το χρόνο, τη φυλή, τις κοινωνικές συνθήκες μέσα στις οποίες γεννιόμαστε, να μην επιλέγουμε το χρώμα μας, το ύψος μας τα χαρακτηριστικά του προσώπου μας, όμως, όπως με την τεχνολογία μπορούμε να τροποποιήσουμε αρκετά από αυτά τα χαρακτηριστικά της μορφής μας, του προσώπου με το οποίο μας δέχονται ή μη οι άλλοι, έτσι και με τον στοχασμό, με την ανάπτυξη της κρίσης μας μπορούμε να τροποποιήσουμε τις εργοστασιακές μας ρυθμίσεις, τις ρυθμίσεις που έχει εισάγει η κοινωνία στην οποία γεννηθήκαμε, μπορούμε να τροποποιήσουμε, να επανα-δημιουργήσουμε τον έσω εαυτό μας.

Το ιδεολόγημα της κατασκευασμένης συνέχειας το βρίσκουμε τόσο στην κατασκευή του κράτους του Ισραήλ όσο και στην κατασκευή του ελληνικού και του τουρκικού κράτους. Σε κάθε παράδειγμα η θρησκεία χρησιμοποιήθηκε εργαλειακά ως μέσο κατασκευής της κάθε

²²⁴Αντώνης Δ. Παπαοικονόμου, *Ο εθνικός εαυτός ως θεωρητική και κοινωνική κατασκευή: σύγκριση των σχολικών εγχειριδίων Ιστορίας στις τελευταίες τάξεις του Λυκείου στην Ελλάδα και στην Τουρκία*, σελ. 13,14 στο Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών, τόμος ΙΣΤ, τεύχος 64, Χειμώνας, 2014

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

κρατικής οντότητας, ένα μέσο βίας καθώς «βιάζει» την ατομική ιστορία των υποκειμένων. Ο Βενιζέλος συμφώνησε με τον Κεμάλ την ανταλλαγή πληθυσμών με βάση το θρήσκευμα. Την ίδια στιγμή και οι ΗΠΑ έπαιρναν στάση υπέρ της αναγκαστικής ανταλλαγής των πληθυσμών. Οι εμπειρογνώμονες της ανταλλαγής, επειδή τους ήταν αδύνατο να καθορίσουν ποιος ήταν Έλληνας και ποιος Τούρκος από εθνική άποψη, ακολούθησαν το οθωμανικό κριτήριο που είχε εφαρμοσθεί για τόσους αιώνες και που ήταν αποκλειστικά θρησκευτικό: Έλληνας ήταν αυτός που ανήκε στο χριστιανορθόδοξο millet, Τούρκος αυτός που ανήκε στο μουσουλμανοσυννιτικό millet, άσχετα από την μητρική του γλώσσα, τον τόπο καταγωγής και γέννησης, την παιδεία του και όποιο άλλο κριτήριο επιτρέπει σε έναν άνθρωπο να ζήσει εκεί που του είναι οικεία τα πρόσωπα και ο τόπος. Ο σταυρός ως κομμάτι του εθνόσημου της Ελλάδας χρησιμοποιήθηκε ως το διαχωριστικό κριτήριο μεταξύ των ανθρώπων. Αναπόφευκτα τίθεται το ερώτημα: σε τι συνάδει αυτή η διάκριση των ανθρώπων με τη διδασκαλία του χριστιανισμού ως θρησκεία της αγάπης και της ειρήνης μεταξύ των ανθρώπων; Βρισκόμαστε μπροστά σε μια πλήρη στρέβλωση. Ο πρόξενος των ΗΠΑ στη Σμύρνη G.Horton, θα τονίσει ότι «...την εποχή των συνδιασκέψεων στη Λωζάννη αλλά και μετά την ολοκλήρωσή της σε συμφωνία, υποστήριξα δημοσίως ότι οι αμερικανικές αποστολές στο εξωτερικό έπρεπε να αντιδράσουν σ' αυτήν την άθλια συνθήκη... όσοι συμμετείχαν στη συνδιάσκεψη της Λωζάννης είχαν αποφασίσει να ενεργήσουν με γνώμονα την προστασία των πετρελαϊκών συμφερόντων τα οποία και πρωταγωνιστούσαν παρασκηνακά. Πρόθυμα δηλώνω και υποστηρίζω ότι οι εξελίξεις που κατέστησαν δυνατή την υπογραφή της συνθήκης της Λωζάννης καθορίστηκαν από τα πετρελαϊκά συμφέροντα. Στον αγώνα δρόμου που έγινε για το ποιος θα εξασφάλιζε πρώτος την εύνοια της Τουρκίας, το νήμα κόπηκε από Αμερικανούς. Αντικείμενο όλων των διαπραγματεύσεων ήταν η Μοσούλη και το δικαίωμα για μια θέση στα πετρέλαια».²²⁵

Η θέση αυτή δεν είναι νέα, δεν πρωτοτυπούμε σε τίποτα. Ήδη έχει αναπτυχθεί από τον Καντ στη διάκριση «ιδιωτικού» και «δημοσίου» στο έργο του: «*Τι είναι ο Διαφωτισμός*».²²⁶ Ο Ζίζεκ προτείνει ως λύση την αποδέσμευση του υποκειμένου από την επιμέρους κουλτούρα, την απόσπασή του από την ταύτισή του με μια επιμέρους κοινότητα, τη δημιουργία ενός υποκειμένου Kulturlos. Διαβάζουμε τη θέση του: «*Εφόσον η ίδια η κουλτούρα είναι η πηγή της βαρβαρότητας και έλλειψης ανεκτικότητας, το αναπόφευκτο συμπέρασμα είναι ότι ο μόνος τρόπος για να καταπολεμήσουμε την έλλειψη ανεκτικότητας και τη βία είναι να απεμπλέξουμε τον πυρήνα του Είναι του υποκειμένου, την οικουμενική ουσία του, από την κουλτούρα: στον πυρήνα του το υποκείμενο δεν πρέπει να έχει δεσμούς με μια επιμέρους κουλτούρα πρέπει να είναι kulturlos.*».²²⁷ Όπως λέει «...το άτομο μετέχει στην οικουμενική διάσταση της «δημόσιας» σφαίρας ακριβώς ως ένα μοναδικό άτομο...».²²⁸ Είναι, όμως, αυτή η επιλογή αυτό που θα οδηγήσει σε μια κοινωνία ισελεύθερης συνύπαρξης των ανθρώπων; Είναι κάτι που είναι δυνατόν να συμβεί; Βλέπουμε σε αυτή τη θέση μια μαρξική οπτική του χειραφετημένου ανθρώπου. Θα μπορούσαμε να τη δούμε ως το επόμενο βήμα στη σκέψη του *Εβραϊκού ζητήματος*. Αφού ο άνθρωπος δεν μπορεί να δει τον εαυτό του πρώτα ως πολίτη και μετά ως Εβραίο, τότε η λύση είναι να πάψει να υπάρχει η κουλτούρα όχι μόνο του εβραίου, αλλά γενικά η κουλτούρα. Με άλλα

²²⁵ Horton, G., *Αναφορικά με την Τουρκία*, μτφρ. Ο. Μαύρου, ΛΙΒΑΝΗΣ, Αθήνα, 1992, σ. 240-242

²²⁶ Τι είναι Διαφωτισμός, Συλλογικό, μτφρ. Ν. Σκουτερόπουλος, . Κριτική, Αθήνα, 2014

²²⁷ Ζίζεκ, ό.π. σελ. 167

²²⁸ Στο ίδιο, σελ. 168

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

λόγια, ο Ζίζεκ μας λέει ότι από τη μια πλευρά, ο άνθρωπος πρέπει να κατανοήσει ότι οι πεποιθήσεις του δεν συνιστούν απόλυτες αλήθειες και να ζήσει με γνώμονα αυτή την κατανόηση και από την άλλη, όσοι αντλούν εξουσία από την επί μέρους κουλτούρα- το κράτος, η εκκλησία- οφείλουν να αρνηθούν την πηγή της εξουσίας τους, ή ακόμα καλύτερα να αρνηθούν να σκέφτονται και να πράττουν με όρους εξουσίας. Αφού κουλτούρα είναι το σύνολο της πνευματικής παράδοσης και δημιουργίας ενός λαού, ο Ζίζεκ βλέπει τη λύση σε μια νέα κοινωνία ανθρώπων όπου όλα όσα τους ενώνουν σε επιμέρους κοινότητες, λαούς θα αντικατασταθούν από όσα τους ενώνουν ως ανθρώπινα υποκείμενα, ως έλλογα όντα ενός πλανήτη. Τι σημαίνει να απεκδυθούν την έννοια του λαού; Σημαίνει να σταματήσουν να μιλούν για ιστορική συνέχεια, να μην βλέπουν τη ζωή τους μέσα από τα κληρονομικά δικαιώματα που τους συνδέουν με μια έννοια αιωνιότητας, να λύνουν τα προβλήματά τους χωρίς καμιά υπερβατική δύναμη όπως το κράτος.

Τι δεν μαθαίνουν τα παιδιά, οι μελλοντικοί πολίτες του ελληνικού κράτους; Το κράτος προετοιμάζει, συντηρεί και καλλιεργεί την βιαιότητα της συνύπαρξης Ελλήνων- Τούρκων, των συμπατριωτών και των Άλλων αποκρύπτοντας αυτό που η τέχνη αναδεικνύει.

«Πρέπει να υπάρχει μια εξήγηση για την τόσο στενή σχέση μεταξύ Ελλάδας και Γερμανίας. Για ποιόν λόγο η πρώτη εφημερίδα της κυβερνήσεως στο νεοελληνικό κράτος εκδιδόταν ταυτόχρονα στα ελληνικά και στα γερμανικά; Για ποιόν λόγο το νέο ελληνικό κράτος είχε δύο επίσημες γλώσσες τα ελληνικά και τα γερμανικά; Γιατί στα μάτια μου η πύλη του Βρανδεμβούργου μοιάζει τόσο πολύ στον Παρθενώνα; Και η γερμανική γλώσσα, για ποιόν λόγο λένε ότι η γραμματική της μοιάζει στα αρχαία ελληνικά; Πρέπει να υπάρχει μια εξήγηση και την προηγούμενη φορά ζήτησα να πάρουμε λίγο χρόνο για να το σκεφτούμε. Σήμερα έχω μια απάντηση. Την ημέρα της προεμιέρας μας είδα στο δρόμο στην Ελευσίνα κάποια παιδιά να παίζουν ένα παιχνίδι με μπάλα. Μου θύμιζε αυτό που από μικρός ήξερα ως τα "μήλα". Είχε όμως πολλές και σημαντικές διαφορές. Υπήρχαν περισσότερες γραμμές και μία κάποια δομή στο όλο παιχνίδι. Επειδή δεν ήμουν σίγουρος αν αυτό το παιχνίδι είναι τα "μήλα" που ήξερα, ρώτησα ένα από τα παιδιά ποιο είναι το όνομα του παιχνιδιού. Εκείνη μου απάντησε " γερμανικά μήλα".

Η Ελλάδα δεν υπάρχει. Γερμανία δεν υπάρχει. Η Ελλάδα είναι μια γερμανική κατασκευή. Η Γερμανία είναι μια ελληνική κατασκευή. Κατασκευάζουμε ο ένας τον άλλον για να φτάσουμε τον εαυτό μας εκεί που στοχεύουμε. Βαφτίζουμε τα "μήλα" μας γερμανικά για να πετύχουμε μια καινούρια οργανωμένη εκδοχή του παιχνιδιού. Φτιάχνουμε τον άλλον έτσι όπως θέλουμε να φτάσουμε τον εαυτό μας. Ο άλλος δεν υπάρχει. Είμαστε εμείς. Εμείς είμαστε ο άλλος που δεν υπάρχει. Εμείς, εμείς δεν υπάρχουμε. Όταν είμαστε Έλληνες δεν υπάρχουμε, γιατί δεν υπάρχουν Έλληνες. Όταν είμαστε Γερμανοί δεν υπάρχουμε γιατί δεν υπάρχουν Γερμανοί. Εμείς είμαστε εμείς.»²²⁹

²²⁹ Από την performance Ελληνογερμανικός γάμος στο πλαίσιο των εκδηλώσεων η Ελευσίνα συναντάει τη Βρέμη, Ιούνιος, Ιούλιος 2017

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

Θέλουμε να τονίσουμε το προφανές, το κοινότοπο. Αν οι εξεγερμένοι του αντάρτικου πόλεων έπρεπε να χρησιμοποιήσουν βία είναι για να κάνουν φανερή την παρουσία τους. Αν οι συμμετέχοντες στην performance εμπνεύστηκαν από τις εντάσεις μεταξύ Ελλήνων και Γερμανών εξαιτίας της οικονομικής κρίσης, ήταν για να μας πουν ότι υπάρχει κι ένας άλλος τρόπος του σκέπτεσθαι, είναι εδώ παρών κι αυτός κι ας έχει προσπαθήσει το κράτος να μας τον κάνει μη ορατό. Καμιά φορά η βία μπορεί να είναι το μέσον για να οδηγηθούμε σε νέες επιλογές, το μέσο για να γίνει ορατό το προφανές. Η γερμανική γλώσσα κατασκευάστηκε με πρότυπο την ελληνική και οι κάτοικοι του ελλαδικού χώρου οδηγήθηκαν στην κατασκευή ενός εθνικού κράτους ακολουθώντας ως πρότυπο το γερμανικό.

Ας δούμε, με ποιο τρόπο ο θεσμός του κράτους καλύπτει την πραγματικότητα, ενώ φαίνεται να την επιβραβεύει. Το 2015 ο Δημοσθένης Παπαμάρκος, ιστορικός που ετοίμαζε το διδακτορικό του στην Αγγλία, βραβεύτηκε από την Ακαδημία Αθηνών για το «Γκιακ», ένα βιβλίο διηγήσεων των στρατιωτών της μικρασιατικής εκστρατείας όπου αναδεικνύεται η ωμότητα και η βία με την οποία συμπεριφέρθηκαν οι Έλληνες θυσιάζοντας την ανθρωπινότητά τους στο βωμό του μεγαλοϊδεατικού ονείρου της επέκτασης των συνόρων του ελληνικού κράτους.²³⁰ Μια αλήθεια που αποκρύπτεται από τα σχολικά βιβλία, (ας θυμηθούμε το πορτρέτο του Βενιζέλου στο βιβλίο της κοινωνιολογίας), ενώ ταυτόχρονα επιβραβεύεται ως προϊόν τέχνης. Αν η εθνική ιστορία καταλήγει συνήθως στον εθνοκεντρισμό, κάποτε και στον εθνικισμό, όπως επισημαίνει η ιστορικός Χριστίνα Κουλούρη, τότε η βράβευση δεν είναι απλά μια αντίφαση, ή μια δράση ενάντια στις πρακτικές του κράτους για τη συντήρηση της βίαιης συνύπαρξης των αιώνιων εχθρών είναι το πέπλο της αθωότητας ή αν θέλετε το πέπλο του πολιτισμού που σκεπάζει αυτές τις πρακτικές.

Γιατί οι διηγήσεις των ηρώων του Παπαμάρκου είναι πραγματικές στο βαθμό που οι επόμενες γενιές των Μικρασιατών τις έχουν ακούσει από πρώτο ή δεύτερο χέρι, γιατί γνωρίζουν αυτό που τα σχολικά βιβλία αποκρύπτουν, ότι δεν πρέπει να είναι υπερήφανοι ούτε να σταθμίζουν τα οφέλη ή τις ζημιές ενός πολέμου, όπως καλούνται να κάνουν όντας μαθητές και αυριανοί πολίτες. «Γνωρίζουμε» όλοι ότι ο άνθρωπος χάνει την ανθρωπινή ιδιότητά του όταν ενδύεται τη στολή του στρατιώτη(;)»

«Ωρα πολλή τούς έλεγα, πού είχα πάει, τι είχα κάνει, πόσους είχα σκοτώσει, πως είναι αλλιώς με την ξιφολόγη κι αλλιώς με το μαχαίρι, αλλιώς ο λαμός του άντρα κι αλλιώς του παιδιού, πώς ουρλιάζανε οι Βουλγάρες και πώς οι Τουρκάλες, πώς κλωτσάει ο κρεμασμένος και πώς ο σφαγμένος, πώς ακόμα και τα μωρά τα μικρά που δεν καταλαβαίνουν κλαίνε άμα μυρίσουν το αίμα και δουν το μαχαίρι, ακόμα και για τον Τούρκο τους είπα, που σαν τον σκότωσα έσκυψα και του έφαγα τη μύτη»

«Αλλά το 'ξερα ότι η βρωμιά θα μ' ακολουθούσε (...). Και που τελείωσε ο πόλεμος εγώ πάλι έψαχνα τα αίματα. Κοίταγα γύρω τους ανθρώπους και το μόνο που έβλεπα ήταν πού θα κόψω, πού θα σφίξω, πού θα χτυπήσω για να τους σωριάσω»

«Έτσ' κάθσα και σκέφτκα και κατάλαβα ότι η βρωμιά δεν είναι παντού βρωμιά. Να σ' το πω αλλιώς, άμα δεις έναν ζευγά με τις λάσπες μέσ στην εκκλησία, βρωμιάρη θα τον πεις. Άμα τον δεις όμως με τις λάσπες στο χωράφ' θα τον πεις άξιο» ΓΚΙΑΚ(αποσπάσματα από το διήγημα Νόκερ)

Όταν το 1851 ο υπουργός Faucher καθιερώνει βραβεία των θεατρικών έργων «προορισμένα να υπηρετήσουν τη διαπαιδαγώγηση των εργατικών τάξεων για την προπαγάνδα υγιεινών ιδεών και με την παρουσίαση καλών παραδειγμάτων», το άρθρο του Baudelaire «Τα

²³⁰ Παπαμάρκος Δημοσθένης, *Γκιακ*, Αθήνα, Αντίποδες, 2014

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

δράματα και τα τίμια μυθιστορήματα» απαντά με αυστηρή κριτική: «Τα ακαδημαϊκά βραβεία, τα βραβεία της αρετής, οι εξωραϊσμοί, όλες οι διαβολικές επινοήσεις, ενθαρρύνουν την υποκρισία και φυλακίζουν τις αυθόρμητες ορμές μιας ελεύθερης καρδιάς ... Ποιος θα εμποδίσει δύο απατεώνες να συνεργαστούν για να κερδίσουν το βραβείο Montyon; Ο ένας θα υποκριθεί την αθλιότητα, ο άλλος το έλεος. Σ' ένα επίσημο βραβείο υπάρχει κάτι που πληγώνει τον άνθρωπο και την ανθρωπότητα και θαμπώνει την αιδώ της αρετής. Από μέρους μου, δεν θα ήθελα ποτέ να γίνω φίλος ενός ανθρώπου που κέρδισε βραβείο αρετής; θα φοβόμουν μήπως ανακαλύψω έναν ανυπόφορο τύραννο»²³¹

Σήμερα το κράτος βραβεύει και τα άλλα έργα, αυτά που δεν προπαγανδίζουν υγιείς ιδέες, αλλά παρουσιάζουν, όπως το *Γκιακ*, μια άλλη όψη. Γιατί; Μήπως το σύγχρονο δυτικό κράτος «εκδημοκρατίστηκε» σε βαθμό τέτοιο, που όχι απλά να ανέχεται τις άλλες φωνές, των διανοητών, των καλλιτεχνών, των ανθρώπων που στοχάζονται, αλλά να τους δίνει χώρο να ακουστούν, να αναπτυχθούν και να μην χαθούν κάτω από τη σκέπη της πλειοψηφιοκρατίας; Όχι. Δυστυχώς όχι. Ενσωματώνοντας τη διαμαρτυρία, στην όποια μορφή της, βραβεύοντας έργα που προτείνουν διαφορετικές ή εντελώς αντίθετες ιδέες από την επίσημη κρατική οπτική την αποδυναμώνεις. Ίσως, αν ζούσε και σήμερα ο Baudelaire έγραφε και πάλι ένα άρθρο. Άλλωστε, δεν είναι περίεργο που λίγο αργότερα παραδέχεται πως δεν άσκησε το δημοκρατικό του δικαίωμα, δεν ψήφισε, προσπαθώντας να ξεφύγει από τις πολιτικές και πνευματικές γραμμές της τάξης του, της αστικής τάξης.

Γιατί το επίσημο κράτος διαμέσου της επίσημης στάσης του –παιδεία, στρατός, παρελάσεις, θρησκεία- φροντίζει ένα μέρος των πολιτών να μην μπορεί να διαβάσει ένα βιβλίο, να χαρεί ένα έργο τέχνης, να στοχαστεί έξω από την επίσημη κρατική οπτική γιατί είναι ιεροσυλία. Κι ας αισθάνεται το μέρος αυτών των πολιτών αυτή την «αυθόρμητη ορμή της ελεύθερης καρδιάς». Έστω κι αν γνωρίζει μέσα του πως η ιεροσυλία αυτή, αποτελεί την άλλη όψη της πραγματικότητας. Πώς να τη δεις, όμως, αυτή την άλλη όψη όταν “γνωρίζεις” την επίσημη κρατική οπτική ως απόλυτη αλήθεια;

Κι από την άλλη πλευρά, αυτοί που διαβάζουν. Στην Ελλάδα κατηγορούμαστε ότι έχουμε λατρεία με τις πανεπιστημιακές σπουδές και δη με αυτές που αφορούν τις ανθρωπιστικές επιστήμες. Συνεπώς, υπάρχει μια μεγάλη μερίδα πολιτών που έχει το απαραίτητο υπόβαθρο. Γενικά, φαίνεται, πως αυτή η μερίδα πολιτών με πανεπιστημιακή μόρφωση αποτελεί έναν ισχυρό πυρήνα σκέψης στον δυτικό σύγχρονο κόσμο. Αποτελεί; Μα η επιβράβευση από την επίσημη πολιτεία καθοδηγεί αυτή τη σκέψη. Μιλούν για λογοτεχνικό ενδιαφέρον, για ψυχαναλυτικές προσεγγίσεις κλπ. Έτσι, το ενδιαφέρον του αναγνώστη λοξοδρομεί. Πολλοί αναγνώστες πιάνονται από το “δόλωμα” της λογοτεχνικής κριτικής και των ειδικών, που θα ερμηνεύσουν και θα μας δώσουν την απαραίτητη γνώση που χρειαζόμαστε για να κατανοήσουμε «τι θέλει να πει ο ποιητής». ²³²Τα πράγματα κατά τη γνώμη μας είναι πιο απλά. Έξω από τους όποιους ερμηνευτικούς κανόνες το *Γκιακ* χειρίζεται με σοβαρότητα τα

²³¹P.ΡΙΑ, Baudelaire, Editions de Seuil, Παρίσι, 1958, στο Μάριο Ντε Μικέλι, *Οι πρωτοπορίες της τέχνης του εικοστού αιώνα*, μτφρ. Λ. Παπαμαθεάκη, Οδυσσέας, Αθήνα, 1992, σελ. 49

²³²Σε καμία περίπτωση δεν είμαστε απόλυτα αρνητικοί και επικριτικοί στην προσπάθεια και το έργο όλων αυτών των επιστημόνων, προβάλλουμε απλά την εργαλειακή χρήση τους από το κράτος.

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

ζωή του ανθρώπινου όντος, την πραγματική ζωή αυτού που βιώνει τον πόλεμο έξω/μέσα από την κατασκευή των "πολεμικών αξιών" και των βεβαιοτήτων που μας προσφέρει η κατοχή της κάθε εθνικής απόλυτης αλήθειας. Άλλωστε, όπως ισχυρίζεται ο Ζίσεκ καταφάσκοντας στο δικαίωμα της αποχής από τις εκλογές, «Εκείνοι που έχουν την εξουσία συχνά προτιμούν ακόμα και μια «κριτική» συμμετοχή, έναν διάλογο, από τη σιωπή- απλώς και μόνο για να μας εμπλέξουν σε «διάλογο», για να εξασφαλίσουν ότι καταλύεται η δυσοίωνα παθητικότητα μας.».²³³ Δεν καταφάσκουμε με αυτή μας τη θέση στην άρνηση του διαλόγου με την εξουσία, απλά θέλουμε να τονίσουμε την οπτική της εξουσίας απέναντι στον «διάλογο».

Είναι η βία με την οποία συμπεριφέρονται οι στρατιώτες του *Γκιακ* μια απόκλιση, έξω από το κοινωνικό σύστημα, τις δομές και τις αξίες του; Με άλλα λόγια, οι στρατιώτες απομακρύνθηκαν από την επίσημη γραμμή, από ό,τι θεωρείται κανονικό και αποδεκτό, εκτράπηκαν, απομακρύνθηκαν από την κοινή θέση της κοινωνίας που υπερασπίζονταν; Απειλεί αυτή η έκφραση βίας να συντρίψει το κοινωνικό σύστημα; Μια συνήθης απάντηση που έχει ποικιλοτρόπως αναπτυχθεί είναι η ιδέα της ατομικής ευθύνης. Η ατομική ευθύνη, όμως, έφτασε να καλύπτει με ένα πέπλο αθωότητας την υπόλοιπη κοινωνία, το επίσημο κράτος. Μόνο σε ολοκληρωτικά καθεστάτα προάγεται, ισχυρίζονται, η βία ως αξία. Μόνο σε καθεστάτα με τις δομές του ναζιστικού κράτους βλέπουμε ένα Ολοκαύτωμα. Οι σύγχρονες δημοκρατικά θεσπισμένες κοινωνίες δεν θα έφτιαχναν στρατόπεδα συγκέντρωσης. Ας κοιτάξουμε γύρω μας, είναι αυτό μια απόλυτη αλήθεια;

Οι στρατιώτες της Μικρασιατικής εκστρατείας αγωνίζονταν για την απελευθέρωση των τόπων που κατοικούσαν Έλληνες. Αγωνίζονταν εναντίον των αλλόθρησκων που πριν από αιώνες είχαν καταλάβει τη γη των προγόνων τους. Έτσι η βία μετατράπηκε σε καθήκον. Ήταν αυτό το καθήκον που μας επιβάλλεται από την βεβαιότητα της αλήθειας των πεποιθήσεών μας. Αυτή ήταν η ιδέα. Η Μεγάλη Ιδέα. Τη γη αυτή την είχαν καταλάβει, όπως μαθαίνουμε από την σχολική Ιστορία, οι Έλληνες και είχαν δημιουργήσει αποικίες. Μήπως τα δημοκρατικά κοινωνικά συστήματα, όπως τα έχουμε βιώσει μέσα στην Ιστορία, δημιουργούν συνθήκες και πεποιθήσεις τέτοιες, στις οποίες οι πράξεις των στρατιωτών είναι η κορυφή του παγόβουνου; Η βία είναι μια αξία. Αλλά μια αξία με αρνητικό πρόσημο. Ένας αγώνας για- μεταβάλλεται σε αγώνα εναντίον με όχημα τη βία. Τα όρια μεταξύ του για και του εναντίον δεν είναι σαφώς ορατά. Πότε ένας αγώνας είναι ένας "καθαρός" αγώνας; ένας αγώνας ο οποίος δεν έχει γίνει ακόμα όμοιος με το αντικείμενο εναντίον του οποίου αγωνίζεται; Γιατί η κοινωνία επαινεί τον υπερβάλλοντα ζήλο ενός δασκάλου που κατορθώνει στο πλαίσιο του δημόσιου σχολείου ένα μεγάλο μέρος των μαθητών του να εισαχθούν στο πανεπιστήμιο; Ο δάσκαλος επιτέλεσε εξαιρετικά το καθήκον του, θαυμάζεται επειδή ήταν αποτελεσματικός, εξαιρετικά αποτελεσματικός, ανεξάρτητα των μεθόδων του και το κατά πόσον αυτές ήταν ορθά παιδαγωγικές. Δεν επαινείται επίσημα ποτέ ένας δάσκαλος που ασχολήθηκε με τα ίδια τα παιδιά, τις ανησυχίες τους, τα όνειρά τους, τις αυταπάτες τους, τις αξίες τους. Να θυμηθούμε πόσοι επιστήμονες συνετέλεσαν στο θαύμα του Ναζισμού. Οι δάσκαλοί τους ήταν αποτελεσματικοί, εξαιρετικά αποτελεσματικοί. Η ακρότητα των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων, λοιπόν, αυτού του δασκάλου επαινείται. Γιατί το κράτος δεν αναγνωρίζει και την ακρότητα του

²³³ Ζίσεκ, ό.π. σελ. 246

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

στρατιώτη, αφού κάποιος-κάτι (το κράτος, η κοινωνία, η απόλυτη ιστορική αλήθεια) του επέβαλαν αυτό το καθήκον; Το καθήκον να αφανίσει των Άλλων. Ήταν αποτελεσματικός, περιμένει να αναγνωριστεί. Η ιδέα της αποτελεσματικότητας, μια ιδέα που έχει εξαιρετικά αναπτυχθεί από την καπιταλιστική κοινωνία, ερμηνεύει κατά έναν τρόπο τη στάση αυτή. "Αυτός", όμως, που επέβαλε το καθήκον αρνείται να αναγνωρίσει την αποτελεσματικότητα με την οποία εκτέλεσε το χρέος του, υποχωρεί μπροστά στη φρίκη της πράξης. Μόνον ο στρατιώτης ευθύνεται. Και η ιδέα ότι « το δέντρο της λευτεριάς είναι ποτισμένο με αίμα»; Δεν συνετέλεσε αυτή στη φρίκη της πράξης;

Η αποτελεσματικότητα συνάδει εδώ με την σχετικοποίηση της ιστορικής αλήθειας, τόσο σχετικά με τις εξωτερικές σχέσεις μεταξύ των κρατών όσο και σχετικά με τις εσωτερικές σχέσεις μεταξύ των υποομάδων που συγκροτούν την δημόσια σφαίρα μέσα στο κράτος- ως θυμηθούμε πόσα δεν λέμε και δεν γνωρίζουμε για τον ελληνικό εμφύλιο- είναι γνωστό ζήτημα, ένας κοινός τόπος. Όμως, πόσο ορατό είναι ότι αυτή η πρακτική όχι μόνο καλλιεργεί τη βία, αλλά και νομιμοποιεί τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε τον Άλλον. Η βεβαιότητά μας για την κατοχή της αλήθειας της Ιστορίας γίνεται δογματική, ιερή και κάθε άλλη προσέγγιση βεβηλώνει την εθνική ιστορική μας μνήμη. Αλλά αυτή η μνήμη είναι μια κατασκευή. Όπως γράφει η Κουλούρη: «Στα ίδια ιστορικά γεγονότα η κάθε εθνική ιστορία αναγνωρίζει τη δική της αλήθεια, μια αλήθεια τελείως διαφορετική από εκείνη του γείτονά της. Άλλωστε η αλήθεια του άλλου δεν την αφορά. Προτιμά να εφησυχάζει στις βεβαιότητές της. Δεν είναι λοιπόν παράξενο που η υψηλή αρνητική αξιολόγηση του άλλου συνδυάζεται με ελάχιστη γνώση. Ας δούμε και τους αντίθετους μύθους της ίδιας ιστορίας. Είναι γεγονός ότι οι εθνικές ιστορίες ομφαλοσκοπούν ατάρεσκα, και χαρακτηριστικότερο παράδειγμα είναι η εκστρατεία στη Μικρά Ασία. Η Τουρκία, μέχρι σήμερα, εορτάζει την απώθηση των ελληνικών στρατευμάτων από τη Μικρά Ασία, γεγονός που οδήγησε στη δημιουργία της τουρκικής δημοκρατίας, ενώ εμείς θρηνούμε για την καταστροφή και την απώλεια εδαφών τα οποία, σύμφωνα με τους λάτρεις της Μεγάλης Ιδέας δικαιωματικά μας ανήκαν απ' την εποχή του Βυζαντίου. Πάλι οι όροι είναι αποκαλυπτικοί: οι Έλληνες μιλούσαν για Μικρασιατική Καταστροφή, οι Τούρκοι για Αγώνα Απελευθέρωσης».²³⁴

Στη σκιά του ήρωα

Μια συζήτηση που συχνά κάνουμε μεταξύ μας, εμείς, η γενιά που έπεται αυτών που έζησαν και άνηκαν στην Αντίσταση κατά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, είναι ότι οι δικοί μας απέφευγαν να αναφέρονται με λεπτομέρειες σε αυτό, μόνο κατά τη διάρκεια έντονων πολιτικών και ιστορικών συγκυριών αναφέρονταν σε κάτι, άλλοτε από αγανάκτηση κι άλλοτε από πόνο. Ήταν ο εμφύλιος η πηγή αυτής της στάσης ή η ανάδυση ενός κόσμου που δομούνταν από την αρχή, αλλά χωρίς προσδοκίες μια κι αυτή ακόμα η επανάσταση είχε χάσει την αθωότητά της, όπως πρόβαλε στη σκέψη του Καμύ; Αναφερθήκαμε, ήδη, στην

²³⁴Χριστίνα Κουλούρη, «Οι αντίθετοι μύθοι μιας κοινής ιστορίας, *Το Βήμα*, Ανακτήθηκε από URL: <https://www.tovima.gr/2008/11/24/opinions/oi-antithetoi-mythoi-mias-koinis-istorias/> (τελευταία πρόσβαση 9/6/24)

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

προσπάθεια του σύγχρονου κράτους να αναπτυχθούν οι «πολεμικές αξίες» ως μέρος της ηθικής ταυτότητας του εθνικού εαυτού. Η γενναιότητα στη μάχη, η ανδρεία, ο θάνατος για την πατρίδα- έστω και χιλιάδες μίλια μακριά από αυτή, σε μια άλλη ήπειρο- αναδείχθηκαν ως αξίες άξιες σεβασμού όλων όσων θεωρούν τους εαυτούς τους καλούς πατριώτες. Εμείς διδαχθήκαμε από το κράτος ότι οι νεκροί τιμώνται με μαρμάρινες πλάκες, με παρελάσεις, με συζητήσεις για το ποιος δικαιούται να κρατάει τη σημαία στο σχολείο.

Ο Stig Dagerman συμπλέοντας με τη σκέψη του Καμύ γράφει το 1947 το θεατρικό έργο *Η σκιά του Μαρτ*. Ο ήρωας του Γκαμπριέλ είναι ένας άνθρωπος που παρακολουθεί τα ιστορικά γεγονότα του πολέμου, της αντίστασης αλλά και της παρέλασης μετά την απελευθέρωση από το παράθυρο. Είναι. ένας θεατής. Δεν είναι ο ήρωας. Ξέρει όμως ότι «Τους νεκρούς πρέπει κανείς μόνο να τους κολακεύει.» και ότι «εμείς, που είμαστε δειλοί, οφείλουμε να δείχνουμε σεβασμό όταν γίνεται λόγος για ήρωες.» Η μητέρα του θυμίζει ότι «Είναι και η ντροπή ένας λόγος να σιωπά κανείς» και πως « Πάντα η γενναιότητα αντέχει στον χρόνο», για να τον ακούσει να της απαντά πως « ...οι δειλοί μισούν τους τολμηρούς, όχι επειδή υπήρξαν τολμηροί, αλλά επειδή επιτρέπουν στους υποκριτές να τους χρησιμοποιούν μετά το θάνατό τους.» Ο Γκαμπριέλ θα απαντήσει και στο ερώτημά μας. Αναφερόμενος στον αδερφό του Μαρτ θα κάνει τη διάκριση: «Ποτέ δεν μιλούσε γι' αυτό εκ των υστέρων , επειδή το απεχθανόταν. Εννοώ να σκοτώνει ανθρώπους κι άλλα τέτοια. Ωστόσο έκανε αυτό που απεχθανόταν, επειδή το έκρινε απαραίτητο. Εγώ δεν θα μπορούσα ποτέ. Πάντα μου προκαλούσε εμετό. Αλλά εσείς κάνατε το κακό όχι επειδή ήταν απαραίτητο, αλλά επειδή σας άρεσε. Εγώ ποτέ δεν θα το έκανα. Γι' αυτό και είμαι καλύτερος από εσάς.»

Ο Γκαμπριέλ ζει στη σκιά του ήρωα αδερφού του υπό το άγρυπνο μάτι της αυταρχικής μητέρας . Το ηθικό δίλημμα αν είμαστε τόσο γενναίοι ώστε να υπερασπιστούμε την πατρίδα ή τόσο δειλοί ώστε να παρατηρούμε την γερμανική κατοχή από το παράθυρο αποδεικνύεται απατηλό. Στην ιεραρχία των ηθικών αξιών η υπεράσπιση της πατρίδας δεν προκρίνεται παρά μόνο αν συνοδεύεται από μια απέχθεια, μια ντροπή για όσα εν καιρώ πολέμου αναγκάζεσαι να κάνεις. Ο δειλός βρίσκεται πιο ψηλά από αυτόν που σκοτώνει τον “εχθρό” με ευχαρίστηση. Γιατί το ερώτημα που έχει τεθεί είναι λάθος. Το ερώτημα δεν είναι «αν έχουμε την ηθική υποχρέωση να υπερασπιστούμε την πατρίδα, το κράτος μας». Το ερώτημα είναι «αν έχουμε την ηθική υποχρέωση να υπερασπιστούμε τη ζωή». Ποια ζωή όμως, «το ευ ζην» που ως αξία, υπερέχει της πατρίδας, του κράτους. Γιατί απλά η ζωή είναι κάτι πραγματικό, δεν είναι μια κατασκευή. Η ζωή είναι *αυταξία*.

Εμείς οι σύγχρονοι κάτοικοι του ελληνικού κράτους ζούμε στη σκιά του ήρωα του 1821, του Α΄ Παγκόσμιου, της μικρασιατικής καταστροφής, του 1940, του Πολυτεχνείου. Ζούμε επίσης στη σκιά του εχθρού, με τον Τούρκο εχθρό να κερδίζει στην κούρσα των εχθρών – γειτόνων μας. Βιώνουμε μια κατάσταση στην οποία δεν έχουμε αποδείξει ακόμα ούτε αν είμαστε ήρωες ούτε δειλοί. Αυτό που όλοι οι επιστήμονες που ασχολούνται με την κοινωνία γνωρίζουν είναι ότι οι συγκρούσεις μέσα σε μια ενδο-ομάδα, σε ένα κράτος στην προκειμένη, υποχωρούν μπροστά σε ένα κοινό σκοπό και ποιος καλύτερος από τη αντιμετώπιση ενός κοινού εχθρού; Το σύγχρονο ελληνικό κράτος φροντίζει να συντηρεί το μύθο του κοινού εχθρού στρέφοντας τους πολίτες με διάφορες πρακτικές (σχολείο, ΜΜΕ, επίσημη Ιστορία) εναντίον ενός εχθρού με αρνητικό θρησκευτικό πρόσημο, εναντίον μιας αρνητικής εικόνας του εθνικού μας εαυτού, οι Τούρκοι είναι όλα όσα δεν είμαστε εμείς.

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

Γιατί στη σκιά του Άλλου, του ήρωα-προγόνου ή του εχθρού, δεν είναι ορατά ένα πλήθος γεγονότων που διέπουν την πραγματικότητα. Στη σκιά αποσιωπάται το τι εθνικότητα είχαν όσοι άνθρωποι υποχρεώθηκαν να αφήσουν τα σπίτια τους από τη μια πλευρά του Αιγαίου για να πάνε στην άλλη και ποιοι ήταν οι πρόγονοί τους. Αποσιωπάται ότι χιλιάδες άνθρωποι χάθηκαν στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο για να διευρυνθούν τα σύνορα της Ελλάδας και αυτό προβάλλεται ως θετική επιλογή του χαρισματικού Βενιζέλου από τα σχολικά μας βιβλία. Αποσιωπάται ότι οι δοσίλογοι του Β΄ Παγκόσμιου δεν δικάστηκαν ποτέ στην Ελλάδα, αλλά μάλλον αποτέλεσαν τον πυρήνα και το υπόβαθρο της δικτατορία του '67 αλλά και της σύγχρονης μας ακροδεξιάς. Ζούμε στη σκιά του άλλου όπως ο Γκάμπριελ, ο οποίος έκανε αυτό που όφειλε στον εαυτό του, σκότωσε τη μητέρα που δεν του επέτρεπε να ενηλικιωθεί.

Η τέχνη έγινε η δίοδος για να περάσει σε εμάς η εμπειρία της προηγούμενης γενιάς. Όσοι από τους αντιστασιακούς δεν μιλούσαν για όσα έγιναν στον πόλεμο ήταν γιατί απεχθάνονταν όσα έκαναν, δεν ήταν υπερήφανοι, δεν ένιωθαν ήρωες. Καταλάβαιναν πως είχαν αποκτήσει μια ιδιαίτερη «μια περίεργη οσμή που όλο δυνάμωνε.» Όλοι τους είχαν σκοτώσει άνθρωπο ή είχαν συμμετάσχει σε κάποια επιχείρηση στην οποία είχαν σκοτωθεί άνθρωποι. Ο Dagerman λίγο πριν το τέλος θέτει το μεγάλο ερώτημα: «τι είναι σωστό να πει ένας γιος: Πυροβόλησα τη μητέρα μου ή πυροβόλησα τη μαμά μου;». Αν η μητέρα εμποδίζει την ενηλικίωσή σου, "οφείλεις" να τη σκοτώσεις. Αν ενηλικιώθηκες, τότε χρησιμοποιείς πια τον όρο μητέρα. Όταν ενηλικιωθούμε ως πολίτες και για να μπορούμε να υπερασπιστούμε μια νέα κοινωνία, οφείλουμε να "σκοτώσουμε" όποιον εμποδίζει την ενηλικίωσή μας, να σκοτώσουμε το κράτος.²³⁵

Η βία της συντροφικότητας

«Ντήλερ: ... Δύο άντρες που διασταυρώνονται δεν έχουν άλλη εκλογή απ' το να χτυπηθούν με τη βία του εχθρού ή με την απαλότητα της αδελφότητας... σας προτείνω, ...να με κοιτάξετε φιλικά, επειδή κλείνουμε, κλείνουμε καλύτερες δουλειές υπό τη σκέπη της οικειότητας.

Πελάτης: ...Εγώ, δεν θέλω να σας βρίσω ούτε θέλω να σας αρέσω, δεν θέλω να είμαι ούτε καλός ούτε κακός, ούτε να χτυπήσω ούτε να με χτυπήσουν, ούτε να πλανέγω ούτε κι εσείς να επιδιώξετε να με πλανέγετε. Θέλω να είμαι μηδέν. Με φοβίζει η εγκαρδιότητα, δεν έχω έφεση προς τα συγγενολία, και περισσότερο από τα βίαια χτυπήματα φοβάμαι τη βία της συντροφικότητας. Ας είμαστε δύο ολοστρόγγυλα μηδέν, αδιαπέραστα το ένα απ' το άλλο, προσωρινώς σ' αναπαράθεση, και που κυλούν, καθένα προς την κατεύθυνσή του.»²³⁶

Ας δούμε κάποια ιστορικά παραδείγματα:

α) Σύμφωνα με την έρευνα των Neitzel και Welzer μεταξύ των αιχμαλώτων Γερμανών στρατιωτών οι φόνοι των Εβραίων δεν ήταν αποτέλεσμα μόνο διαταγών αλλά απόλαυσης, δεν είχαν ηθικούς ενδοιασμούς, αφού ο φόνος είχε μετατραπεί σε *πολιτική αρετή*. Αφορά αυτό μόνο τους Ναζί; Μόνο αυτοί εκτελούσαν τους αιχμαλώτους.²³⁷ Ας θυμηθούμε τα

²³⁵ Stig Dagerman, *Η σκιά του Μαρτ*, εκδ. ΝΕΦΕΛΗ, Αθήνα, 2004

²³⁶ Bernard- Marie Koltes, *Στη Μοναξιά των Κάμπων με Βαμβάκι*, ΑΓΡΑ, Αθήνα 1990, σελ.47,48, 50, 51)

²³⁷ « "Soldiers traded rumours so furiously that we must assume that nearly all of them knew" that large numbers of Jews "were being murdered", say the authors. What's more, some soldiers killed Jews not simply because "orders were orders", but because they enjoyed killing. Killing Jews was "fun", as one PoW says; he killed

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

διηγήματα στο *Γκιακ*. Όμως, οι απαρχές αυτού του μίσους προς τον άλλον βρίσκονται πολύ πριν. Δεν έμαθε ο Χίτλερ τους συμπατριώτες του να μισούν, να θεωρούν τους εαυτούς τους ανώτερα όντα.

β) «Οι Ισπανοί με τα άλογά τους τα δόρατα και τις λόγγες τους άρχισαν να διαπράττουν φόνους και αλλόκοτες αγριότητες. Έμπαιναν σε πόλεις, συνοικίες και χωριά και δεν τους γλίτωναν ούτε παιδιά, ούτε γέροντες, ούτε έγκυες γυναίκες ούτε τα έμβρυά τους. Τους άνοιγαν τις κοιλίες και τα έκοβαν κομμάτια σαν να έσφαζαν αρνιά. Έβαζαν στοιχήματα ποιος με μια σπαθιά θα ξεκοίλιαζε έναν άνθρωπο ή θα τον έκοβε στη μέση. Ποιος θα έκοβε πιο γρήγορα και πιο αποτελεσματικά ένα κεφάλι ή ποιος θα έβγαζε πιο γρήγορα τα έντερα κάποιου με μόνο ένα χτύπημα. Άρπαζαν τα μωρά από τις φτέρνες, αποσπώντας τα από τον μαστό της μητέρας τους και τους τσάκιζαν τα κεφάλια χτυπώντας τα στου βράχους. Έφτιαχναν κάτι αγχόνες μακριές και χαμηλές έτσι ώστε τα πόδια των κρεμασμένων να αγγίζουν λίγο το έδαφος. Κρεμούσαν σε κάθε αγχόνη 13 ανθρώπους προς τιμήν του Σωτήρα μας και των 12 Αποστόλων. Έβαζαν από κάτω φωτιά και τους έκαιγαν σιγά σιγά. Αν οι χριστιανοί σκότωσαν και αφάνισαν τόσες και τόσες ψυχές αυτό έγινε μόνο για το χρυσάφι...».²³⁸ Αυτά έστειλε σε επιστολές ο Δομινικανός ιεραπόστολος Βαρθολομαίος ντε Λας Κάσας στους Ισπανούς βασιλείς Φερδινάνδο και Ισαβέλλα, που έδωσαν μια ολόκληρη ήπειρο δώρο στον Πάπα. Είναι οι ίδιοι βασιλείς, που μετά την ανακατάληψη της ιβηρικής χερσονήσου και την εκδίωξη των Αράβων εκδίδουν το Διάταγμα της Γρανάδας το 1492, σύμφωνα με το οποίο απαγορεύουν σε κάθε Εβραίο της Ισπανίας να κατοικεί εκεί και να διατηρεί το θρήσκευμά του. Οι εβραίοι υποχρεώνονται να φύγουν εντός τριών μηνών με αποτέλεσμα 200.000 με 300.000 χιλιάδες να αναγκαστούν να μετοικήσουν στην Αφρική, στην Ευρώπη και στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Το 1992, 550 χρόνια αργότερα ο Χουάν Κάρλος θα ζητήσει συγγνώμη, ενώ στελέχη της Καθολικής Εκκλησίας θα προτείνουν την αγιοποίηση της Ισαβέλλας ως ένθερμης Καθολικής. Η πρόταση θα απορριφθεί ύστερα από την έντονη αντίδραση των εβραίων οι οποίοι με βάση τα αναγραφόμενα στο Διάταγμα της Γρανάδας έδειξαν ότι η Ισαβέλλα στόχευε στις περιουσίες τους.

γ) Οι κοινωνίες της Ευρώπης δέχονται αλληπάλληλα τρομοκρατικά χτυπήματα. Χτυπήματα, τα οποία τα ΜΜΕ φροντίζουν να προσεγγίσουν με μια οπτική αντιστροφής της αρχαιοελληνικής τραγωδίας: ο θεατής βλέπει τα πάντα επί σκηνής. Οι βομβιστές αυτοκτονίας, οι τρομοκράτες-μάρτυρες του Ισλάμ- αν και ως λέξη Ισλάμ προέρχεται από το Σαλάαμ που θα πει στα αραβικά ειρήνη-, οι οποιοδήποτε φανατικοί ακροδεξιοί, ρατσιστές, χριστιανοί ή μουσουλμάνοι που εκτελούν με όπλο ένα αυτοκίνητο ή ένα φορτηγό ή

without any feeling of corruption or moral failure. The extermination of all Jews meant even newborns, for they too were potential enemies of the Third Reich. In wartime Germany, murder was made into a civic virtue». Soldaten by Sönke Neitzel and Harald Welzer – review, the Guardian, 25/1/2013 Ανακτήθηκε από URL: <https://www.theguardian.com/books/2013/jan/25/soldaten-sonke-neitzel-harald-welzer> (τελευταία πρόσβαση 9/6/24)

²³⁸ Ευθυμίου, Μαρία, «Παγκόσμια Ιστορία, Ο Άνθρωπος απέναντι στο Θείο», Mathesis, Ηράκλειο, 2016, σελ. 26, Ανακτήθηκε από URL: https://mathesis.cup.gr/assets/courseware/702eac9c0a66c7be94fa9df6e023df3b/asset-v1:History+Hist3.2+2017_T2+type@asset+block/WH_Week_6.pdf (τελευταία πρόσβαση 17/6/24)

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

οτιδήποτε περνούν από τις οθόνες μας ως καθρέφτης, μια αντανάκλαση των ειδικών δυνάμεων του στρατού μιας δυτικής χώρας που θα εκτελέσει την δεινά στρατιωτική επιχείρηση.

Τα παραδείγματα, που ομοιάζουν με τα παραπάνω, πολλά. Όλα έχουν ένα κοινό μοτίβο που μορφοποιείται με τις γραμμές της πολιτικής επιλογής, της ιδεολογίας και της θρησκευτικής πίστης της κατοχής της απόλυτης αλήθειας, του οικονομικού οφέλους και του μίσους, ενός μίσους συλλογικού που εμφανίζεται με τη μορφή *πολιτικής αρετής*. «Μπορεί να είναι σκληρό το να μισεί κανείς μόνος, με πολλούς όμως αυτό γίνεται μια απόλαυση» λέει ο Πελάτης του Koltes.²³⁹

Το μοτίβο αυτό χρωματίζεται με την παρουσία της βίας όχι ως μέσο, αλλά ως σκοπός. Δεν έχει καμία σημασία το περιεχόμενο αυτό των γραμμών που συνθέτουν το μοτίβο. Κοινός παρανομαστής είναι η συνέπεια σε μια διαδικασία που από την πλευρά του δράντος εκφράζει την “παραφροσύνη” της κοινωνίας στην οποία ανήκει, μια κοινωνία που αγιοποιεί ή ηρωοποιεί ή καλύπτει υπό την εθnico-θρησκευτική σκέπη της κάθε παράλογο.

Υπάρχει όμως, και η οπτική του θεατή. Το ζήτημα με τη βία του ‘Άλλου είναι η εγγύτητα που αισθανόμαστε σε αυτή. Δεν είναι απλά ότι φοβόμαστε πως κι εμείς ή οι περιουσίες μας μπορεί να είμαστε θύματα ενός τρομοκράτη. Πόσο πιθανόν είναι; ό,τι και να λένε τα ΜΜΕ για να ενισχύσουν τη φρίκη του αποτρόπαιου, περισσότερο από το να είμαστε θύματα τροχαίου; Είναι η εγγύτητά μας προς την ίδια την πράξη. Γιατί η βίαη πράξη μας είναι οικεία. Γνωρίζουμε, εμείς οι πολίτες της δυτικής αστικής κοινωνίας, πως παρά την πίστη μας στη δημοκρατία, την ανεξιθρησκία, τα δικαιώματα όλων των ανθρώπων να διαφέρουν ο ένας από τον άλλον θρησκευτικά, πολιτικά, φυλετικά... και να αγωνίζονται για το δίκιο τους, κι εμείς θα ήμασταν ικανοί να εξεγερθούμε ή ακόμα και να γίνουμε “τρομοκράτες”, αν βιώναμε παρόμοιες συνθήκες. Γνωρίζουμε ότι το παράλογο δεν συνίσταται μόνο στην πίστη σε μια θρησκεία ή σε μια ιδεολογία που σε φανατίζει μόνο, το παράλογο που βιώνει ολόκληρη η κοινωνία είναι ότι γίνεσαι άπρωτος, έστω και για μια στιγμή, μια ιστορική στιγμή αρκετή να σε φέρει στο προσκήνιο και τούτη η δύναμή σου δεν μπορεί να ελεγχθεί από κανέναν κρατικό θεσμό, ούτε καν από τις κρατικές ή και παρακρατικές μυστικές υπηρεσίες. Όλα θα γίνουν μετά! Εσύ, ως τρομοκράτης θα έχεις τη στιγμή σου. Τη στιγμή που η κοινωνία στην οποία απευθύνεσαι θα βρεθεί σε εγγύτητα με εσένα και το βλέμμα της θα πέσει επάνω σου, ίσως, και επάνω στο πρόβλημά σου, έστω κι αν συνεχίζει να μην θέλει να δει ότι είναι αυτή που σε δημιουργήσε.

Μας αρέσει να επιλέγουν οι άλλοι για εμάς, έχουμε μάθει σε αυτό. Από τη λέσχη ανάγνωσης μέχρι την ομάδα ανταρτών που είχαν οδηγηθεί στο βουνό για να αντισταθούν στον κατακτητή, αφήνουμε την ευθύνη της επιλογής σε κάποιον άλλον, κάποιον ειδικό με περισσότερες γνώσεις, ικανότητες, δεξιότητες από εμάς. Άλλωστε είναι «τρομερό βάρος η ελευθερία της εκλογής».²⁴⁰ Δειλιάζουμε ακόμα και να προτείνουμε ένα βιβλίο ή μια άλλη

²³⁹ Bernard- Marie Koltes, ό.π. σελ 51

²⁴⁰ «Αντί να κυριέψεις την ελευθερία των ανθρώπων, Εσύ τους την έκανες ακόμα μεγαλύτερη! Ή μήπως ξέχασες πως ο άνθρωπος προτιμάει την ησυχία, ακόμα και το θάνατο, παρά την ελεύθερη εκλογή εν γνώσει του καλού και του κακού; Δεν υπάρχει τίποτα πιο ελκυστικό για τον άνθρωπο απ’ την ελευθερία της συνείδησής του, μα δεν υπάρχει και τίποτα πιο βασανιστικό. Θέλησες την ελεύθερη αγάπη του ανθρώπου, θέλησες να Σε ακολουθήσει ελεύθερα. Αντί να υπακούει στον παλιό αυστηρό νόμο, ο άνθρωπος έπρεπε με ελεύθερη καρδιά ν’

*Μαρία Γεωργίου, Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

δραστική ενέργεια κατά του εχθρού. Γιατί; Γιατί αυτός που επιλέγει, φέρει την ευθύνη της επιτυχίας ή της αποτυχίας του εγχειρήματος. Όταν, όμως, έχει πια επιλέξει, αφηνόμεστε ελεύθεροι σε αυτή την επιλογή να βγάλουμε τον εαυτό μας, να φανερωθούμε, σίγουροι ότι οι σύντροφοι θα μας στηρίξουν και δεν θα μας χρεώσουν. Σαν το ανόητο παιδί, που παίζοντας μπάλα στο δρόμο, έτσι, αναίτια, μόνο και μόνο για να δοκιμάσει τον εαυτό του, τις δυνάμεις του, να δει τι θα γίνει, ασφαλές μέσα στην άγνοιά του, ρίχνει επίτηδες και σπάει το τζάμι του κακού γείτονα. Ενός γείτονα ιδιότροπου, άλλου, διαφορετικού, που έχει πολλές φορές μαλώσει με τους οικείους του παιδιού. Ασφαλές μέσα στην άγνοιά του και σίγουρου ότι τα μεγαλύτερα αδέρφια και τα άλλα παιδιά της γειτονιάς θα το υπερασπιστούν, θα πάρουν το μέρος του. Αυτή η μορφή της βίας προς τον σύντροφο κατανοείται από μέρους των παιδιών, των ακόμα μη υπεύθυνων για όσα πράττουν. Τι γίνεται, όμως, όταν καλυμμένοι, μέσα στην ασφάλεια που μας παρέχουν οι επιλογές του άλλου ή και ολόκληρης της ομάδας, εμείς πράττουμε σίγουροι ότι θα μας υποστηρίξουν, ακόμα κι αν εντελώς αναίτια οι πράξεις μας οδηγήσουν σε άγνωστα μονοπάτια τους συντρόφους μας; Το ότι ο Άλλος είναι ο «εχθρός» καλύπτει πλήρως τη βία μας προς τους συντρόφους; Το να εξαναγκάζεται μια ομάδα να υποστηρίξει τις πράξεις μίσους κάποιου αποτελεί μια άλλη μορφή της λογικής των στρατιωτών που περιγράφονται στο Γκιακ, περίμεναν κι εκείνοι την αναγνώριση των πράξεών τους ως σύμφωνων με τους κανόνες και τις τελετουργίες της κοινωνίας τους.

Θα προσθέσουμε σε τούτη την ενασχόλησή μας με τη βία μια αισιόδοξη οπτική. Υπάρχουν τρεις τρόποι να αντιμετωπιστεί η βία της αδικίας: μπορείς να την υπομένεις προσπαθώντας απλά να επιβιώσεις, να το βάλεις στα πόδια μεταναστεύοντας σε κάποια άλλη πιο δίκαιη κοινωνία ή να επιτεθείς. Αυτή η *επίθεση*, όμως, δεν είναι απαραίτητο να καθορίζεται από τους όρους της αδικίας, δεν είναι ανάγκη να αναπαράγεται, όπως οι όροι: αντι-φασίστας, αντι-ρατσιστής, αντι... Δεν χρειάζεται να είναι ένα αντι-. Η *επίθεση* μπορεί να έχει τη μορφή μιας Ουτοπίας, μιας κοινότητας ανθρώπων χωρίς ταξικές, εθνικές, θρησκευτικές ή άλλες διακρίσεις, που δεν αντιπαραβάλλει τίποτα στο υπάρχον καπιταλιστικό σύστημα, γιατί εκκινεί την ύπαρξή της στην αισιόδοξη οπτική της γέννησης ως νέας αρχής. Τούτη η νέα κοινότητα, μικρή ίσως στην αρχή, μπορεί να γίνει μεγάλη ή πολλές μικρές που όμως διέπονται από παρόμοιες αξίες. Με τα λόγια της Άρεντ: «η λαχτάρα να απελευθερωθείς αλλά και να χτίσεις ένα καινούριο σπίτι όπου μπορεί αν κατοικήσει η ελευθερία, δεν έχει ανάλογο και προηγούμενο σ' όλη την προγενέστερη ιστορία.»²⁴¹

αποφασίζει από δω και μπρος ποιο είναι το καλό και ποιο το κακό, έχοντας μοναδικό του οδηγό τη μορφή Σου. Μα είναι δυνατό λοιπόν να μη σκέφτηκες πως τελικά θ' απαρνηθεί ακόμα και τη μορφή Σου και την αλήθεια Σου, συντριμμένος κάτω απ' το τρομερό βάρος: την ελευθερία της εκλογής;». Απόσπασμα από τη συνομιλία του Ιεροεξεταστή με τον Χριστό, Φ. Ντοστογιέφσκι, *Αδελφοί Καραμαζόφ*, τόμος Β, μτφρ. Άρης Αλεξάνδρου, Γκοβόστη, Αθήνα, 2015, σελ 87.

²⁴¹ Arendt, Hannah, *Για την Επανάσταση*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 2006, σελ. 46

Μαρία Γεωργίου, *Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

Βιβλιογραφικές αναφορές

Ευθυμίου, Μαρία, «Παγκόσμια Ιστορία, Ο Άνθρωπος απέναντι στο Θείο», Mathesis, Ηράκλειο, 2016, σελ. 26, Ανακτήθηκε από URL: https://mathesis.cup.gr/assets/courseware/702eac9c0a66c7be94fa9df6e023df3b/asset-v1:History+Hist3.2+2017_T2+type@asset+block/WH_Week_6.pdf (τελευταία πρόσβαση 17/6/24)

ΗΣΙΟΔΟΣ, *Έργα και Ημέραι* (202-212), Ανακτήθηκε από URL https://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/library/browse.html?text_id=134&page=8 (τελευταία πρόσβαση 9/6/24)

Καστοριάδης, Κορνήλιος, *Η Φανταστική Θέσμιση της Κοινωνίας*, Κέδρος, Αθήνα, 1978

Κουλούρη, Χριστίνα, «Οι αντίθετοι μύθοι μιας κοινής ιστορίας, *Το Βήμα*, Ανακτήθηκε από URL: <https://www.tovima.gr/2008/11/24/opinions/oi-antithetoi-mythoi-mias-koinis-istorias/> (τελευταία πρόσβαση 9/6/24)

Νταντούν, Ροζέ, «Ο Καμύ και η Ψυχή της εξέγερσης» στο Theodosio Vertone, *Albert Camus Το έργο και η δράση του στο ελευθεριακό κίνημα*, Στάσει Εκπίπτοντες, Αθήνα, 2015

Ντοστογιέφσκι, Φιοντόρ, *Αδελφοί Καραμαζόφ*, τόμος Β, μτφρ. Άρης Αλεξάνδρου, Γκοβόστη, Αθήνα, 2015

Παπαμάρκος Δημοσθένης, *Γκιακ*, Αθήνα, Αντίποδες, 2014

Παπαϊκονόμου, Αντώνης Δ., «Ο εθνικός εαυτός ως θεωρητική και κοινωνική κατασκευή: σύγκριση των σχολικών εγχειριδίων Ιστορίας στις τελευταίες τάξεις του Λυκείου στην Ελλάδα και στην Τουρκία» σελ. 13,14 στο *Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών*, τόμος ΙΣΤ, τεύχος 64, Χειμώνας, 2014

Σλαβόι Ζίζεκ, *Βία- Έξι λοξοί στοχασμοί*, Scripta, Αθήνα, 2010

Arendt, Hannah, *Για την Επανάσταση*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 2006

Balibar, Étienne, *Ο φόβος των μαζών Σπινόζα*, Μαρξ, Φουκώ, μτφρ. Τάσος Μπέτζελος, Πλέθρον, Αθήνα, 2010

Baudelaire, P.ΡΙΑ, «Editions de Seuil», Παρίσι, 1958, στο Μάριο Ντε Μικέλι, *Οι πρωτοπορίες της τέχνης του εικοστού αιώνα*, μτφρ. Λ. Παπαματθεάκη, Οδυσσεάς, Αθήνα, 1992

Dagerman, Stig, *Η σκιά του Μαρτ*, Νεφέλη, Αθήνα, 2004

Horton, G., *Αναφορικά με την Τουρκία*, μτφρ. Ο. Μαύρου, Λιβάνης, Αθήνα, 1992

Koltes, Bernard- Marie, *Στη Μοναξιά των Κάμπων με Βαμβάκι*, Άγρα, Αθήνα, 1990

Μαρία Γεωργίου, *Ο βιασμός
της γυναίκας στο μιντιακό περιβάλλον
μετά την πανδημία. Βία: Φως ή Σκοτάδι.*

Labica, Georges, *Η βία; Ποια βία;*, μτφρ. Χρήστος Βαλλιάνος, Τάσος Μπέτζελος, πρόλογος-επίμετρο: Στάθης Κουβελάκης, Εκδόσεις Εκτός Γραμμής, Αθήνα 2014, 2021.

Mendelssohn, Kant κ.ά., *Τι είναι Διαφωτισμός*, Συλλογικό έργο, μτφρ. Ν. Σκουτερόπουλος, Κριτική, Αθήνα, 2014

Soldaten by Sönke Neitzel and Harald Welzer – review, the Guardian, 25/1/2013
Ανακτήθηκε από URL: <https://www.theguardian.com/books/2013/jan/25/soldaten-sonke-neitzel-harald-welze> (τελευταία πρόσβαση 9/6/24)

Wallace, David- Foster, *This is the water*, μτφρ. Κ. Κάλτσας, Κριτική, Αθήνα, 2015

http://paris.indymedia.org/article.php3?id_article=45776 (τελευταία πρόσβαση 9/6/24)

<https://tvxs.gr/istoria/san-simera-istoria/martin-xaintegker-enas-filosofos-goiteymenos-apolin-omi-bia-toy-xitler-0/> (τελευταία πρόσβαση 9/6/24)

<https://www.haniotika-nea.gr/o-polemos-ston-kolpo-ke-i-isvoli-ke-katastrofi-tou-irak/>
(τελευταία πρόσβαση 9/6/2024)

<https://www.amnesty.gr/news/press/article/3382/ellada-antirrisies-syneidisis-o-diogmos-den-einai-lysi> (τελευταία πρόσβαση 9/6/24)

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν. 1599/1986 και τα άρθρα 2,4,6 παρ. 3 του Ν. 1256/1982, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής εργασίας και δεν προσβάλλει κάθε μορφής πνευματικά δικαιώματα τρίτων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον.